yazko

somut

14 EKİM 1983
70 LİRA
Yıl: 3 Sayı: 37

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

Ozanımıza sahip çıkalım!..

Hasan Hüseyin!...
Bilincini ve yüreğini halkına adamış ozanlarımızdan biri...
İsteği toplumunun mutluluğu...
Bilinci sözcük üretmiş... Yüreği şiir sunmuş... Sanatı içimizde yankılanmış...

Aylardır, bir hastane köşesinde, yaşamla ölümün köprüsü üstünde yürüyor... Bu uzun yürüyüş, yüreğini bütün toplumuyla paylaşmış biri için belki o ölçüde önemli değil... Ama, hastane olayının ne olduğunu bilenler için akıl almaz rakamlara yükselen bir borç..

Hasan Hüseyin!... Yüreğiyle ülkemizin en zengin insanlarından biri. Kesesi, toplumunda adandığı insanlar gibi her zaman boş, her zaman delik ve her zaman hazırlıksız...

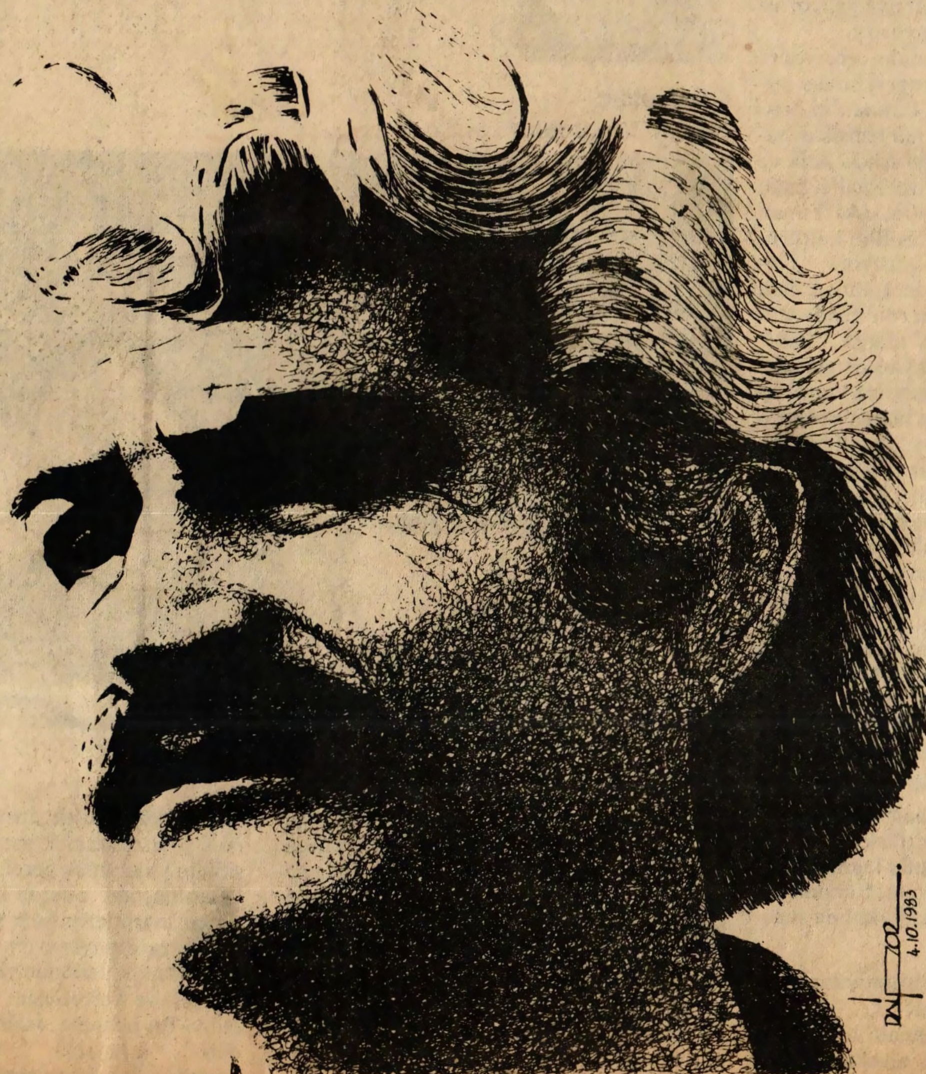
Türkiye devleti şimdilik, yazarlarına ve ozanlarına sadece cezaevlerinde bakım üstlenecek bir düzeyde...

Türkiye halkı ise, kendini, kendine adamışlara her zaman sahip çıkmıştır. Bilincini ve yüreğini toplumunun mutluluğuna adayanların tek güvencesi de budur..

Somut, önümüzdeki haftayı Hasan Hüseyin'e sahip çıkma günleri olarak başlatıyor. Ozanına sahip çıkanların, Hastane masraflarına katkıda bulunabilmelerini sağlamak amacıyla,

TÜRKİYE İŞ BANKASI CAĞALOĞLU ŞUBESİNDE 2188 No.lu Hesap açtırılmıştır.

Katkılarınızı bekliyoruz.

KOCABEBEK

bu demir divriği dağlarından
ben söktüm ulan ben söktüm
bu namlu divriği demirinden
ben döktüm ulan ben döktüm
bu ak bileklerde bu kapkara kelepçe
ben dövdüm ulan ben dövdüm

şimdi kaysı çiçekleri tozutur geçer
şimdi şarap düşer kızgın bağlara
şimdi sevdiğimi alır giderler
güz oturur gözlerime dağlar uy!

varalım diyelim ki heeeey diyelim
nakışcana duralım korolarla diyelim
heeeey diyelim heeeey
yıkılır bu düzmeceler yıkılır
köprüler kurulur aydınlıklara
gelir birgün kaşla göz arasında
en gizli tomurcukların ucunda gelir
ekmeksiz evin yalnızlığında
kınasız parmakların bakışlarında
uykusuz gecelerin ardında gelir
gelir ulan gelir işte bal gibi gelir
halaylarla çıkalım korolarla duralım
heeeey diyelim heeeey
bu namlu divriği dağlarından
bu candarma benim kapı bir komşum
bu türkü benim türküm çoğalır kanayarak
kelepçemin karasında bir ak güvercin
ustam kessin ellerimi benim çocuk ellerimi
dağlar uy!
uy dağlar!

(kavel)

nasılsınız

Otağımdaki hizmetlerinin ne düşündüğünü bilmek istediğim kadar Tibet'teki çobanımın, Kafkasya'daki uçbeyimin, Güney Denizi'ndeki balıkçımın da ne düşündüklerini bilmek isterim. Ülkemin her köşesinde gözüm kulağım olmalıdır. Ama ne gördüğünü bilen, ne işittiğini bilen gözler ve kulaklar gerek bana.. Bana kullarım hakkında bilgi getirmeyen hiçbir çayevi sahibinin, hiçbir han hamam sahibinin, hiçbir daire ya da okul ya da tapınak yöneticisinin mesleğini sürdürmesine izin veremem. Çünkü bilirim ki bunlar bana bilgi toplamıyorlarsa, mutlaka bir başkası hesabına bilgi toplamaktadırlar. Gene bilirim ki bunlar bana yanlış bilgi getiriyorlarsa, doğru bilgileri mutlaka bir başkasına götürüyorlardır.

KUBİLAY

N. Bilge Ceylan Çekoslovakya'da İki Ödül Birden Aldı

Çekoslovakya'da üniversiteler arasında düzenlenen Uluslararası Fotoğraf Yarışması'nda İFSAK ve BÜFOK (Boğaziçi Üniversitesi Fotoğraf Kulübü) üyesi N.Bilge Ceylan, saydam dalında birincilik ve ikincilik ödülünü kazandı.

Aynı üniversiteden Sarkis Baharoğlu'nun bir siyah-beyaz yapıtı da sergilenmeye değer bulundu.

"1. Uluslararası Süper-8 Film Festivali" İsveç'te yapılacak....

Lund Üniversitesi'nin düzenlediği 1. Uluslararası Süper-8 Film Festivali" 1984 yılında İsveç'te yapılacak.

Beğenilen dört filmin her birine ikiyüz doların verileceği ve 1979 yılından sonraki en uzun otuz dakikalık filmlerin katılabileceği yarışmaya katılma formu ve ayrıntılı bilgi **"İFSAK.P.K. 272 Beyoğlu-İstanbul"** adresinden istenebilir.

Belkıs Taşkeser - "Pazaryeri"

Sorular ve yanıtlarla kültür

Somut Araştırma Grubu "kültür" konusunda, tartışma, düşünme ve araştırma ortamı açmak amacıyla bir anket düzenledi. Çeşitli dallarda görev yapan uzman ve sanatçılara yöneltilen soruları ve alınan yanıtları 6. sayfamızda yayımlıyoruz.

Attilâ İlhan

"Birkaç yüzyıldır, yeryüzü Batı uygarlığının üstünlüğünü yaşıyor. Evrensel diye savunulan kültür değerleri, gerçekte, batılı toplumların değerleri. Oysa gelişmeye bakarsanız görürsünüz ki, dünyada Mezopotamya, Mısır, Çin, Maya ya da İslam uygarlıklarının egemen oldukları dönemlerde, evrensel kültür kavramı, bu uygarlıkların değer sistemlerini ifade ediyordu. Çin uygarlığının, batı uygarlığıyla ortak hiçbir yanı yoktur, insafla düşünelim, o müthiş ve muazzam kültür, batı kültüründen daha az mı evrensel?"

Aziz Çalışlar

"Gerek maddi kültürde, gerek manevi kültürde dışa bağımlılığın belirleyici oluşu, kendi başına bir ulusal burjuva kültürünün oluşmasını engellemiş; öte yandan, bu tür bir kültürün toplumumuzdaki daha önceki bir kültürün özümsenerek aşılması biçimi olmayışı sonunda köksüz de kalmıştır. Bütün bunlarsa, günümüz evrensel - emperyalist kültürünün ağır basmasına, yani, toplumumuzda "kitle kültürü"nün adeta genel bir ulusal kültür biçimi olarak uyumluluk göstermesine yol açmıştır."

Afşar Timuçin

"Kültür dünya bilgisi olduğuna göre, kültürel gelişim de toplumsal düzeyde ve bireysel düzeyde bu bilgiye ulaşma çabalarıyla sağlanan birikimin, az çok bütünlüklü birikimin ta kendisi olmalı. Kültürel gelişim birey için de toplum için de Narkisos'cu tutumun yani kendine hayran olma tutumunun tam tersi olan kendi dışına taşma tutumuyla sağlanacaktır."

Prof. Dr. Mehmet Kaplan

"Kelimenin Latince kök manasında toprağı işlemek, ürün elde etmek kültür sahasına girdiği gibi, insanın vücudunu, resim veya musiki kabiliyetlerini geliştirmesi de girer. Kültür insanoğlunun tabiatta, toplumda, kendinde bulduğu her şeyi işlemesi, geliştirmesi, çoğaltması, güzelleştirmesi demektir."

Tomur Atagök

"Çağımızdaki bilimsel ve endüstriyel gelişme, devingen sosyo-ekonomik düzen, toplumlar arası ilişki, iletişim ve eğitim ile birbirini etkileyen bir ortamı oluşturmakta; toplumlararası kültürel sınırları yok etmektedir. Böylece kültür ve sanatın dili uluslararası bir niteliğe bürünmekte; yöresel ve ulusal kültür, geleneksel inanç ve yaşam biçimlerini zorlayarak evrensel bir bütünlük içinde yer almaktadır."

KİTÂBE

İnsan bir nisandır
Mayıs girdi miydi dölür,
Kırikindi yağmurlarıyla...

CAN YÜCEL

Yabancı sermayenin Türkiye serüveni

● 1845 Ticaret Anlaşması'ndan 1863 morotoryuma salt kredi biçiminde işleyen yabancı sermaye akımı, morotoryumdan Birinci Dünya Savaşı'na, ulaşım ve hizmet sektörünün ötesine geçmez. Deyim yerindeyse, bütün güvenceler karşılığında ortaya çıkan olgu şudur. Yabancı sermaye, "yükte hafif, pahada ağır" ne varsa el atmıştır.

● Birinci Dünya Savaşı başlar başlamaz çöküş düzeyine giren imparatorlukta, yabancı sermayenin yoğunlaştığı her il, bir ülkenin başkenti olarak yeni bir konuma geçmiştir. Hem de, İkinci Dünya Savaşı sonrasına değin, aynı yabancı sermayenin gücünü koruyarak.

● İkinci Dünya Savaşı, dört bir yandan ateşe kesmiş ama savaşın sıcak soluğunu atlatmış bir Türkiye bırakarak biter. Müttefiklerin akıl almaz başarısı, Alman endüstrisinin ve elbette propagandasının uykusuna yatanları bile ayıltır. Artık "Amerika I love you" dönemidir.

● 1983 yılı sonuçlanırken, ülkemizde yatırım amacı taşıyan yabancı sermayenin tutarı, 1 milyar doları aşmamıştır. Aşacağını da kimse ummasın. Avrupa'nın en küçük ülkelerinden Lihtenştayn'daki yabancı sermaye tutarının elli milyar dolardan fazla olduğunu söyleyivermek sanırız yeterli bir ölçü olur.

(Yazısı 4. Sayfada)

29 yayınevi Basın Yasası'nın değiştirilmesini istedi

İstanbul'daki 29 yayınevi Basın Yasası'ndaki yayınevleriyle ilgili maddelerin değiştirilmesi için MGK'ne başvurdu.

İstanbul'daki 29 yayınevinin sahip ya da yöneticileri, Danışma Meclisi'nden geçerek MGK'nce incelenmeye başlayan Basın Yasası değişikliğinin yayınevleriyle ilgili hükümlerinde gereken düzeltmelerin yapılması için MGK'ne başvurdular.

Aralarında Adam, Cem, e, Gelişim, Remzi, Varlık, Yazko gibi en çok kitap çıkaran yayınevlerinin de yer aldığı 29 yayıncının ortak başvurusunda, özetle şu noktalar üzerinde duruldu:

"1. Tasarı, yasaların genelliği ilkesine aykırıdır ve "korsan basın" gözönüne alınarak hazırlanmıştır. Tüm yayınevleri, korsanyayınevlerine yönelik bir uygulamanın kapsamı içine alınmışlardır.

2. Gazete ve dergiler dışındaki yayınlar için ceza sorumluluğunun genişletilmesi, "yayınlatan"ın ve matbaacının da cezalandırılmasının öngörülmesi sakıncalıdır. Böylece hem yayınevi, hem de matbaacı bir çeşit sansür memuru gibi davranmakla yükümlü tutulmaktadırlar. Oysa, herhangi bir yayında suç unsuru bulunup bulunmadığı ancak yargılama sonucunda anlaşılabilmektedir.

3. Yine gazete ve dergiler dışındaki yayınlarda kamu davası açabilme süresinin bir yıla çıkarılması ise, yayıncıları tam bir yıl süre ile tedirgin yaşatacaktır.

4. Tasarıda, makinelerin ve öteki basım araçlarının müsaderesine karar verilebileceği hükmü getirilmiştir. Bu hüküm, yayınevlerini "eğlencelik" kitaplar yayınlayan birer kuruluşa dönüştürecektir."

(Not: MGK'ya gönderilen baş vuru yazısını gelecek hafta yayımlayacağız.)

Yabancı sermaye masalı bitmeli

Resmi ideolojiye aykırı sayılan her düşünce, korkunç bir öfkeyle karşılanır. Alnına damgayı yiyerek, toplumun dışına itilmeye çalışılır. Hemen herkes omuz omuza, bir küçücük düşünce kırıntısının üstüne, bir koca ordu gibi üşüşür... Yabancı ideoloji. Sapık düşünce!... Tehlikeli arayışlar!... Hıyanet yumağı!... Ve daha neler neler!...

Ama, iş bir başka yabancı olaya geldi mi, herkes dut yemiş bülbüldür. Daha da ötesi, yanaşmaktan yalanmaya kuyruğa girenler, her türlü yabancılığa karşı çıkanların en azılılarıdır.

Düşüncenin karşısında bütün kudurganlıklarını ortaya çıkaran bu yerli sevdalıları, iş oraya geldi mi, sevecen bir metres uysallığıyla, serenad düzmeye başlarlar...

Önceki öfkelerini, yurtseverlik perdesinin aydınlık güneşiyle gölgelemekte ustalıklarına diyecek yoktur. Sonraki yalaklıklarını da aynı perdenin arkasına sokuşturmakta pek yamandırlar...

Onların ağızlarına bakacak olursanız, ülkemizin kalkınması, halkımızın gelişmesi ve toplumun mutluluğu bu sevgili varlığın, elini kolunu sallaya sallaya sınırlarımızdan içeri girivermesine bağlıdır. Ah,ne yapıp edip kandırabilsek de, "ağuş-u ismetimize", bir sarabilsek... Dünyalar bizim olacaktır. Sihirli değneğini alnımıza sürer sürmez, bütün "susamlar açılacak," bütün "sofralar düzülecektir." Keloğlan masallarıyla büyümenin düş gücü, hepimizi ayran budalası gibi inanmaya zorlamaktadır. Hani Allahı var, gerçekten bir yerde yoğunlaştığı zaman da, büyüsünü gösterecek ölçüde güçlü bir sihirbazdır bu varlık... Fabrikalar, iletişim araçları, üretim ve tüketimin düzenlenmesi, hep ona bağlıdır. Yeni yeni iş alanlarının açılması, yeni yeni buluşların yaşama geçirilmesi, ücretlerin hayat standardını yükseltecek boyutlarda yükselmesi, o büyücünün parmakları arasındadır. Elbette bu arada, sömürdükçe semireceği için, büyüsünün bozulmamasını sağlamak amacıyla nazlandıkça, nazlanacaktır.

O nazlandıkça, biz bütün buzlarımızı çözeceğiz. Sonunda, tam istediği koşulları sağladık mı, bugünden yarına, aklımızdan geçen ne varsa, önümüzde açan o olacak!...

Bütün bir toplumu, çocuk yerine koyarak anlatılan bu masalların,"Alâeddin'in Sihirli Lambası"ndan çıkmasını beklediği o iyiliksever peri, "Yabancı Sermayedir!.."

Yüzyıla yaklaşan bir süredir, toplumumuzun bütün beklentilerini, şunu da yaparsanız gelirim, bunu da işlerseniz yanaşırım ninnisiyle uyutan bu koca dev, bir gelse de, kurtulsak... Çünkü, bütün oluşumlarını, devletin bağışıyla elde etmiş çıkar çevrelerimiz, daha fazlasına devletin gücünün yetmediğini anlayınca, yeni bir çapul alanı bulmuşçasına beklemekteler. Biz de onlarla birlikte bekliyoruz. Buyursun gelsin. Gelsin ya, her yabancı olana zort etmeye alışmış olanlarımızı neyleyeceğiz!...

Çünkü, sermayenin yerlisi bile ideolojisini birlikte üretir.Yabancısı ise,büsbütün revnaklı olacaktır.. Bu, Osmanlı'nın son dönemindeki yabancılaşmanın ve yozlaşmanın yinelenmesidir. Ve çünkü, "Yabancı Sermaye", düşüncelerdeki sofrayı kurduktan sonra, sessiz sedasız lambasına dönen bir dev değildir...

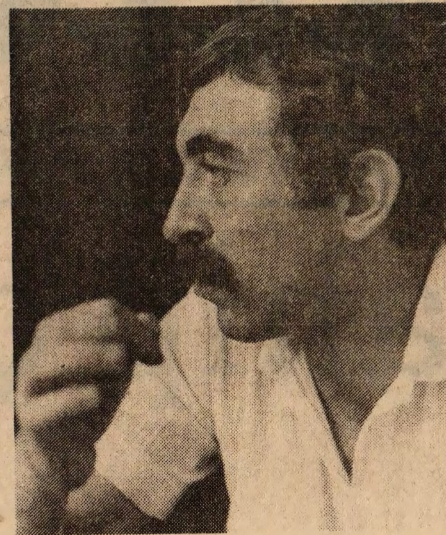
Öyleyse, masalları bilincimizin kültürel birikiminde bırakıp, kendi kalkınma ve gelişmemizi sadece kendi emeğimiz, alın terimiz ve düşüncemizle meydana getirebileceğimizi öğrenmeliyiz. Türkiye insanı yeterince zamanını düşlere çaldırmıştır. Bundan sonrasında bari, aklını başına toplar da, kendinden başka güveneceğinin bulunmadığını anlarsa, gerçekten çok yararlı bir dönüşüm meydana getirebilir.

somut

Cengiz Çandar Ortadoğu'yu anlatıyor:

"Lübnan uluslararası durumun aynasıdır"

Türkiye ile yakın bağlantısı bulunan Ortadoğu'da; oluşan karışıklıklar, çatışmalar, uzlaşmazlıklar uzun zamandan buyana süregeliyor. Ülkemizi de doğrudan ilgilendiren, dış güçlerin denge kurma savaşımları, Lübnan'daki son gelişmelerle daha ilginç boyutlara ulaşmış durumda. Son olarak Lübnan Ordusu ve Dürzi Kuvvetleri arasında imzalanan ateşkes kararının sonuçları merakla beklenirken, konunun uzmanı olan ve Cumhuriyet gazetesinin Ortadoğu muhabiri Cengiz Çandar'a konuyla ilgili bazı sorular yönelttik. Ortadoğu sorunlarına ilişkin sürdürdüğü çalışmalarıyla evrensel gazeteci kimliğini ve konunun uzmanı olan yetkinliğini kazanan Çandar, Somut'un sorularını şöyle yanıtladı.

"1971'de siyasi nedenlerle yurt dışına çıktım. İki yıl süreyle Filistin mukavemeti saflarında bulundum. Bu dönemde Lübnan'ın hemen her yerinde ve Beyrut'ta ve bir süre de Suriye'de yaşadım."

Fotoğraflar:
Nazım Timuroğlu

Lübnan, iki dünyanın, iki kültürün temas noktalarından biri. Uluslararası siyasetin bir aynası. Burada, Batı ve Doğu, Hıristiyanlık ve Müslümanlık, sol ve sağ karşı karşıya geliyor ve tarihi hesaplaşmalarını yapıyorlar

YASEMİN YAZICI

— Sn. Çandar, bize ilk olarak Ortadoğu sorunlarına yönelişinizin hangi dönemlere rastladığını anlatır mısınız?

Ortadoğu sorununa ilgim benim kuşağımdaki herkes gibi 1960'lı yılların sonlarında başladı. 1967 Arap-İsrail Savaşı'nı ve Arapların hezimetini çok canlı olarak yaşadık. Hezimetin ardından Filistin mukavemeti fışkırdı. Haklı bir davâ uğruna bir hayli epik özellikler taşıyan ve burnumuzun dibinde başlatılan mücadele 20'li yaşlarının başlarında olan bizleri çok etkilemişti. Filistin Devrimi'nin doğuşu ve büyümesiyle bizim siyasî büyümemiz de atbaşı gelişti diyebilirim.

— Bir de yönelişinizi belirleyen etkenleri öğrenebilir miyiz?

Ben, SBF'nin Diplomasi ve Dış Münasebetler Bölümü'nden mezun oldum. Bir süre dan biri. Uluslararası siyasetin bir aynası. Burada, Batı ve Doğu, Hristiyanlık ve Müslümanlık, sol ve sağ karşı karşıya geliyor ve tarihi hesaplaşmalarını yapıyorlar.

Lübnan'da olup-bitenlerin dış çerçevesini bu olgu çiziyor. İç güçler dengesi bu dış çerçevenin içerdeki yansıması. Lübnan'ın hristiyan nüfusu kendisini Batı'nın temsilcisi sayıyor. Judeo-Chrétienne yani Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedid, yani Tevrat ve İncil'e bağlı Yahudi- Hristiyan kültürünün, eski Yunan ve Roma kültürüyle beslenmiş Batı kültürünün bölgedeki uzantısı gibi görüyor. Dolayısıyla, Batı siyasetinin de Lübnan'daki temsilcisi onlar. İçlerinde bu rolü reddedenler olsa bile, tarihî kategori olarak "Batı'nın piyonu" Lübnan'ın hristiyan cemaatidir.

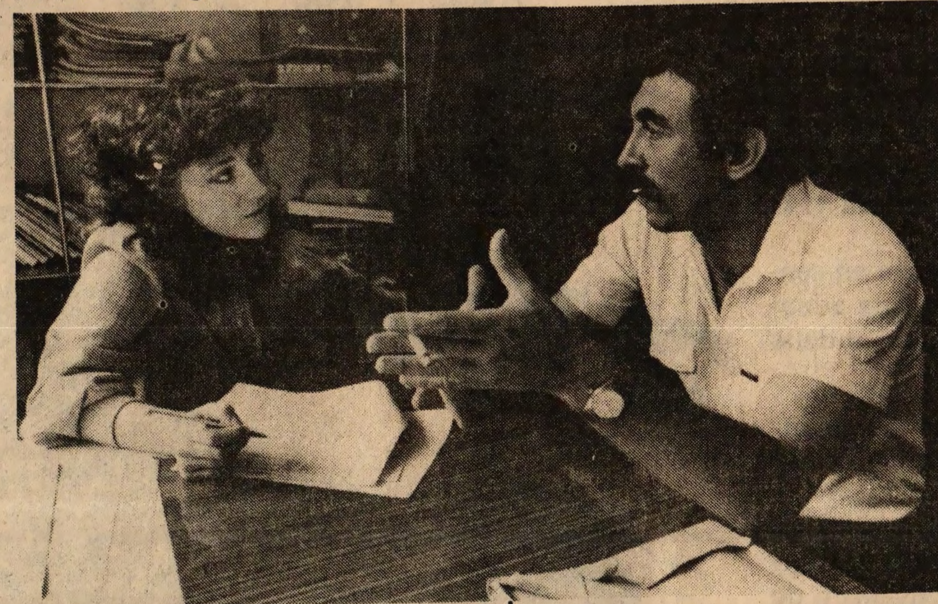
Müslümanlar ise aralarındaki mezhep farkları ne olursa olsun, bu bölgedeki geleneğin, kendine özgü tarihin ve bizzat bu bölge kültürünün temsilcileridir. Bölgenin malıdırlar. Bölge onların malıdır. Sırtlarını Akdeniz'in ayırdığı Avrupa'ya değil, geniş İslâm hinterlandına dayamışlardır.

Maruni hristiyan egemenliğinde müslümanların hakları çiğnenerek oluşturulan Lübnan, Batı'ya karşı Üçüncü Dünya'da başlayan genel uyanışın Arap dünyasında da yansıması sonucu 1950'lerle birlikte sarsılmış, 1960'larda ise bunalım alttan alta derinleşmiş ve 1975'te patlak veren iç savaşla birlikte Lübnan adındaki haksız ve yapay antite (entité) nin sonu gelmiştir.

Bence, Lübnan, bugün halâ egemen bir devlet olarak varlığını sürdürüyorsa, bu uluslararası politikanın zorunlu kıldığı geçici bir denge sayesindedir. Aslında, Lübnan artık bitmiştir. Tarihî anlamda yokolma sürecine çoktan girmiştir bile.

—Lübnan'daki tüm müslümanlar Batı karşıtı olarak sayılabilir mi?

Öyle olsaydı, bugün bölgenin manzarası çok değ[illegible]du. Lübnan[illegible]arası durum[illegible]derk[illegible]nu kaste[illegible]sefli-

Cengiz Çandar arkadaşımız Yasemin Yazıcı ile.

yonal'in son genel kurulunda, bu kuruluşun Başkan Yardımcısı seçilmiştir. Bu durumda Lübnan'da Velid Cunblat'ın liderliğini yaptığı güçler Lübnanlı hristiyanların ABD destekli saldırısı altındayken "sosyalist dayanışma"nın işlemesi gerekir değil mi? Ama bakın ne oluyor? Fransız Sosyalist Partisi Genel Sekreteri Lionel Jospin, Velid Cunblat'a bir mesaj gönderip, hristiyanların katliama uğramasından duyduğu üzüntüyü dile getiriyor, hayal kırıklığını belirtiyor ve Cunblat'ın dikkatini çekiyor. Aynı gün, F.Alman Sos-

rafyaya yönelmiştir. İnsanları ezmek, sömürmek ve hükmetmek için önelikle onların kişiliğini yok etmek gerek. Yapılan da budur. "Batılılaşma" adında kendi dar kalıplı düşünce sistemlerini sağı ve solu ile ve teknolojinin yardımıyla evrenselmişçesine dayatıp, bu coğrafya üzerinde yaşayan insanların kişilikleri ve kültürlerini yok etmek istemektedir. Bu nedenle, İslâm sözcüğü ile "gericilik", "fanatiklik", "Orta çağ" sözcükleri arasında çağrışım yaptırmaya çabalıyorlar.

İslâm bir zamanlar büyük bir uygarlığın [illegible]dı. Semerkant'ta, Buhara'da rasathane-

akımının İslâm olması, Suriye'de olsun, Irak'ta olsun Milliyetçi Baas rejiminin başlıca tehdidinin İslâm'dan gelmesi, Suudi Arabistan'da Kâbe'de dört yıl önce meydana gelen olaylar bir raslantı olmasa gerektir. Bu, Siyonizme karşı dirilmeye başlayan bölgenin yeni başkaldırışının habercisidir.

— Türkiye'nin son yıllarda izlediği dış politikaya bakarak, Türkiye'yi de Siyonizme karşı bu başkaldırışın içinde saymak mümkün mü?

Türkiye'nin İsrail'e karşı aldığı bazı siyasi tutumları ve 1958'de Lübnan'a müdahale eden ABD'ye kolaylık göstermesine karşılık 1983'te aynı kolaylıkları sağlamaması gibisinden siyasi kararları, İsrail'e ve bir uzantısı olduğu Batı sistemine karşı bilinçli bir tavrın ifadesi olarak görmüyorum. Bunlar, son çeyrek yüzyıl içinde değişen uluslararası konjonktürün ve oluşan yeni güçler dengesinin zorladığı günlük politika ayarlamalarıdır. Ancak, tarihî planda bakılacak olursa, Türkiye ile Batı arasında bu bölgede bir hesaplaşmayı kaçınılmaz görüyorum. Türkiye, ne zaman bilinmez ama mutlaka Batı'nın bölgedeki kıskacının iki ucu İsrail ile Yunanistan ile karşı karşıya gelecektir.

Büyük uygarlıklara sırtını dayamış, görkemli devletlerin mirasçısı olan Türkiye'yi [illegible]

tışacaktır. Er ya da geç. Türkiye'nin etkili bir rol almasını engellemek için Batı adına faaliyet gösteren Yunanistan vardır. Batı'nın Türkiye üzerinde bir Demokles kılıcı gibi tuttuğu Ermeni milliyetçiliği ve Ermeni terörü vardır.

Türkiye, ister istemez, Yahudi ırkçılığı Siyonizm-Elen Milliyetçiliği ve Ermeni hristiyan kökenli milliyetçiliğinin kutsal ittifakı ile hesaplaşacaktır. Yalnız Türkiye değil, Mezopotamya uygarlıklarının mirasçıları İran, Irak ve Suriye, Nil uygarlıklarının mirasçısı Mısır da hesaplaşacaktır. Tüm tarih bu coğrafyanın Batı'dan uzanan saldırıyla boğuşmasının göstergesidir. Gelecekte de böyle olacaktır. Unutulmamalıdır ki, bu değişik uygarlıklarının oluştuğu coğrafyanın tümü bugün İslâm coğrafyası yüreğidir. İslâm'ı kişilik olarak kaydederken kastettiğim buydu. Ortadoğu'daki tüm geçmiş uygarlıkları ortak potada eriten kültür.

— Bu çerçeve içinde Lübnan'da sağlanan ateşkesin bölgede bir istikrar dönemi başlatacağını ve kalıcı olacağını düşünmediğiniz ortaya çıkıyor galiba...

10 yıl içinde 180 kez ateşkes ilan edilen bir ülkede ateşkes kalıcı olabilir mi? Ateşkes, Doğu ile Batı, İslâm ile Haçlı tavırlı hristiyanlık ve müttefiki siyonizm arasında geçici [illegible]

de ODTÜ'de Uluslararası İlişkiler asistanı olarak çalıştım. Dolayısıyla, Ortadoğu sorunu kendiliğinden meslekî ilgi alanım içindeydi. Ama asıl ilgim 1971-1973 arasında bölgede yaşamamdan sonra oluştu.

1971'de siyasî nedenlerle yurt dışına çıktım. İki yıl süreyle Filistin mukavemeti saflarında bulundum. Bu dönemde Lübnan'ın hemen her yerinde ve Beyrut'ta ve bir süre de Suriye'de yaşadım. Bu dönemin siyasî kültür açısından olsun, tarihî ufuklar açısından olsun, dünya görüşü ve yaşam felsefem açısından olsun, bana paha biçilmez deneyimler kazandırdığı inancındayım. Ayrıca, Ortadoğu'nun toplumsal dokusunu ve coğrafyasını, insanının zihniyetini, bölge siyasetinin oyun kurallarını kavrama yolunda "ilk stajı" da bu dönemde yaptım sayılır.

— İsterseniz biraz da gazetecilik yaşamınıza geçelim. Ortadoğu muhabirliğinizin öyküsü nasıl oluştu, anlatır mısınız?

1976'da gazeteciliğe başladığım gün Lübnan İç Savaşı olanca hızıyla sürüyordu. Birdenbire kendimi en iyi bildiğim ve anladığımı sandığım konunun içindebuldum1978'de beş yıllık bir aradan sonra bölgeye yeniden gittim, eski bağları tazeledim. 1979'da Cumhuriyet'te çalışmaya başladığımdan beri Cezayir'den İran'a, Suriye'den Sudan'a uzanan bir coğrafya üzerinde hemen her önemli tarih dönemecinin gerçekleştiği sırada bölgede o kadar sık ve uzun sürelerle bulundum ki, Ortadoğu'nun yakın tarihine günlük gelişmelerine kaynadım. Dönüşüm ve değişimi an be an yaşadım. Kendi düşünsel değişimim de kuşkusuz yıllardır süren bu deneyimlerden etkilendi.

— Sizi sanırım okuyucularımıza biraz olsun tanıtabildik. İsterseniz hemen Lübnan sorununa geçmek istiyorum. Lübnan'da yıllarönceyaşadığınızave daha sonra da sık sık bu ülkede bulunduğunuza göre, Lübnan'daki iç ve dış güçler dengesinin bir analizini yapabilir misiniz.

1928'de Lübnan'ı gören bir gezgin, Freya Stark bu ülke ve Lübnan'lılar için şöyle yazmış:

"(Lübnanlılar) ne gerçekten doğulu, ne başka bir şey. İslâm ile deniz arasında sıkışmış ve burada sahneye konacak herhangi bir siyasette piyonlar olarak kullanılacak zavallı bir halk kırıntısı. Burada, ulusal duygunun tek bir kıvılcımına rastlamadım, sadece mezhepler ve dinlerin birbirine nefreti var."

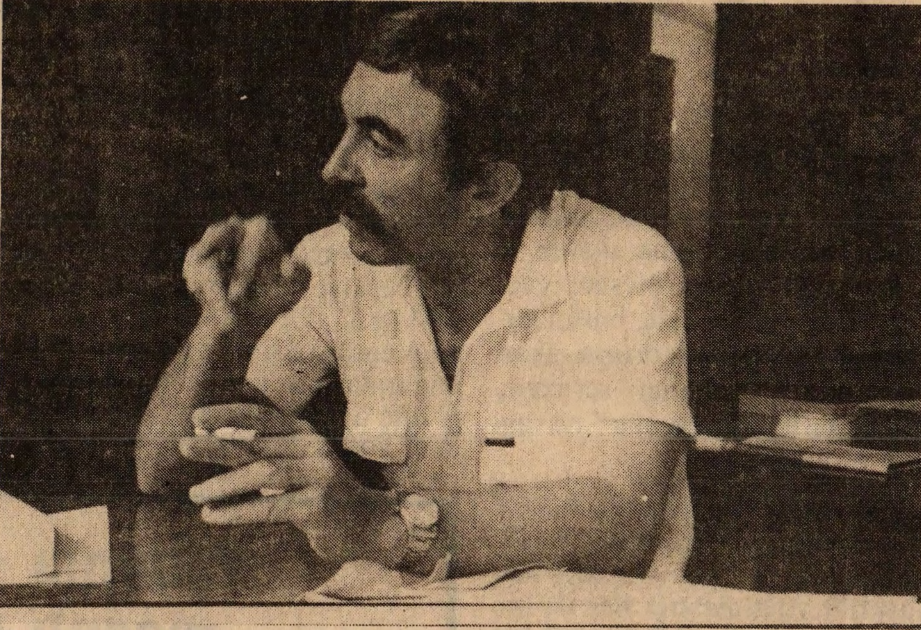
Bu tanımlama gerçeğin öğelerini sezebilmiş yüzeysel bir gözlem. Lübnan gerçekte, iki dünyanın, iki kültürün temas noktalarında Lübnan'daki hristiyanlar gibi kendi kültürünün ayrılmaz parçalarıyla değil, aynı zamanda "Batılılaştırdıkları" yerel güçler sayesinde sürdürebiliyor.

Bu aslında tüm Üçüncü Dünya'nın ve tabii ki en başta İslâm dünyasının sorunu. İslâm dünyasında da "Batılılaşmış" kendi deyimiyle "çağdaş uygarlık"'a ve Batılı çıkarlara bağlı bir elit, bir seçkinler zümresi ülkelerinin kaderine hükmediyor. Bu anlamda, Suudi Arabistan'da şeriat uygulamasına ve Suudi yöneticilerin kılık-kıyafetlerine bakarak yönetici eliti yerel güçlerin temsilcisi sayabilir miyiz? Düpedüz Batı'nın temsilcisidirler.

Lübnan'daki müslümanları temsil ettiğini iddia eden siyasal güçlerin önemli bir bölümü de Batı kültürünün birer bağlantısı ve Batı kanalıyla da Maruni hristiyan iktidarının payandası durumundadırlar.

Benim kastettiğim, tarihî ve kültürel bir kategori olarak Müslüman- Hristiyan ve Doğu- Batı karşıtlığıdır. Bunun en tipik örneğini Lübnan'daki son bunalım günlerinde yaşadık. Velid Cunblat, Müslümanlarının ezici çoğunluğunun bir sapma olarak nitelediği bir cemaatin Dürzîlerin lideridir. Aynı zamanda Dürzî tabanlı bir siyasal partinin, Lübnan İlerici Sosyalist Partisi'nin Genel Başkanı'dır. Bu sayede Sosyalist Enternas-

Wischnewski de benzeri bir mesajı Velid Cunblat'a gönderiyor. Bu beylerin bunca yıldır Lübnan'da Filistinlilere ve Lübnanlı müslümanlara yönelik Falanjist vahşetine karşı bir kez bu denli duyarlı davrandıklarını ben hiç hatırlamıyorum.

"Lübnan artık bitmiştir. Tarihi anlamda yok olma sürecine çoktan girmiştir bile."

Bu nedir? Bu, tipik bir Haçlı tavrıdır. Haçlılık, atavik biçiminde kuşaktan kuşağa Batılının zihninde yerleşmiştir. Almanya'daki Türklere "ikinci sınıf" insan muamelesini reva gören, Cezayir'de Setif kentinde Fransızların öldürdüğü 40 bin insanı es geçip, buna karşılık Auschwitz, Dachau gibi Yahudi katliamlarının geçtiği temerküz kamplarının adını dünyadaki insanların belleklerine kazıyan, bugün İsrail Beyrut üzerinde taş üstünde taş bırakmazcasına bomba yağdırdığında Filistinlilerin terörist olup- olmadıklarını sorgulayan, Velid Cunblat'a sırf Arap yani bu bölgenin insanı olduğu için sosyalistliklerini aşan bir tavır alan zihniyet, aynı zihniyettir. Batı'nın hücrelerine işlemiş olan Haçlı tavrı.

İşin en acı yanı, "çağdaş uygarlık" tapınması ile aramızda bazı insanların da Batı'ya duydukları putperestçe ilgi işlerini kolaylaştırıyor.

—"İslâm Rönesansı" denen ve Batı'yı tedirgin eden hareketi sizin nasıl değerlendirdiğinizi öğrenebilir miyiz?

Önce İslâm'dan ne anladığımızda, İslâm'ı nasıl gördüğümüzde anlaşmalıyız. İslâm denilince çok kişinin aklına radyo ve TV'de monoton bir sesle yapılan "din ve ahlâk sohbetleri" ya da kadınların çarşaf ya da başörtüsü giyip giymemeleri, hırsızlık yapanın elinin bileğinden kesilip kesilmemesi tartışmalarına yol açan dinî kurallar bütünü geliyor.

İslâm denildiği zaman anlaşılması gereken sadece bir dinî kurallar bütünü değildir. İslâm bir kültür, bir uygarlık ve en önemlisi bir kişilik olarak anlaşılmalıdır. Ege Denizi'nin doğusunu, Akdeniz'in güneyini ifade eden bir kişiliktir. Batı dendiğinde Almanı, Fransızı, İngilizi, Rusu, İsveçlisi, Amerikanlısı,Kanadalısı iletümulusal ayırdedici özelliklerine rağmen bir bütünlük anlaşılıyor. Batı bir kişiliktir. İslâm da bu anlamda bir kişiliktir. Bir kültürel-tarihsel bütünlük olarak algılanmalıdır.

Bu kişilik, Ege Denizi'nin doğusunda, Akdeniz'in güneyindeki insan topluluklarının yaşadığı coğrafya üzerinde oluşmuştur ve eski ve yeni sömürgeciliğin iştihası da bu coğler inşa eden, Bağdat kütüphanesinde 1 milyon kitap barındıran, Endülüs'te Avrupa rönesansının temellerini atan büyük bir irfan ocağı yaratan, Batı, çoban ve barbar toplumlar halinde yaşarken matematik, geometri, felsefe vs. her şeyde bilginin ve bilgeliğin altın çağını yaşatan bir uygarlığın adıydı. Bugün, emperyalizmin sultasında bir az gelişmişler ailesinin adı oldu. İslâm rönesansı, insanlığın bir kesiminin tarihin derinliklerindeki gücünü hissederek bir başkaldırışı tanımlamaktadır. Bu da İran Devrimi ile gündeme gelmiştir. Siyasi plânda İran'da zafer kazanan başkaldırma, tüm dünya çapında İslâm'a kendi köklerini arama, kendine inanma ve yeniden kültürel bir canlanma, kendi özgün kişiliğini yeniden oluşturma doğrultusunda bir ivme kazandırmıştır.

İran'da aşırılık olabilir. Benimsenmeyecek uygulamalar, İran'a özgü gelişmeler olabilir. Bence, tarihî bağlamda pek önemi yoktur. Hangi devrim aşırılıklara gitmemiştir. Fransız Devrimi'nde takvimi kaldırıp yeni takvim icat etmişlerdi. Önemli olan İran değildir. Açılan çığırdır. İslâm rönesansını böyle anlıyorum.

— Bölgenin geleceğini saptayacak olan temel güçlerden hangisi daha ağır basmaktadır? İslâmiyet mi, yoksa başka güçler mi?

İsterseniz, temel güçlerden hangisinin ağır basmadığını saptayarak yanıta başlayalım. Milliyetçilik artık ağır basmamaktadır ve ağır basmayacaktır. Emperyalizme karşı bağımsızlık bayrağını yükselten milliyetçilik akımı bugün emperyalist politikaların oyuncağı olmuştur. Bölgenin param parça hale gelmesinden sorumlu duruma düşmüştür. Milliyetçilik ve onun bir alt-birimi dar bölgecilik Ortadoğu'yu atomize etmiştir.

Yapay sınırların üzerinde, kabile bağları ile oluşan sözde devletler bile bugün kendi içlerinde etnik temeller ve mezhep farklıları zemininde bölünme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Lübnan'da olup- bitenler dış güçlerin tüm bölge için düşündüğünün bir provası gibidir. Suriye, Irak, İran ve hatta giderek Türkiye, Batılı dış güçlerin parçalayıp güçten düşürmeyi hedef aldıkları ülkeler arasında sayılabilir.

Yerel güçlerin atomize olmasına karşılık, bölge bünyesinin yaratmadığı, dışarıdan organ nakli gibi bölgeye "saplanan" ırkçı bir devlet, Siyonist İsrail 1948'de kurulduğu sınırlarından çok ötesine taşmış, Lübnan'ın bir bölümünü yutmuş, Şam'a 20 kilometre, Türkiye'ye 2,5 saat uzaklığa gemiştir. İsrail askeri makinası Ürdün'ü kolayca çiğneyebilecek, Kuveyt'e dek Körfez'e dayanabilecek güçtedir. Büyük uygarlıkların mirasçısı Mısır devre dışı bırakılmıştır.

Bu durumda, bölgenin geleceğini saptayacak temel güçler arasında günümüzde Ortadoğu'daki Haçlı egemenliğini simgeleyen İsrail'i ve dolayısıyla Siyonizmi saymak zorundayız. İsrail bir mini-süperdevlettir. İsrail ve onu arkalayan Batı.

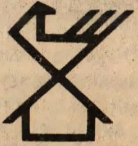
İsrail karşısında klan, kabile ve elit çıkarlarıyla darmadağın olan ve herbiri kendilerinin güçsüzlüğünün başlıca sorumlusu olan Washington'un kapısını çalmakta yarış eden Arap devletlerinin sözde milliyetçiliği geçerli olabilir mi? Arap milliyetçiliği 1948'den 1982'ye dek İsrail karşısında geçerli başlıca güç olmuş ve iflasla sonuçlanmıştır.

İsrail'e karşı daha kapsayıcı ve daha diri bir toplumsal- kültürel güç gerekiyor. Bu da yeniden kıpırdanmaya başlayan İslâm'dır. Mısır'da Sedat'ı öldürenlerin bir İslâmi örgüte bağlı olmaları, Batı yanlısı Tunus'ta, Batı'ya meyleden Cezayir'de ana muhalefet

dar siyaset kampları içinde sonsuza dek tutmak mümkün değildir. Türkiye, Ortadoğu'da rol almaya başladıkça- bu rol ne olursa olsun bölgenin mini- süperdevleti İsrail'le ça-

bir denge noktasıdır. Elbette bozulacaktır. Bu 15 gün içinde de olabilir. 1 yıl da sürer, 5 yıl da. Ama bozulacaktır. Lübnan'da birkaç ay bile dayanacağından kuşkuluyum.

Türkiye'nin Geleceğinde Emlak Kredi Var

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

(Basın - 60145)

Bırakın küpürü, 'kesinti'yi kırağı mı çaldı?

RIFAT ILGAZ

Profesör olmak için belli yılını bekleyen, en azından iki dil bilmek zorunda olan bir arkadaşın entetli kâğıda anketli kâğıt dediğini duyunca uğradığım şaşkınlığı düşünebiliyor musunuz? Bu arkadaşın üstelik iyi Fransızca bildiğinden de kuşkumun bulunmadığını eklersem, şaşkınlığımın kaç katmer olduğunu varın siz düşünün!

İlkel bir gazeteci kültürüyle bu entet'in başlık anlamına geleceğini nasıl düşünemezdi bu kültürlü arkadaş!

Bizim Uzunkum Motel'in lokantasında müteahhitler, mühendisler, teknisyenler yüksek sesle bir konuyu tartışıyorlardı. Hemen herbirinin,ağızdan ağıza aktarılan ortaklaşa kullandığı bir söz vardı:

"Harfiyat!"

Yani harf üzerine iş tutmak! Dedim ya, bunlar ne edebiyatçıydılar, ne de yazar... Mürettip de değillerdi, matbaacı da... Biraz daha kulak kabartınca dertlerinin çukur kazmak, temel kazmak, toprağı derince kazıp bir yerden bir yere taşımak olduğunu anlayıvermiştim. Harfle, hurufatla hiç ilgileri yoktu. Eğer böyle bir sorunları olsaydı, bu kelimeyi ne demeye başka anlamda kullanacaklardı sözbirliği etmiş gibi... Kısaca meslekleri gereği bizden önce yanlışsız kullanmaları meslek zorunluluğu olan bu yanlış kullanılan kelimenin doğrusu "hafriyat!" idi! Yapılan iş de toprak kazmak, hufre açmaktı. Eskiden kazı yapanlara "Hâfir" derlerdi, yani hafire yapan. Bu deyim daha çok arkeolojide geçerliydi. "Not: Bu arkeoloji sözü de erbabı arasında arkoloji olarak ısrarla kullanılır. Hele hele bu bölümün öğrencileri arasında!"

Gelelim bizim gazetecilikte en çok kullanılan küpüre!... Acemi sekreterlerin ağızları köpüre köpüre küpürden söz ettiklerini duysanız bu delikanlılar hiç mi mürettiplerden bir şeyler öğrenmezler diye şaşarsınız. Kurşun satırlar kesen, noktalarını koparan bir aleti vardır dizmenlerin. Bu meslek bize Fransızlardan aktarıldığı için deyimleri, terimleri de olduğu gibi bu dilden aktarılmıştır. Satır arası anlamına gelen anterlin "entre liğne" daha çok kelime arasına konan takım anlamında kullanılmaktadır. Satırları kesen, noktaları harfleri koparıp kazıyan kupör de öyle... Bu kupör söylene söylene sonunda türkçeleşerek "Kopar" olup çıkmıştır. Genç gazetecilerin kibarlaştırarak söyledikleri küpür de gazetelerden, dergilerden kesilen yazılar, kesik kâğıtlardır. Doğrusu pek doğaldır ki kupe edilen, kesilen anlamına gelen kupürdür, türkçesinin "kesinti" olması gerekir. İncele incele sonunda "küpür" biçimine dönüşmüştür! Spikerlerin ağzında Kuveyt'in Küveyt biçimine dönüştüğü gibi...

Benim Kuveyt'in Küveyt olduğuna bir dediğim, diyeceğim yok! Yabancı bir addır, yanlış da söyleyebiliriz Gelgelelim dergilerden, gazetelerden kesilen kağıt kırpıntılarına ne kupür demek zorundayız, ne de bu sözü küpüre dönüştürmek zorunda!" "Kesinti" deyip çıkamazmıyız? Bu kesintilerin içeriğine "alıntı" diyoruz da kırpıntısına neden "kesinti" demeyip eşe dosta gülünç oluyoruz. Muhterem müteahhitlerle eski mühendis, eski mimar olduklarını vurgulamaya kalkışan "harfiyat"çılar da bal gibi kazı, kazıntı diyebilirlerdi. Gülünç olmak için arap ağzı yapmaya hiç de zorunlulukları yoktu.

Cide'limizin fakir fukara halkı denizin attığı çalıya-çırpıya odun ağaç parçalarına "selinti" deyip geçiyor. Şimdiden kıyılarımızdan bu "selinti"leri toplayıp kışlık odunlarını yığdılar bile... Memleketlilerime, bu denizin attıklarına "selinti" diyeceksiniz diye ne dil kurumu buyruk verdi ne de karşısındaki harfiyatçılar!... Kendi gereksinmelerini kendileri çözümleyip çıktılar. Küpürcülere de önerimizin bunun dışında olmaması gerekir. "Kesinti" en azından "iktibas" karşılığı "alıntı" kadar güzel değil mi?

somut

HAFTALIK SANAT VE KULTÜR GAZETESİ

Yıl: 3
Sayı: 37
Fiyatı: 70 Lira
tarih: 14 Ekim 1983

S.S. Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi-YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü: Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı / Müessese Müdürü: Hayri Eroğlu / Teknik Yönetmen: Refik Sinan / İlan Müdürü: Nuri Dikaç / Ankara Temsilcisi: Ali Alkan İnal / Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi No: 17 Kat: 2 Cağaloğlu / Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 522 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1750 lira, 12 aylık: 3500 lira / Yurtdışı için iki katıdır / İlan sayfalarında santim / sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim / sütun: 1000 lira (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir) / Dizgi film, ofset hazırlık: Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii A.Ş. / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş. Son baskı tarihi: 11 Ekim 1983

Kuvâ-yı milliyyecilerin parçalanan derisini dikmeye, Kuvâ-yı milliyyeci sevgi ister biraz..

KUVÂ-YI MİLLİYYE ŞİİRİ -8-

HÜSEYİN FERHAD

Ama bu ünlü düşünürümüzün şiirlerini de yalnızca savaşmak için kırma çiftesinden/tırpanından/orağından ya da yaralı yüreğinden başkaca silahı olmayan Türk köylüsünün "moral"ini artırıcı işlevselliğinden ötede yazınsal bir değeri olmayan yüzlerce şiirin arasına katmak gerek ne yazık ki! Bu olgu, önemli yazın tarihçilerimizden M. Fuad Köprülü'nün şiirleri için de geçerli .

1919-1923 yangın yıllarının iki 'önemli' şairi daha var Mehmet Akif'le Mehmet Emin'den başka, ancak. Biri Hüseyin Suat (Yalçın); öteki, Kemalettin Kâmi Kamu. Kuşkusuz, Hüseyin Suat'ın Çağdaş Türk Şiiri'ndeki yeri sınırlıdır; "sınırlıdır"dan ötede, yoktur. Ne ki Hüseyin Suat, savaş yıllarının biçimlendirdiği Türk aydınlarının **tipik** bir örneğidir; günümüze kalan az sayıdaki şiiri de, bu açıdan önem kazanıyor daha çok. Kemalettin Kâmi Kamu, millî mücadele yıllarında şiir yazmaya başlayıp günümüz şiirinde kendine yer açan tek şairimiz. Mehmet Akif'le Mehmet Emin'in adlarının yanına adlarını yazmamız gereken bu iki şairimizin şiirini almayan 'Kuvâ-yı Milliyye **şiir defteri**'nin birkaç sayfası yırtılmış sayılır, bence.

Aslında, yalnızca Hüseyin Suat değil, Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Anadolu'ya gelen birçok Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti etkisindeki şair; belki de halkla yüzyüze 'temas'ları sonucu, belki de savaşın etkisiyle şiirlerindeki ağdalı iğretilemeleri azaltmışlar; o zamanlar **moda** olan Arapça-Farsça sözkalıplarını kırmışlar ve çok sevdikleri (Fransız şairlerden aktardıkları) Latin kökenli sözcükleri deyimleri atmışlardır. Hiç de 'küçümsenemeyecek' bir **temizlik** devinimidir bu, şiirimizde. Yüzyıllardır nice yetenekli şairin Arapça-Farsça sözkalıpları arasında yitip gittiğini düşünecek olursak, bu 'kendiliğinden' hareketin önemi daha bir somutluk kazanır aklımızda. Farklı düzlemde olmak üzere, örneğin Arap şiiri de **benzer** özentilerle (dahası, **kültürel boyuneğmeyle)** yüzyüze kalmıştır yüzyıllar boyu. Üç beş tümceyle söyleyecek olursak; Arap dilini yeryüzünün en varsıl dili durumuna getiren (yedi ozanın yazdığı **Mullâkat'** ve VI. yüzyılda kasideleriyle ünlü Kaab Bin Zübeyd'le X. yüzyılda -Batıda da tanınan- Maarri'nin şiirleriyle birlikte Molla Camî'nin, Nâsirüddin Tûsî'nin Arap geleneklerine değgin) Arap şiiri, Batı etkisinde ama 'silik' bir estel düzlemdedir hâlâ bugün. İ.S. 520 dolaylarında yaşadığı sanılan İmrülkays'ın **mullâka**'sından uzaktır. Çağdaş Arap Şiiri, sürgündeki Filistin şiirini saymazsak. **Kur'an**'ın "Şûara Sûresi"nin imlediği bir ozan olan İmrülkays, yeni Arap şairlerinin yeni bir gözle değerlendirilmesini bekleyen bir ustadır bizim halk ozanlarımız gibi. Arap şiirinin kısaca değindiğimiz, bu **hazin** serüveni, Kuvâ-yı Milliyye'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçen 'genç' şairlerimizin tıkamadı hiç. Çağının çığlıklarını duymazlıktan gelmediler kesinlikle. Yurttaşlarının karıncalar gibi ezilip yokedildikleri kavga alanlarından çekilmediler bakışlarını iç dünyalarına eğip. İnsanın en güzel **ses bayrağı: şiir**'i yazan elleri titremedi kuşatılma anlarında, aklındaki örümcekleriyle/gönlündeki aşk od'uyla/bireysel ve toplumsal sorunlarıyla **sıradan** bir "İnsan" olan şairlerin. Şairler gördükleri duydukları düşündükleri ne varsa yazdı **Zaman'ın Seyir Defterine:** Habil'le Kabil'den bu yana, Gılgamış'ın bizler adına tanrılara kafa tutuşundan bu yana, Akhalar'ın Anadolu'yu kuşatmalarından bu yana, Tebai'nin yüzlerce kez yıkılışından bu yana, İskender'in savaş çarıkları içinde bir mum yığını gibi yığılıp kalışından bu yana, İsa'nın çarmığa gerilişinden bu yana, Moğolların Asya'yı ve Küçük Asya'yı yağmalamasından bu yana, Celâlî **öncü öncüsü** Köroğlu'nun dağlara çekilişinden bu yana, Şirazlı Sâdî'nin talancı sultanlardan kaçışından bu yana, bilim ve teknolojinin köle teciminde kullanılmaya başlamasından bu yana, 1789 'Paris Yangını'ndan bu yana.. bir özgürlük türküsüdür okuduğumuz/duyduğumuz/söylediğimiz. Aynı dili konuşanlar tanıştılar, sonra. Aynı demiri büken eller birleşti. Aynı sömürü çarkının dişlileri birbirlerine kenetlendiler. Aynı makinanın sahipleri, aynı makinanın çarklarını daha hızlı döndürmek için elektrik fişini prize soktuğunda bir yalım sardı ortalığı. Dökülen makina dişlileri bir araya toplanıp baktılar aynı gözle: Ve birer **dişli** olmadıklarını anladılar o zaman: Ve yüzyıllardır nasıl kırılıp atıldığını anladılar: Ve bir zamanlar "sahibiniz benim!" diyen nice kentsoylu artığının da aralarına nasıl karıştığının ayrımına vardılar enikonu. Ve her şey 1789 'Paris Yangını'yla yeniden başladı. Kapitalizm öncesi ile çok öncesinin fırtına sessizliği birleşti birdenbire. Özellikle Napolyon Savaşlarının etkisiyle bir dizi **ulusal 'devlet'** tarih sahnesine çıktı, binlerce yıldır elden ele geçerek gelen özgürlük bayrağı örttü tüm coğrafya atlasını. **Dil**'in, **toprak bütünlüğü**'nün, 'tinsel biçimlenme birliği' dediğimiz **kültürel etkileşim**'in dayattığı bu sosyal olgu; kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu Batı ve Orta Avrupa'da **homogéne,** Doğu Avrupa'da ise **hétérogéne** bir yapı kazandı. XIX. yüzyıl tüm Avrupa'da kaynaşmalara sahne olan bir yüzyıl oldu bu anlamda. İşte, XX. yüzyılda yeryüzünde dikilmeye başlayan özgürlük ve bağımsızlık bayrağının ilk sahiplerinin 'hazin' hikâyesi: "Macaristan": Sandor Petöfi konuşuyor:

Birgün bütün köle uluslar
Boyunduruktan usanarak ortaya atılınca,
Bayraklarında "kutsal dünya özgürlüğü" parolasıyla;
Bu parolayı haykırsınlar,
Haykırsınlar Doğu'dan Batı'ya kadar;
Baskı onlarla çarpışsın
İşte ben orada öleyim,
o savaş alanında.

"Bir düşünce bana acı veriyor: Yatakta, yastıkların arasında ölmek." diye, tanrıdan kendisine böyle ölüm vermemesini dileyen Petöfi, özgürlük ve bağımsızlık savaşımı veren tüm ulusları selâmlar büyük bir içtenlikle. Evet; Macaristan'da rüzgâra karışan özgürlük atlarının nal sesleri Güney'e, en Güney'e savruldu çok geçmeden. Osmanlı Devleti'nin Batı yakasındaki Sırplar, Romenler, Bulgarlar, Arnavutlar, Yunanlılar bağımsızlıklarını kazandılar. Osmanlı aydınlarının 'imparatorluğun çürümesi' olarak nitelendirdikleri bu uluslaşma hareketlerinin tek nedeni "özgürlükçülük" değildi elbet; ama en önemli etkenlerden biri olduğu tartışma götürmez. Çünkü, Batı ve Orta Avrupa'daki ulusal eylemlerin mimarı olan kapitalist üretim ilişkileridir bilindiği gibi; başka bir deyişle, ulusal burjuvazinin pazar savaşı. Oysa, Balkan ülkeleri bağımsızlıklarına kavuştukları XIX. yüzyılın son çeyreğinde **prekapitalist** üretim ilişkileri içindeydiler hâlâ; yani, bu ülkelerin ulusal savaşımlarının asal temeli, Batılı burjuva devrimcilerinden etkilenerek edindikleri 'düşünü'dür biraz. Dahası, şöyle diyebiliriz: Tarih ayaklanmalarla doludur ama, bu ayaklanmaların biçimsel yapısı onlara ulusal bir nitelik kazandırmaz; **ulusal 'devlet'** tipi kapitalizme özgüdür, çünkü. Ne ki, sanayi ve teknolojik ilerlemeden payını yeterince alamamış ve daha sonraları **'kapitalizmin en sonuncu aşaması: emperyalizm'**in silahlı güçlerince 'işgal' edilmiş ya da sömürgeleştirilmiş ya da 'koloni' durumunda olan ülkelerdeki ulusçu eylemleri bu bağlamın dışında tutmak gerektir. XX. yüzyıldaki ulusal kurtuluş hareketlerinin de tek açıklamasıdır **bu,** aynı zamanda: Baskıya, sömürüye, ezince bir başkaldırı...

Ancak, "ulusal bir estetik olabilir mi? Ulusal kültürdeki **'iki kültür'** olgusunun yazınımızdaki durumu nedir? Ulusal bir yazın niçin yoktur?" gibi soruların yanıtlanması, kuşkusuz bu dönemdeki şiirlerimizi değerlendirmede yeni boyutlar kazandırır bize. Ama şimdilik böyle bir çalışmayı kotaracak olanağım(ız) yok. Biz bu konudaki çözümlemelere kapımızı açık tutmak koşuluyla, geçelim Hüseyin Suat'la aynı ateş yıllarında ilk şiirlerini yayımlayan gençlere; ne ki, Ali Mümtaz Arolat, Halide Nusret Zorlutuna, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Ömer Bedrettin Uşaklı vb. şairlerden millî mücadeleye değgin şiirleriyle ünlenmiş tek şair var bugün, o da: Kemalettin Kâmi Kamu. Örneğin "millî edebiyat" adı verilen bir tür 'milliyetçi' akıma katılarak, 1921'de **Dergâh**'ta pek çok şiir yayımlayan Ali Mümtaz'ın şiirlerini silmeye zaman yetmiştir yalnızca. Yine aynı yazınsal akımın yazarı olarak ünlenen Halide Nusret'in millî mücadeleye değgin şiirlerini estetik bir değere eşlemek olanaksız: Aşınmış duyarlıkların şairi olan Halide Nusret'in yazınımızda belli bir yeri varsa, o da ilk kadın şairlerimizden biri olmasından ötürüdür sanıyorum. Ahmet Hamdi ise, yazınımızın **dün**'üyle ilgili koyduğu tanı ve çalışmalarıyla, romanlarıyla (belki, yalnızca **Huzur**'la) öne çıkmıştır daha çok; ulusal kurtuluş yıllarıyla ilintili "Bir Yolcuya" başlıklı tek şiiri var zaten. Ayrıca; 'belirsiz' bir şiirin önemli şairi Ömer Bedrettin'le, Türk şiirinin en önemli şairlerinden biri olduğunu, 1919-1923'lü yıllardan çok sonra kanıtlayan Necip Fazıl'ın ise, Kuvâ-yı Milliyye'in şiir defterinde kendilerine yeraçtıklarını söyleyemeyiz pek. Evet; Kemalettin Kâmi Kamu, millî mücadele yıllarında yayımlamaya başladı "Bırakın uyuyayım/İzmir kapılarında..." dizeleriyle biten "İzmir Yollarında" ile "O bağlar nerede. bahçeler nerede?/Her akşam güneşin battığı yerde/Gözlerim İzmir'i arıyor anne?" gibi içtenlikli bir lirizmle örülü dizelerin olduğu "İzmir'e Tahassür" ile, "Zafer" ile, "Akdeniz'den Geçerken" ile (vb.) yazınsal kişiliğini kanıtlamış tek genç şairimiz. Ve Kemalettin Kâmi'nin sözkonusu şiirlerinin en önemli özelliği şu:

Millî mücadele yıllarının daha 'yaşlı' şairleri Mehmet Emin'le Mehmet Akif'in **kavga** şiirleriyle öteki şiirlerinde estetik ve **ideolojik** kopukluklar vardır. Ve doğaldır da bu. Örneğin Mehmet Akif'in (**Safâhât**'a almadığı) "Ordunun Duası", "İstiklâl Marşı", "Yarabbi Yer Yok! Deme Sadâ Yok Mu?", "Bir Vaızdan", "Cephedeki Kahraman Mücahitlerimizle" başlıklı marş ve şiirlerle tüm şiirlerini topladığı **Safâhât**'daki şiirlerini karşılaştırmak bile olanaksız. Kalıcı şiirler oldukları halde, onları, tüm şiirlerinin arasına katmayışının nedeni **bu** olsa gerek... Mehmet Emin'in ulusal kurtuluş yıllarından ötürü yazdığı on'u aşkın şiirindeki 'türkçü' motifler, 'halkçı' betimlemelerle örülü şiirlerinin yanında sırıtır niteliktedir enikonu... Millî mücadelenin **kaçak** şairi Yahya Kemal'in "Vatanda korkulu ru'yâ içindeyiz gerçek,/Fakat bu çok süremez, mutlaka şafak sökecek" dizelerindeki tedirginliği öteki şiirlerinin hiçbirinde duyumsayamayız bile... Oysa, Kemalettin Kâmi'nin tüm şiirlerindeki (bu bağlamda) tümel bir yazınsal dokuyu görebilmek için çaba gerekmez. Sözgelişi, Eylül 1922 tarihli "Zafer" başlıklı şiirindeki "Anneler ağlamayın dönmeyenlerinize/Vatan katillerini getirdik işte dize, (...) gibi, acılı yılların imleriyle dolu 'muştu', (aslında 'muştu' değil) yurdumuzu kurtarmak için ölenlerin bilindik sonlarını zorunlu bir kabullenme, 'mutlu' bir boyuneğmedir. Aynı söylem, "Bir Yolcuya", "Gurbet", "Kimsesizlik" gibi yurtsama izlekli savaş sonrası şiirlerinde de vardır. İşte, aynı 'mutlu" boyuneğiş: ("Kimsesizlik"):

Yıllardır ki bir kılıcım, kapalı kında,
Kimsesizlik dört yanımda duvar gibi.
Muztaribim, bu duvarın dış tarafında
Şefkatine inandığım biri var gibi.

22 Ekim 1920'de **Genç Yolcular Mecmuası**'nda yayımlanan "Piyerloti'ye" başlıklı şiirde, 14 Ağustos 1922'de **Anadolu Mecmuası**'nda yayımlanan "İnkilâba Doğru" başlıklı şiirde de vardır böyle usul sesle söylenen sanrılarla çevrili umut:

Yolumuzun ta sonunda beyaz bir sema
Ve biz hâlâ üstünde bir ince kılın.
Biz bu yolu rüzgâr gibi alırız amma,
Boynumuzda günahı var altı bin yılın.

Örnekleri çoğaltmak gerekmez. Belki yanılıyorum; Kemalettin Kâmi'nin tüm şiirlerinde 'hastalıklı' bir insan tipleniyor hep, 'sinik' bir insan tipi. Öyle ki, savaş yıllarının acısı, şairin içinde çoktandır varmış izlenimi veriyor insana; savaş, beklenen bir "felaketmiş" gibi... Dediğim gibi, millî mücadele yıllarında yazdığı şiirlerle sevilen ve bu şiirlerindeki söylemi ölümüne değin sürdüren tek şairimizdir Kemalettin Kâmi.

Kemalettin Kâmi Kamu bir imdir, dedik. Bireyci şairlere, 29 Mayıs 1919 tarihli **Memleket**'te yayımlanan "Ey şair, uğraşma kendi derdinle/Milletin ağlayan ruhunu dinle" dizeleriyle başlayan çağrının sahibi Yusuf Ziya'nın; 5 Haziran 1919 tarihli **Büyük Mecmua**'da "Ellerde dolaşan bu siyah sancak,/Göklere yükselen bir âh olmasın" dizelerinin yeraldığı "Sancağa" başlıklı şiirin altına imzasını atan Orhan Seyfi'nin; "Perişan oluyor eski saltanat/Ne kadar sayısız katillerin var" dizelerini yazma gereği duyan Faruk Nafiz'in; yüreği yaslı Niyazi Tayyip'in, Avni Şadi'nin, Kazım Nâmi'nin, Sezâ'nın, Samih Rifat'ın vb. **tekil** bir örneğidir. Kemalettin Kâmi... Mehmet Akif'le Mehmet Emin'in dışındaki şairlerin ikiyüzü aşkın şiirinde halk ve tekke şiirlerinin biçimsel etkileri sözkonusu. Dahası; kendini halk şairi sayıp Yunus Emre'ye, Pir Sultan'a, Köroğlu'na öykünerek şiirler yazan az değil... Giderek şöyle söylemek de olanaklı: Şiiri bırakanlar ya da salt bu kavga günlerinde şiir yazmayıdeneyenlerindışındakiler, bu anlayışlarını savaş sonrasında da sürdürmüşler, ancak, Nâzım Hikmet'le başlayıp **Kırk Kuşağı**'yla, Fazıl Hüsnü, Cahit Sıtkı gibi 'ara kuşak'larca, Orhan Veli ve arkadaşlarınca süren Türk şiirindeki çağcıllaşma olgusu karşısında yokolmaktan kurtulamamışlardır. Kısacası; Türk şiirindeki **Kuvâ-yi Milliye şiiri** bir "direnme günlüğü"dür yalnızca, ulusal bağımsızlık savaşımı veren Filistin, Afrika ve Latin Amerika şiirinden ayrımlı olarak: Yurdunu savunmak için gerdek gecesine girer gibi ölüme gidenlerin türküsünü söylemek, daha sonraki şairlere bırakılmıştır 1919-1923'lü yıllara tanıklık edecek 'büyük' şairlerin olmayışı yüzünden...

Ankara, Ekim/Kasım 1982

BİLİM

Kanser iyiletiminde yeni yönelişler

bu yıllardaki arayışlarıyla koşutluklar taşıyor bence. Gerçi; Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Tunalı Hilmi, Necip Fazıl, Kemalettin Kâmi gibi şairlerin kavga şiirlerinde, daha önceki yıllarda halk ve tekke şiirine öykünerek şiirler yazan şairlerin etkisi vardır. Ama İstanbul, bir 'ada' durumunda kalmıştır millî mücadele yıllarına dek. Hüseyin Suat, şiirinin kapılarını, halk şiirinin rüzgârlarının açtığı böyle şairlerin 'tipik' bir örneğidir işte, yukarıda söylediğim gibi; işgalci emperyalist güçlerin yurdumuzdan kovulması amacından yola çıkan Kuvâ-yı Milliyye'ci aydınlarımızın tipik bir örneği... Evet; günümüz Kurtuluş Savaşı destanlarından birinin altında imzası bulunan C. A. Kansu gibi bir doktor olan Hüseyin Suat, bir yandan Anadolu'nun kanayan yaralarını şifalı elleriyle sararken, bir yandan da yüreği onmaz acılarla kıvranan halkımıza kanayan dizeler yazarak yaralarını sağaltmaya çabalamıştır elinden geldiğince. "Sinop" şiiri bu yılların bir izdüşümüdür şu dizeleriyle:

Tarihte kanlı tablo,
Ey Sinop, sen misin o?
Burada mı bir sabah
Yandı büyük bir filo?
....

Uçsuz bucaksız betik topraklarına gömülen pulluğun demiri, bir kemiğe takılır kimi zaman, hâlâ açılıp kapanan bir yüreğin kulakçıklarına değer. Adını sanını bilmediğimiz "meçhul asker"lerle tanışırız kuşların uçuştuğu bir örende. Bir "şehit" kanıyla dalgalanan denizdir Sinop. Hüseyin Suat'ın dizelerinin anlattıklarıdır bunlar bize, duyumsattıkları... Kuvâ-yı Milliyye'cilerin parçalanan derisini dikmeye, Kuvâ-yıMilliyye'ci **sevgi** ister biraz... Hüseyin Suat bile, 'hayran'ı olduğu Fransızların yalnızlıklar çevreninde dolanıp duran dizelerinden koparıp aldı yüzünü. Osmanlı'nın büyük düşlerinin bittiğini; emperyalistlerin Anadolu'ya kölelikten başka bir şey veremeyeceğini kavrayıp Türk halkının özgürlük-bağımsızlık (ve '**Cumhuriyetçilik**') dâvâsının yanında yeraldı hiç küşümlenmeden. Tarihsel sürecin yadsınamaz bir mihenktaşı olan **Cumhuriyet**'i, "Yaşasın Cumhuriyet/Yaşasın haşre kadar!" diye selamladı; hem de temiz bir Türkçe, halk ve tekke şiirlerinden yeni bir bireşimle, geleneksel hece ölçüsüyle..

Hüseyin Suat, İstanbul'un kurgan kapılarını açıp Anadolu'ya koşan Türk aydınının bir **örneğidir**, dedik. Bu devinim, Türk şiirindeki bir boyutu imliyor bugün: XIX. yüzyıldan bu yana silik bir hareket olarak sürüp gelen **yazın diliyle konuşma dilinin birleştirilme** çabalarının sonucunda, 'ulusal' diyebileceğimiz bir estetik bileşim! İlk şiirlerini millî mücadele yıllarında yazmaya başlayan **direnme**'nin çocukları olan Hüseyin Suat'ın çağdaşı şairlerin şiirlerinde bu yapısal olgu'yu net olarak görebilmek olanaklı.

XX. yüzyıl: Özgürlük, bağımsızlık ve ulusal kurtuluş savaşları çağı: XX. yüzyıldaki silah seslerinde; ok vınıltıları, kılıç şakırtıları, mızrak ıslıkları da var: XX. yüzyıl, zamanın koparılmış bir yama değil: Tarihin durdurulamayan akışının önünde ve sonunda bize benzeyen, bizim gibi yüreği öfke dolu, bizim gibi korkak-cesur-sinik, birbirinin uzak şarkıları da karışıyor şarkımıza: XX. yüzyıl, zamanın kırbaç izleriyle nasırlaşmış sırtından çekip alınmış sahipsiz bir kama değil.. **Geçmiş'in, Geçmekte Olan'ın, Gelecek'in** tanığı olan şair, tarihsel sürecin bir kertiğinde bile yalnız bırakmadı halkını. Şairler üzerinde yaşadığı toprakların kanayan sesine kulaklarını

VEHBİ BELGİL

"Tilki vardır baş keser, kurdun adı yamandır" sözü kanser için söylenmiş gibidir. Kalp ve kalp-damar hastalıklarından ölenler iki kat daha çok olduğu halde kanser yine de baş sırada görünmektedir. Ancak, durum Batı için böyledir. Azgelişmiş ülkelerde bulaşıcı hastalıklar daha çoktur. Ve bunların şakası da yoktur. Büyük salgınlar, bir kaç gün içinde yüzbinlerce kişiyi alıp götürür. Ama biz yine kanserin en yaygın hastalık olduğunu sanırız. Neden? Çünkü bu hastalıkla ilgili yazıların "okuru" her zaman, her yerde hazırdır. Bu konu üzerinde yazı yazdınız mı kesinlikle okunur. Bu nedenle de, konu kısırı yazarlar, konuyu durmadan işlerler.

İkinci bir neden, Batı basınının etkisidir. Bizde İngiliz, Fransız, Amerikan ve Alman yayınları okunur. Bunlarda kanser konusu sık sık işlenir. Çünkü bu ülkelerde, azgelişmiş ülkelerdeki hastalıkların hiçbiri yoktur. Bizler de onlarda çıkan yazıları aynen çevirir, halkımıza sunarız.

Size sayılarla örnek de vermek isterim. Sağlık istatistiklerinin mükemmele yakın doğrulukta tutulduğu Amerika Birleşik Devletlerinde kanser ölümleri yılda 400.000'dir. Kalp ve kalp-damar hastalıklarından ölenler ise bir milyondur.

Kanseri bize yaygın bir hastalık gibi gösteren üçüncü bir neden, bu hastalığın iyiletiminin (tedavisinin) henüz bulunamamış olmasıdır. Siz doktorların söylediklerine bakmayın: Erken tanı (teşhis) hastayı kurtarırmış. Keşke öyle olsa. Aslında erken tanı "erken yolum" demektir. Erken tanı ile bu dertten kurtulan o kadar azdırki dikkate alınmaya değmez. Sonra, kanserin iyiletimle geçen türleri de vardır. Onlarla asıl kanser kasden birbirine karıştırılmaktadır. "Erken tanı" numarası doktorlara başarısızlıklarını da affettirir. Hastaya hemen: "Daha önce neden gelmediniz, iyileştirirdik sizi" denir.

VE VEREM

En çok 30 yıl öncesine kadar verem aynı durumdaydı. Yakalanan kurtulamazdı. Prevantoryumlar, sanatoryumlar harıl harıl çalışırdı. O zamanın romanlarında kahramanlar hep veremden ölürlerdi. Okurlar bunları gözyaşları içinde okur, verdiği paraya acımazdı. İşin tuhafı o sıralarda kanserden hemen hiç söz edilmeyişi idi. Kanser o zaman yok mu idi? Vardı. Hattâ şimdiki kadar vardı. Ama, verem korkusu toplumları sardığı için kanser fazla ilgi çekmezdi.

Dahası var: Verem bir toplum hastalığı idi. Girdiği evde hemen bütün aileyi süpürüp götürürdü. Korunma olanağı yok gibi idi. Hastanın elini sıkmakla, nefesi ile, kullandığı kapları, giysileri kullanmakla, kısaca, dokunduğu şeylere dokunmakla da geçerdi. Kanserde hiç olmazsa bu yok.

• İyiletim şu düşünceden kaynaklanmaktadır: "Olanak tanınırsa vücut kendi hastalıklarını kendisi iyi eder. Birçok hastalıkların iyileşmemesi, vücuda bu olanağın verilmemesidir. İlaçlar ve ameliyatlar, çok kez hastalığı azdırmaktadır. Hele ilaçlar tam anlamı ile zehirdir.

O zaman doktorlar, bu hastalığa yakalananlara bol bol et, süt, tereyağ... gibi o zamanlar için yaklaşılmaz fiyatlarla satılan şeyleri yemelerini önerirlerdi. Hasta bunları yerse kurtulurmuş gibi. Oysa verem, yüzde doksan fakir hastalığı idi. Hasta, aslında, bunları yiyememekten hasta olurdu. Ve tabii, bunları yiyemediği için de ölürdü.

O dönemlerde verem sadece yakaladığını yakardı... Para bakımından. Emeklilik, sosyal yardım, hastalık yardımı, toplu iyiletim yolları olmadığı için hasta fakirliği ile başbaşa kalır, ilâç bile alamaz, gümler giderdi.

Durum bugün de değişmemiştir. Fakat, biz yine kanserin en korkulu hastalık olduğunu yineleyelim. Korunma yollarını gösteremediğimiz halde okurları titretmeyi sürdürelim.

YÖNELİŞLER

Kanserin nedeni ve iyiletimi bilinmediği için, bu hastalığa yakalananlar, denize düşen yılana sarılır dercesine, kurtulmanın her biçimini denemektedir. İyiletimde yeni yöneliş, Tıb'ın çok ileri olduğu İngiltere'de başlamıştır. Şöyle:

Bundan üç yıl önce, David Sultcliffe adlı İngiliz gencine, doktorlar, kanserden öleceğini söylemişlerdi. Delikanlı, beyin kökündeki ilerlemiş ur yüzünden yürüyemiyor, konuşamıyordu. Hastaya: "Ne yaparsan yap, bir yıldan fazla yaşamayacaksın" denmişti. Fakat, bugün delikanlı sapasağlam ayakta. Bir maraton yarışmasına da katılmış... Evet, o yürüyemeyen genç koşuya da katılmış. Şimdi "osteopathy" stajının birinci yılını bitirip ikinci yılına başlamış. "Osteopath" olacak.

Nedir "osteopathy"?

Önce sözcük anlamını verelim. "Osteo", eski Yunancada kemik anlamında "esteon"dan, "pathy", yine eski Yunancada hastalık anlamındaki "pathos"dan alınma. Batılı bağnazlar, yani bağnaz kafalı bilim adamları, kafaları Yunan kültürü ile yoğurulmuş olduğu için, yeni buluşlarına, kendi dillerinden değil, eski Yunan kelimelerinden ad takmaktadır. Bunun kötülüğü, insanda, "Yahu bu Yunanlılar ne imiş meğer?" Adamlar bugünkü buluşları daha o zaman düşünmüşler" fikrini uyandırmak. Oysa iyiletimin bu kolunun eski Yunanla ilgisi yok. Çünkü, bu iyiletim türünün, Andrew T. Still (1828-1917) adlı Amerikalı bir köy doktorunca bulunduğu bilinmektedir. Bunda, iyiletim, şu düşünceden kaynaklanmaktadır: "Olanak tanınırsa vücut kendi hastalıklarını kendisi iyi eder. Bir çok hastalıkların iyileşmemesi, vücuda bu olanağın verilmemesidir. İlâçlar ve ameliyatlar, çok kez, hastalığı azdırmaktadır. Hele ilâçlar tam anlamı ile zehirdir. Bir çok hastalıkların kökü kemiklerde, etlerde, eklemlerde, kemikleri eklemlerde birbirine tutturan veya organları yerlerinde tutan lif dokulardır (ligaments). Kemikler, etler, eklemler, lifler ezilip burkulma, gerilme, üzüntü, mikrop kapma... gibi nedenlerle görev yapamaz hale gelirler. Bunun sonucu, yandaki dokulara kan gitmesi azalır, kan ve dokuların asit miktarı yükselir (acidosis), sinirler zarar görür. Bu da uzaklardaki organların da hastalanmasına yol açar. Yapılacak şey, kemiklerdeki bozuklukları, kırık-çıkıkları düzeltmektir."

Konu üzerinde fazlaca durmamızın nedeni, David Sutcliffe'in bu "Osteopathy"nin iyiletim yöntemleriyle hastalıktan kurtulmuş olmasıdır. Delikanlı bu nedenle "osteopath" olmaya karar vermiştir.

NASIL İYİLEŞTİ?

Davit Sutcliffe, hastalığın ilk belirtileri üzerine, kanser iyileştirmede uzmanlaşmış "Bristol Kanser Yardım Merkezi"ne baş vurmuş. Burada kendisine, Tıbbın, bildiğimiz iyiletim yöntemleri olan ameliyat, ilâç ve kemoterapi (sentetik ilâçlar, doğal antibiotiklerle mikropları zehirleyip öldürme) yöntemlerinden hiçbiri uygulanmamış, tam tersine, hasta yiyecek rejiminin sıkı denetim altına alınması, moralinin yükseltilmesi, meditasyon ve ruhsal iyiletimle hastalığından kurtarılmış.

Şimdi Heather (hîtır) adlı bir kadın da Bristol Kanser Yardım Merkezinde aynı iyiletimi görmektedir. Hasta, önce, meme ve rahim kanserine yakalanmış, buralardaki urlar temizlenmiş, fakat bu sefer kemik kanserine yakalanmış. Şimdi adı geçen Merkezin iyiletiminde. İyileşecek mi? Henüz bilinmiyor. Fakat, David Sutcliff'e uygulanan iyiletim ona da uygulanmaktadır.

David'in, önce yiyecek rejimi ele alınmış. Kendisine et, balık, süt ürünleri ve her tür konserve yasaklanmış. Buna karşılık her gün çok miktarda taze havuç suyu verilmiş. Maksat, havuçtaki A vitamininin kanseri etkilemesi.

Bunun yanında, hastanın korku ve üzüntülerinin (stress) azaltılmasına da çalışılmış. Daha neler yapılmış? Henüz bilmiyoruz. Ancak, Bristol Merkezindeki doktorlar dualara, dini telkinlere de büyük önem vermektedir. Merkezdeki uzmanlar Bayan Heather'in de iyileşeceğinin kesin olmadığını söylemektedir. Kendileri: "Biz iyiletimi insanileştiriyoruz, kaş yaparken göz çıkarmak istemiyoruz" demektedirler.

Kendileri gibi düşünen başka bir doktor, Londra'daki St. Mary Hastanesi hekimi Patrick Pietroni, bu konuda şöyle demektedir: "Kanserli memenin kesilip atılması çağdaş Tıb'ın en büyük başarısı sanılıyordu. Oysa bu yöntem, camdaki sineği çekiçle öldürmek gibi bir iyiletim. Evet, sineği öldürüyorsunuz, fakat camı da tuzla buz ediyorsunuz. Bu iş için daha insancıl yöntemler mevcuttur."

YAN TIP

Böylece, bildiğimiz Tıb'ın yanında "Seçenek Tıp" (Alternative Medicine) adlı yeni bir Tıp dalı doğmaktadır. Buna "non-orthodox" Tıp da denmektedir. Yani, asıl Tıbbın dışında kalan Tıp, Akupunktur, şifalı bitkilerle iyiletim, Osteopathy gibi iyiletim yöntemleri buna girmektedir. Bunlara, yakın zamanlara kadar "şarlatanlık", "para tuzağı" gözüyle bakılmakta idi. Şimdi ise halkın tutumu değişmiştir. Yalnız "halk"'ın değil kralların, kraliçelerin de. Kraliçe Elisabeth ile oğlu müstakbel kral Charles bu yan Tıb'ba inananlar arasında. Halkın ilgisinin nedeni, normal iyiletim yöntemlerinin çoğunun iyi sonuç vermemesi ve çok pahalı olmasıdır. İşin daha da ilginç yanı, İngiltere'de hâlen 3 bine yakın doktorun bu "seçenek iyiletim" yöntemlerini de uygulamaları. Kraliçenin, Prens Charles'in, halkın ve doktorların seçenek iyiletime gösterdikleri ilgiyi gözönüne alan İngiliz Tıp Derneği (British Medical Association), doktorların bu yeni iyiletim yöntemlerini de uygulamalarının doğru olup olmadığının tartışılması için seminer düzenlenmiştir.

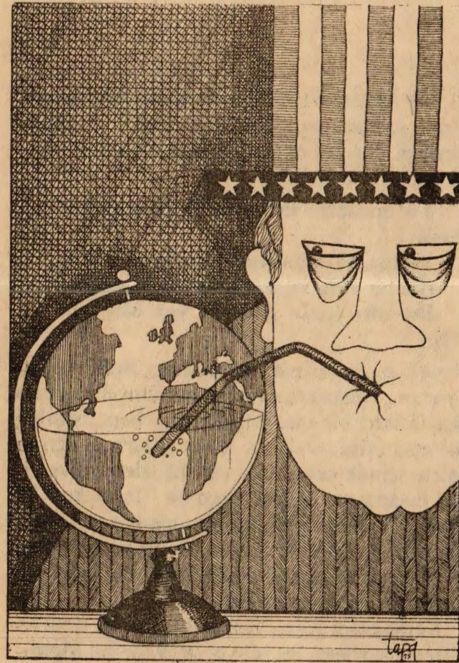
LEHTE VE ALEHYTE

Tabii bu Yan Tıb'bı tutanların karşısında şarlatanlık olduğunu söyleyenler de vardır. Bunlar, bu iyiletimin başarılarının çoğunun palavra olduğunu ileri sürmektedir. Fakat, buna rağmen, genç doktorların ve Tıp öğrencilerinin yüzde 80'inin bu yeni Tıpta da staj görmek istediklerini son kamuoyu yoklamaları, daha da yerinde bir terimle, "doktor-oyu", "öğrenci-oyu" yoklamaları göstermişti.

Bizde durum nedir? Anadolu, esasen yüzyıllardır bu seçenek iyiletimi (alternative therapy'yi) uygulamaktadır. Bir çok Anadolu illerine, doktorlar, hükümet zoru ile gitmektedir. İşin tuhafı, bu illerde doğanlar da oralara gitmemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu durumda halk ne yapar? "Doktor gelsin de sonra hasta olayım" diye beklemez ya. Derdinden kurtulmak için en olmadık yollara başvurur.

İlâç formülleri ve yepyeni araçlar için her yıl dışarıya milyonlarca dolar ödemekteyiz. Sonra seçenek iyiletim, hastaları, yan etkileri daha çok olan zehirli ilâçlardan, acılı ameliyatlardan küçük ölçüde kurtarmaktadır. Bu durumda fakültelerimize düşen, bu yeni yöntemlerle ilgilenmeleri, gelişmeleri izlemeleridir.

Yabancı sermayenin Türkiye serüveni

1863 morotoryumu, Osmanlı Bankası'nın güvencesiyle sağlamlaşınca, yabancı sermaye rahatlamıştır. Artık Osmanlı topraklarının candamarı elindedir ve elinde olan candamarı, yatırdığı her kuruşun güvencesini kat kat ödeyecek olanaklara sahiptir. Basra Körfezi'nden, Tuna kıyılarına kadar uzanan bir büyük alanın, gümrükleri ve para makinaları, doğrudan konsorsiyumun denetimine verilmiştir. Ekonomik denetim aygıtları, doğrudan politik denetim aygıtları ölçüsünde güçlü olmasa da, sermayenin güveni karşılanmıştır. Çünkü sermayeye verilebilecek tek güven, sermayesini kendi askeriyle korumasına olanak tanımaktır.

Buna karşın, kalkınma tutkusundaki bir ülkenin, kalkınmış olanın son halkasından yola çıkması bir yazgı gibidir. Tanzimat yöneticilerinin bu büyük aldanışı, 1845 Ticaret Anlaşması'nın hemen yirmi yıl sonrasında, nasıl şapa oturduklarını göstermeye yeterlidir. Osmanlı Devlet-i Âliyesinin bütün gelir kaynakları, yabancı sermayenin güvencesi olarak elden çıkarılmıştır.

Artık, İngiliz, Fransız, Alman şirketleri, İmparatorluğun dört bir yanında yatırımlara girişebilirler. Konsorsiyum kararını onaylayan Saray, demiryollarının karşılığında, hemen hemen nerdeyse mühendislik hizmetlerinin bedelini çok ağır ödemeye karar verir. Londra, Paris ve Berlin borsalarında, Osmanlı Demiryolları tahvilleri pazarlanır. Karşılığı, demiryollarının iki yanındaki kırk kilometrelik çevrede var olan bütün madenlerin çıkartılma hakkıdır. Ayrıca Devlet-i Âliye, yolcu ve kilometre garantisi vermektedir. Demiryolları eşek izince yapılabilir. Ne kadar kıvrımlı, ne kadar uzun olursa, garantisi o kadar fazladır.

"YÜKTE HAFİF, PAHADA AĞIR"

Madenler çıkartılır. Yalnız Anadolu'da, Balıkesir'in Boraksından, Zonguldak'ın Havza-i Fahmiyesine... Balya'dan, Tunceli'ne, kaynakların hepsine saldırılır. İngiltere'ye, Fransa'ya, Almanya'ya gönderilmesini sağlayacak demir ve denizyolları işletmeleri çalıştırılır. Bütün bunların iç finansmanını sağlamak amacıyla, birbiri ardına yabancı bankalar boy gösterir..

Ticaret anlaşmasından morotoryuma, salt kredi biçiminde işleyen yabancı sermaye akımı, morotoryumdan Birinci Dünya Savaşı'na, ulaşım ve hizmet sektörünün ötesine geçmez... Tramvay, elektrik, telefon şirketleriyle, her tarafı kaplayan yabancı firmalar, mağazacılıktan bankacılığa bütün hizmet dallarına da el atmışlardır. Deyim yerindeyse, bütün o güvenceler karşılığında ortaya çıkan olgu şudur. Yabancı sermaye, "yükte hafif, pahada ağır" ne varsa el atmıştır.

Yine de hakkını yememek gerek... Dünya Savaşı sonrasında İmparatorluk dışı kalan bazı bölgelerle, İzmir gibi levanten bolluğuyla, ticaret merkezliğini bağdaştırabilen bazı yörelerde, tarım ürünleri işletmeleri ve bir iki fabrika kurmayı da ihmal etmemişlerdir.

Turyağ, gıda sanayiinde bir başlangıç ise, Yün Mensucat, dokuma endüstrisine örnek olarak gösterilebilir. Üzüm, pamuk ve tütün işletmeleri ise, Adana, İzmir ve İstanbul'a yayılır. Tütün daha çok, Reji'nin denetimindedir. Üzüm ve incir, Paterson, Whitall, Giraud gibi levantenlerin... Pamuk özellikle de Çukurova pamuğu, çırçırlanmada azınlık mensubu levantenlerin tekeline verilir... Böylelikle, İmparatorluğun dört bir yanında, işletme adıyla kurulanlar, aynı zamanda yeni bir oluşumun da kaynağı haline gelirler.

Selânik, Sofya, Atina, Beyrut gibi merkezler, hizmet ve ticaretle, yabancı işletmelerin toplandığı iller haline gelir. Anadolu dışındaki bu yerlerdeki işletmelerin tamamı, bağımsızlıkçı eylemlerin de birer okuludurlar... Nitekim, Osmanlı Bankası Konsorsiyumu ile yabancı işletmelerin çalışmaya başlamasıyla birlikte, 1872'lerde, İmparatorluğun dört bir yanında, ayrılıkçılık düşünceleri boy atmaya başlar.

Türkiye Hükümeti, Lozan'da yabancı sermayenin asıl yüzünü yarar. Kapitülasyonların yeniden dayatılmasından başka bir derdi yoktur yabancı sermaye sahiplerinin.

Bir İmparatorluğun yıkılışıyla, ülkelerinin bağımsızlığı için savaşanları hiçbir biçimde kınayamayız. Burada tespit etmek istediğimiz olgu, bazı hareketlerin, bazı oluşumlardan ne derece etkilendiğidir. Kaçınılmaz olan, devlet müdahalesinin engellendiği yerlerde, tam bir güvence içinde çalışan yabancı sermayenin aynı zamanda nelere alet olabileceğinin belirlenmesidir.

Bu nedenle de, Birinci Dünya Savaşı başlar başlamaz çöküş düzeyine giren İmparatorlukta, yabancı sermayenin yoğunlaştığı her il, bir ülkenin başkenti olarak yeni bir konuma geçmiştir. Hem de, İkinci Dünya Savaşı sonrasına değin, aynı yabancı sermayenin gücünü koruyarak.

Her on yılda bir yabancı sermaye geldi, geliyor, gelecek yakıştırmaları, yeni bir dolabın ürünüdür. Yabancı sermaye millileştirme yapılmış ülkelerde, sermayesinin bir ucunu o ülkenin dışında tutamıyorsa gelmez.

Sevr Anlaşması'nın en ağır hükümleri bu yüzden mali hükümler olmuştur. Ve bu anlaşmaya dayanarak Anadolu'yu işgal edenler, öncelikle yabancı sermayenin yoğunlaştığı bölgeleri denetim altına almışlardır.

Ne var ki, savaşın çıplak ve yorgun bulduğu Anadolu insanı, Kurtuluş Savaşı'nın görkeminde, daha da yoksullaşmıştır. Osmanlı'nın ekonomi kafası, yabancı sermayenin teknesinde yıkandığı için, yoksulluktan gözü dönenlerin bilinçlerinde, yabancı sermaye yeniden ak pak oluvermiştir. Chester Projesi, İzmir İktisat Kongresi'nden önce ortaya atılmıştır. Avrupalılar, kötü yabancı sermayeye sahiptirler. İmparatorluğun iliğini kemiğini sömürmüşler ve çökmesine neden olmuşlardır. Amerikalılar ise, ülkelerin kalkınmasına , demokratik düzen içinde gelişmesine yardımcı olacağından, cici sermayedir! Her türlü olanak sağlanarak gelişmesine çalışmak bir vatan borcudur!

GÜLLÜK GÜLİSTANLIK TÜRKİYE

Yazık ki, aradan zaman geçmesine karşılık, yabancı sermaye nazlanmaktadır. Bitmek tükenmek bilmeyen pazarlıklarla, yeni

TÜRKİYE'DEKİ YABANCI SERMAYE

(6224 No.lu Yasaya Göre)

	YABANCI SERMAYE TUTARI (milyon dolar)	
8 Dönem	Dönem içinde	Kümülatif toplam
1960'a kadar	17.3	17.3
1961-1975	187.4	204.7
1976-1979	23.4	228.1
1980	97.0 (')	325.1
1981	337.5 (')	662.6

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilâtı, Ankara
(') Verilen izinler

yeni istekler öne sürmektedir. Ve gündemde İzmir İktisat Kongresi vardır. Yabancı sermayenin desteğinde, özel sektörün büyük yatırımlarıyla, güllük gülistanlık bir Türkiye düşleri, herkesin gözlerini kamaştırmaktadır. Kongre'nin kararlarında,'Yasalarımıza uyacak ve ülkemize yararlı olacak yabancı sermayeye yandaş," olduğumuz hükmü yazılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, bütün güvenceleri vermiştir. Üstelik salt Hükümet de değil, Kongre'ye katılan bütün kesimlerin temsilcileri, yani Türkiye halkı da istenilen olanakları sağlayacağına söz vermiştir. Yabancı sermaye için yapılacak tek şey, bu güvence ve olanakları kullanıp, ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmaktan başka bir şey değildir.

Yabancı sermaye, özellikle bu sermayenin Amerikan kesimi de, doğrusu çok heveslidir!... Projeler yapılır, yatırım alanları saptanır, tek sorun kalmıştır. Yabancı sermayenin, Amerika'dan kalkıp, Türkiye'ye gelivermesi... Ne var ki, Batı'yı kasıp kavuran ekonomik bunalım, bütün kara bulutlarıyla New York doklarından yola çıkmak üzere olan bu yabancı sermayenin üstüne çöreklenmiştir. Gemileri kalkmaz, trenleri yürümez... Ve "vuslat başka bir bahara kalır."

Beklemekten usanan Türkiye Hükümeti, Lozan'da yabancı sermayenin asıl yüzünü görür. Kapitülasyonların bile yeniden dayatılmasından başka bir derdi yoktur yabancı sermaye sahiplerinin. Ne var ki, işgali söküp atmış Türkiye halkı, yeniden aynı durumlarla karşılaşmaya pek yanaşmamaktadır. Yabancı sermayenin bütün güvence isteklerinin karşısına, millileştirmelerle çıkar...

1927'lere gelindiğinde, demiryollarından deniz yollarına, limanlardan madenlere, yabancı sermayenin yatırım olarak elinde tuttuğu ne varsa, parası ödenerek satın alınır. İşte bu davranıştır ki, yabancı sermayenin defterine bir battal işareti olarak geçer. Türkiye'ye gidilemez...

Gidilemez ya, bu Türkiye'de, çıkarlarımız tümüyle tükenmiştir anlamı da taşımaz. Robert Kolej'in kurucusu daha 1900'lerin başında, Wall-Street kodamanlarına, "Artık Türkiye'de, bizim görüşlerimize göre insanlar yetişmiştir, ticaret ilişkilerini geliştirebilirsiniz," diye boşuna yazmamıştır. Yabancı sermaye düşüncesiyle yetiştirilmiş bunca insan varken, şu koşullar yerine getirilirse, biz Türkiye'yi cennete çeviririz yutturmacası neden geçersiz olsun? Tam tersine,Türkiye pazarındaki çıkarların sürekliliği için en kolay yutturmaca budur.Ülkenin kalkınmasını, gelişmesini ne kadar istemektedir? Bunun kim tarafından ne kadarı sağlanabilecektir? Ne geleceğim diyen, ne aman gel diye seyirten, orasını düşünmezler. Biri geleceğim, geliyorum türküsü çığırır, öteki gelecek, geliyor...

MİLLİLEŞTİRME VE SONUÇLARI

Ve yıllar yılları kovalar. Millileştirmelerin hemen ardından Birinci Beş Yıllık Sanayi

nin ve elbette propagandasının uykusuna yatanları bile ayıltır. Artık "Amerika I love you" dönemidir. Ve aşık olunan Amerika'nın sistemi, doğrudan özel sektöre dayanmaktadır. Üstelik savaş karaborsanın ve soygunculuğun alabildiğine gelişmesine neden olduğundan, Türkiye'de, Kamu iktisadi Sektörünün büyük gücüne karşın bile özel ellerde hatırı sayılır bir birikim sağlamıştır. Bir tek eksiğimiz vardır. Küçük Amerika olmayı istememiz!.. Ve biz istersek, olmamamız için hiçbir neden yoktur! Yeni dostumuz, içerdeki birikim sahipleriyle el ele ülkemizin kalkınıvermesiyle olağanüstü ilgilidir. Hele demokrasi kurulup, iktidar da değiştikten sonra, Petrol Yasasıyla, Yabancı Sermaye Yasaları bir çıkarılsın, görülecektir... Kısa zamanda, Türkiye'nin dört bir yanı güllük gülistanlık olacaktır... Max Ball'ın hazırladığı yasa, nerdeyse bütün Meclisin oybirliğiyle geçmiştir. Cumhurbaşkanı, Walt Disney'in harikalar ülkesinde, "Küçük Amerika" olmayı ne kadar istediğimizi açıklamıştır.

Bu arada, özellikle gelişen karayollarının emeceği petrol girdilerini karşılamak ve sevgili dostumuzun kasalarına para akıtmak amacıyla, küçük bir yabancı sermaye de gelmiştir doğrusu. Bazı yatırımları yapmaktan kaçınmamış, 1960'lara değin, tıpkı Birinci Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi, ulaşım ve hizmet sektöründe, bazı ufak tefek yatırımlarda bulunmuştur. 1960'lara gelindiğinde, fazla küçümsememek gerek, 17 milyon 300 bin dolarlık bir güçtür bu... Şimdi narenciye ihracatçılarının getirdiği kadar bir şey demeyin. Sermaye çok nazlı, çok önemli ve güçlüdür... Yeterli güvenceler, yeterince verilebilmiş olsaydı, belki de, 1 milyar dolar gelirdi!.. Gelmemişse, suç bizde!... Bürokrasimiz bıktırıcı!... Yasalarımız güvenceden yoksun!... Liberal ekonominin gerektirdiği genişlikten yoksunuz!... Bunlar düzene konulursa öyle bir yabancı sermaye akacaktır ki, havsalamız almaz...

Her on yılda bir yeni bir moda olarak güncellik kazanan bu propagandanın sonuçları bütünüyle ortadadır. 1983 yılı sonuçlanırken, ülkemizde yatırım amacı taşıyan yabancı sermayenin tutarı, 1 milyar doları aşmamıştır. Aşacağını da kimse ummasın... Çünkü veriler ortadadır. Avrupa ülkelerinde yabancı sermaye tutarı, aynı yıllar içinde, 600 milyar doları aşmıştır. Ülke ülke karşılaştırma yapmadan, Avrupa'nın en küçük ülkelerinden Lihtenştayn'daki yabancı sermaye tutarının elli milyar dolardan fazla olduğunu söyleyivermek, sanırız yeterli bir ölçü olur... Ama, bilinen odur ki, Avrupa ülkelerinin, özellikle kapitalist blokta kalanlarının hiçbiri, hiçbir sermayeyi, hiçbir zaman millileştirmemişlerdir.İşgal bir yana, yüz yılların geleneksel yapısı bu güvenceyi vermektedir.

Bu nedenle, her on yılda bir, "deccal" çıkmışcasına, yabancı sermaye geldi, geliyor, yakanızı açarsanız gelecek, kemerinizi sıkarsanız gelecek, paçanızı toplarsanız gelecek yakıştırmaları, yeni bir dolabın ürünüdür.

"İşçinin bilgiye ihtiyacı vardır"

İBRAHİM AKYÜREK

Ne kadar zamandır yazıyorsun?
İlk yazım ortaokula giderken bir şiirdi. Ço-

mını gözlüyor olman sanatını nasıl etkiledi?
Aslında bir fabrikada çalışmaya başlamadan önce de işçi çevresine yabancı değildim. Doğduğum ve yıllarca yaşadığım gecekondu mahal-

çuk haftasında çıktı. Pardon mizah dergisi yayınlanıyordu o zamanlar, mizah öyküsü yarışması açmıştı. "Yanlışlık" adlı bir öyküm orada yayınlanmaya değer görüldü. Belli bir düzeydeki ilk öyküm o. Edebiyata tutkum, kitap okumayı sevmem ve bunu bir alışkanlık şekline dönüştürmemle başladı sanırım. Daha ortaokul sıralarında çocuk kitaplarından ünlü yapıtlara kadar çok sayıda kitabı okuma olanağı bulmuştum. Kitap okumayı çok seven dayımın çok sayıda kitabıydı bana bu olanağı sağlayan. Bu okuma alışkanlığı giderek bir birikime, bu birikim de yazmaya başladığım şiirlere, öykülere, roman taslaklarına dönüştü. Dosyalar dolusu yazdım senelerce. Fakat çeşitli nedenlerle yazdıklarımı yayınlama olanağı bulamadım. Bir bunalıma girdiğimi, artık yazarlık yeteneğimden şüphe etmeye başladığımı da söyleyebilirim bu ara. 1979 yılında Kültür Bakanlığı'nın Dünya Çocuk Yılı'nda açtığı yarışmada "Sevgiyle Anımsamak" adlı basılmamış öykü kitabımın başarı ödülü alması bir dönüm noktası oldu benim için. Bu ödülden aldığım güçle işçi çevresinden sesler getiren öykülerim, 80-81 yıllarında başta DÖNEMEÇ ve OLUŞUM dergilerinde yayınlandı.Yine bu dergilerde şiir denemelerim de oldu. GÖSTERİ dergisinin açtığı yarışmada bir öyküm yayımlanmaya değer görüldü. Daha önce dergilerde yayınlanmış öykülerimi ve yazdığım halde yayınlamaya olanak bulamadığım diğer öykülerimi topladığım "Beyaz Güvercin" adlı yapıtım ise 1982 Akademi Kitapevi Öykü Birincilik Ödülü'nü aldı.

Yazmaya nasıl zaman buluyorsun?

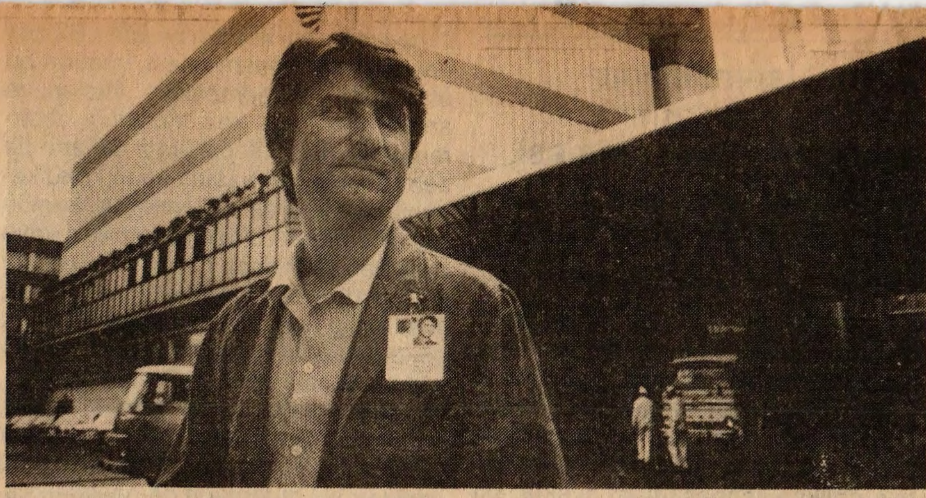
Bir fabrika işçisi olarak yazmaya zaman bulmak pek kolay değil. Şu anda elektrik atölyesinin ustabaşısıyım. 22 tane elektrik teknisyeni ve onların yapacağı işi yönetmekten sorumluyum. Öğlen paydoslarında ancak dinlenebiliyorum. İş saatleri içinde edebiyatı düşünmek pahalı bir istek oluyor. Ama o sırada beyin bütün gözlemleri kaydediyor.

Günde iki vasita değiştiriyorum, gidip gelene kadar. Çalışma saatim, öğlen paydosunu da koyarsak dokuz buçuk saati buluyor. Yolu da katarsak onbirbuçuk saat eder. Eve geliyorsunuz aile içi sorunlarınız ve, televizyon belâsı var. Kitap okumak zorundayım. Bunların hepsini toplayınca yazmaya zaman yok. Ne zaman yazıyorsun, diye soracaksınız. Zaman zaman uykumdan çalarak yazıyorum. Her zaman da çalamıyorum. Çünkü yarın sabah güçlü olarak işe gitmek zorundayım. Kimi yazarların yaptığı gibi.. Ben geceleyin yazıyorum diyor... bire ikiye kadar... Genellikle uyuyorluktan yazı masasına oturulmuyor, yatağa yatıyorum, dosyamı kalemi elime alıyorum, ışığı yakıyorum... Bıraksam kendimi sabaha kadar yazabilirim. Saat oniki oldu mu beni iç tarafım uyarır.. "Saat oniki oldu, yat, sabah işe gideceksin." Ben o sese uyarım. Işığı kapatıp yatmak zorundayım. Bir süre yatakta düşünürüm, en güzel aklıma gelen şeyler o anlardır. Kalabalık bir aileyim. Erkek kardeşimle aynı odayı paylaşıyorum. Sabahleyin erken kalksam o uyuyor, takır takır yazamıyorum.

Geçen yıl Akademi Kitabevi Öykü Birincilik Ödülünü alman işveren nasıl karşıladı?

Ödül haberi Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştı. Benim Unilever'de çalıştığımı falan yazıyordu. Kısım amiri olan başmühendis beni yanına çağırdı. Senin edebiyatla uğraştığını bilmiyorduk dedi. Benden duymuş olma, bir ödül kazandığından haberin var mı dedi. Ben de var dedim. Beni tebrik etti, çok iyi bir uğraş dedi. Bizde ilan tahtaları vardır. Müdüriyet tarafından ilan yapılarak duyuruldu. Fabrika teknik müdürü, sonra Unilever grubu müdürü var o tebrik etti. Onlardan ilgi ve saygı gördüm. Daha değişik davranmaya başladılar. Zaten sevilen bir kişiydim.

Arkadaşlarının sanat ve kültüre yaklaşımları nasıl, neler bekliyorlar?

Ustabaşı Hüseyin Akyüz

1950 İstanbul doğumluyum. Baba küçük esnaf, anne ev kadını olan beş çocuklu bir ailenin en büyük çocuğuyum. Çocukluğum ve delikanlılık dönemim bir gecekondu bölgesi olan Zeytinburnu'nda geçti. İlk ve ortaokulları burada okudum. Daha sonra Sultanahmet Sanat Enstitüsü elektrik bölümünü bitirdim. Burada okurken staj amacıyla dört ay bir radyo fabrikasında montaj işçiliği, dört ay inşaat elektrikçiliği yaptım. Askerlik dönüşü girdiğim margarin yağı (Vita - Unilever) fabrikasında onbir yıldır çalışmaktayım. Son üç yıldır elektrik atölyesi ustabaşılığı yapmaktayım. Burda çalışırken sınavlarını kazandığım İDMM Akademisi gece mimarlık bölümüne girdim, fakat çalışmak zorunda olduğum için okul ve işi bir arada götüremiyerek okulu bırakmak zorunda kaldım.

Işçi denince, kimilerimizin gözünde kazma sallayan, sırtında yük taşıyan, yağ pas içinde çalışan, kaba görünüşlü, öğrenimsiz ve bilgisiz bir kimse canlanır. Oysa günümüzde gelişen teknolojinin nitelikli işçiye gerek duyurması; işsizliğin lise mezunu, üniversiteden ayrılanları, hatta yüksek okul mezunlarını fabrika kapılarına dayatması, meslek okullarından mezun olanların çoğalması bu tanımı çok değiştirmiştir. Basit bir işte bile ilkokul mezunuyla üniversiteden ayrılmış olanı yanyana çalışıyor görebiliriz. Bunun sonucu olarak işçiler arasında sanatın her dalıyla ilgilenen ve kendi çapında bazı çalışmalar yapanlara rastlayabiliriz. Kitap, dergi okuma alışkanlığı olan, resim yapan, fotoğraf çeken , tiyatro oyuncusu olan, şiir, öykü yazan...

Fakat bu bireysel bir olaydır. Bir kitle olarak işçinin sanatla ilişkiye girmesi bazı ön koşulları gerektiriyor. Bunlardan en önemli ikisi, ise eğitim ve belli bir ekonomik düzey, kanımca. Gerek devletten, gerekse işverenden en doğal hakkı olarak alması gereken eğitimle işçi maddeyi, enerjiyi, makinayı ve bunun yanında dünyayı tanımalı, hızla ilerleyen teknolojinin karşısında zavallı biri olduğu duygusundan kurtulup, toplumumuzda insan olarak var olduğunun bilincine varmalıdır. Bunun yanında rahat olarak soluk alabileceği, gözünü açıp dünyaya bakabileceği ekonomik koşullara da kavuşması gerekir işçinin. Kitap, dergi alabilmeli; sinemaya, tiyatroya, konsere gidebilmelidir. Ancak bundan sonradır ki bir kitle olarak sanatı izleyecek, eleştirel gözle bakmasını öğrenecek ve sanatı kendi kültürü doğrultusunda gerçekten etkiliyebilecektir.

İşçilerin sanata ilgilerini artırmak için neler yapılmalı?

Sanat olayını önce tanıtmamız gerekir. Yani onu önce eğitmemiz gerekir. Bu kabaca olmaz, bunu çeşitli yollarla yapmak gerekir. Küçük kitapçıklar, broşürler mi olur.. Önce o sanat olayını tanıtmak, o olayın nerede yapılacağını bildirmek gerekir. Bazı sanatçılar sanatı özel bir zümreye yapıyormuş gibi çalışıyor. Amacımız sanat olayını işçilere izletmek ise bunun kurallarına uymak gerekir. Bir adama İngilizce öğretmek gerekince ona üst düzeyden başlarsanız onu anlayamaz. ABC'den başlamak gerekir. Halka iniyormuş gibi işçiye iniyoruz derseniz işçiye inilmez. İşçiye inmek sözü başta safsata oluyor.

Örneğin bir fotoğraf sergisine işçinin gelmesini istiyorsanız önce işçinin bu sergiyi izlemesini sağlamak gerekir. Ya o sergiyi işçiye yakın bir yerde açacaksınız, ya da sergiyi açtığınız yeri ona duyuracaksınız. En azından haberi olan bu sergiye gelecek. Hepsinin gelmesine olanak yok. Bu sergi nerede olacak, nasıl gidilecek, parayla mı girilecek, ne kadar ücret verecek, orada neleri görecek... Bunları detaylı anlatırsanız belki çocuğuyla birlikte gelecek. İşçi kitlesi geldi, işçi fotoğrafa baktı baktı anlayamadı. O zaman, önce ikinci sergide işçiye fotoğraf için bilgi vermek gerekecek. O zaman severek gelecek.

Ulkemizin önde gelen sıkıntılarından biri işsizlik. Diyelim işsiz kaldın. Bu senin yazmanı nasıl etkiler?

Şu anki işim çoğu günlük ihtiyaçlarımı karşılayacak düzeyde. En azından yılda bir kere onbeş günlük tatil yapabiliyorum. Bu her işçinin yapabileceği bir şey değil. İşsiz kalsam mesleğimle ilgili başka bir iş arayacağım. O telaşa kapılacağım. Aç kalan insan sağlıklı düşünemez felsefesinden hareket ederek bunalıma düşebilirim. Ama gözlemlerim devam eder. Ama hazır işsiz kalmışken şu yazarlık işini ilerleteyim derim. Dayanabilirsem belki de çok iyi ürünler ortaya koyup, yazarlıkla geçinmeyi deneyebilirim. Yazarlıktan geçinen bizde yoksa da... Belki olumlu olarak da etkileyebilir beni. Zaman zaman işi bırakıp hem yazarlığımı yapabileceğim, hem de bana uygun olacak bir işi düşünmüşümdür. Reklam yazarlığı yapmak, bir kitapevi açmak.. Ama gözüm almıyor. Alıştığım bir işim var.

"Beyaz Güvercin" isimli kitabında fabrika işçilerinden ve onların yaşamından kesitler veriyorsun. İşçi olman, yıllarca bir fabrika yaşa-

...çevresi fabrikalarla dolu ve binlerce işçinin oturduğu bir yer olmasının da ötesinde ailem içinde birçok işçi vardı. Benim işçiyi gerçekten tanımam, onu tüm boyutlarıyla anlamam fabrika yaşamımda kendimi bir işçi olarak bulmamla olmuştur. Gerçeği söylemek gerekirse, bu noktadan önce tasarladığım ve yazdığım öykülerde düşsellik, gerçekdışı fantastik olaylar, aşk ve serüven oldukça geniş bir yer kaplıyordu. Bugünkü öykü anlayışımın oluşmasında onbir yıllık fabrika yaşamımın büyük etkisi vardır ve uzun zaman sürecektir sanıyorum.

Ülkemizde aydınların, sanatçıların, kültür adamlarının işçilerin sorunlarına duyarlılıkları yeterli mi?

Herkes işçi sorunları ile ilgileniyormuş gibi. Sanki zengin bir konu bulup üstüne arılar gibi üşüşmeye benziyor. Bir kimse işçi konuları ile ilgileniyorsa ard niyetsiz, bilimsel çalışmalar yapmalı. Bütün güçlükleri gözönüne alarak konuya girmeli, isim ve yer edinmek için bir konuya burnunu sokmamalı. İşçilerin, doğru bilgilerin kendilerine aktarılması bakımından gerçek sanatçı ve bilim adamlarına ihtiyacı her zaman vardır. Çünkü her şeyden önce bilgiye ihtiyacı vardır. Doğru bilgileri alan işçi zaten onu kullanmasını bilecektir. Dolayısıyla işçi konularında çözümleri kendi de bulabilecektir. Kendi doğru yola karar verdiği an bu konuların çözümü için gerekli yerleri zorlayacaktır zaten.

Çalışmalarına yakın bulduğun yazarlar seni nasıl etkiledi?

Maksim Gorki'nin en son elimde "Unutulmuş Hayatlar " diye bir kitabı var. O kitaptaki öyküler beni o kadar çok etkiledi ki ona benzer öyküler yazdığım bile oldu. Sonra bunun yanlış olduğunu anladım tabii. Anlatım tarzı beni çok etkiledi ve denemeye kalktım. Bazı eserleri ise beni çok etkilemedi. John Steinbeck'in bütün eserlerini okudum. Onda kenar mahallesi insanlarını abartmadan, canlı çevresi içinde vermesi bana anlatım özelliği gibi geldi. Hemingway, J.London, bizim yazarlardan anlatımını beğendiğim, konularının içeriklerini sevdiğim Bekir Yıldız, Osman Şahin... Yaşar Kemal'in romandaki dili.. Bazen sıkılsam da o kadar canlı ve yalın yerleri var ki, ben de o ustalığa erişeceğim dediğim yerleri oldu. Anlatımı çok kötü bir yazar bile beni etkiler. Ondan bile dersler çıkarırım. Selim İleri'nin konularını verişini çok beğenirim.

Öykülerinde kötü çalışma koşulları, işçi sağlığı konusunda gözlemler var. Bu konuda neler yapılmalı?

İşyerlerinde işçinin psikolojik sağlığına, gerekse vücut sağlığına anında müdahale edecek sağlık teşkilâtı.. Bu gibi işlerin devlet programında yer alması, devletçe takip edilmesi.. Bir konuda iş kazası var. Her yıl ikibini aşkın insan ölmekte, bir onun iki üç katı kadar insan sakat kalmakta. Bunlar bizim insanımız. Bu aslında ivedi konu. Nasıl trafik kazalarında yolları denetlemeye kalkıyoruz, bir sürü cezalar yağdırıyoruz.. İş kazası da ivedi konu. Yetişmiş bir işçinin kazaya uğraması memleket ekonomisini de ilgilendirir. İş kazalarının nedenlerini araştırmak gerekir. Bu konuda işverenler yükümlüdür ve maddi olanakları vardır. Bu konuya bilimsel çalışmalarla çare bulunabilir. Her konuda bu böyle...

Bundan sonra ne düşünüyorsun?

Şu anda üzerinde çalıştığım ve yıl sonuna kadar yetiştireceğim bir öykü kitabı var. Fakat bunu yayınlayabilecek miyim diye de çok soruyorum kendime. Bu kuşku zaman zaman çalışma ilgimi kırmıyor değil. Bunun yanında Kültür Bakanlığı'ndan ödül almış, çocuklara yönelik öykü kitabımın yayınlanmasını da çok istiyorum. Yine çocuklara yönelik başka bir öykü kitabımın çalışması da sürüyor.

...Planı ile, devlet temel üretim dallarında yatırıma girer. Devlet Demiryolları, Devlet Deniz Yolları, Devlet Bankaları kurulur... Türkiye'nin, dört bir bucağında, o günün koşulları içinde elde kazma kürek, çalışmaya koşulur...

İkinci Dünya Savaşı, dört bir yanından ateşe kesmiş ama savaşın sıcak soluğunu atlatmış bir Türkiye bırakarak biter. Müttefiklerin akıl almaz başarısı, Alman endüstrisi-

Ancak, bütün bu belirlemelerden ortaya çıkan da, hiç gelmeyecek anlamını taşımaz. Yabancı sermaye millileştirme yapılmış ülkelerde, sermayesinin bir ucunu o ülkenin dışında tutamıyorsa gelmez. Bunun için, geldiği dallar, genellikle ihracat sektöründeki hizmet alanlarıyla, turizm sektöründeki dış turistlere dönük yatırımlar olabilir. Çünkü her iki dalda da, getirdiği kadarını Türkiye dışında, kendi hesaplarında tutabilme güvencesine sahiptirler.

Neler oluyor neler?

Çalışan kadınların daha güvenli koşullara kavuşturulması önerildi

Bazı kuruluşlar kreş açmamak için kadın işçi sayısını 300 yerine, 299'da tutuyor

● Sosyal Güvenlik Bakanı Şide, kreş açma için belirlenen en az 300 kadın işçi çalıştırma sayısının düşürülmesi için girişimlerde bulunduklarını söyledi

ÖNDER ŞENYAPILI — ANKARA

...LIŞAN kadınların daha rahat iş koşullarına kavuşturulması ev kadınla... sosyal güvenliğinin sağ... ve çalışan çocukların so... ın çözümlenmesi için ça... yasalarında değişiklikler ...sı öneriliyor.

... kadının en önemli so... lan biri, işe giderken ço... 'bırakmak' zorunda kal... ürlükteki "Gebe ve ...dınların çalıştırılma ...a emzirme odaları ve ...kım yurtları (kreş) hak... ...ük" 100 kadın çalıştı... ...ların "emzirme oda... ...dın işçi çalıştıran ku... ...ise "kreş" açm... ...r. Edinilen...

sonra altı hafta olmak üzere toplam 12 hafta çalıştırılmıyorlar. Yasada değişiklik yapan tasarıda da bu süre aynı kaldı. Ancak, Türk - İş bu sürenin 16 hafta'ya çıkarılmasını istedi.

Yalnızca çocuklu kadınlar için değil, bir yandan da ev işlerini görmekle yükümlü çalışan kadınların tümü için esnek çalışma saatleri ...sına geçilmesi...

kadınları sayısının 32 binde kaldığını gösteriyor. Bağ-Kur Yasası'na göre altı ay üstüste ödentisini yatırmayanlar üyelikten çıkarılıyorlar. Bu yolla, önce üye olmuş çok sayıda ev kadının ödentisini yatırmayı "unuttuğu" için sonradan üyeliğinin düştüğü de belirtiliyor. Bir yetkili, "19... ...lında yasa yürür... lüğ... ...çok sayıda ev ka...

İlgililer, çalış... nın aile yaşan... yolunda yapılac... rin yalnızca yük... konularla sınırlı... belirtiyorlar. Çalı... sorununun çöz... kredi, ucuz alı... ce olanakları... lumsal kurum... bulunduğunu... Yalnızca iş ve... yasalarında değil, ...fus planlaması hak... ile "6972 sayılı ko... taç çocuklar hak... da değişiklikler y... tiği öne sürülüyo... taja izin veren v...

12 Şubat 1983 tarihli Milliyet gazetesinden

İşçi mahallelerinde de kreş kurulmalı

Toplumsal yaşamda özenle korunması gerekenlerin başında kadın ve çocuklar geliyor. Hele o kadın bir de çalışıyor ve çocuğunu bırakacak bir yer bulmakta zorluk çekiyorsa akla hemen KREŞ geliyor.

Ilgili tüzük; 100 kadın işçi çalıştıran kuruluşların "Emzirme Odası", 300 kadın işçi çalıştıran kuruluşların ise "Kreş" açmalarını belirtiyor.

Bu sayıların düşürülmesi için sendikalar çalışmalar yapadursun, bazı işverenler tüzükteki sayıların biraz altında kadın işçi çalıştırarak kendilerine düşen yükümlülükleri yerine getirmekten (Bile bile) kaçınıyorlar.

Biz gelelim öneri ve isteklerimize (1):

- "Ülkemizde kadın işçilerin ve çok sayıda işçi çalıştaran büyük işletmelerin yüksek oranlarda bulunmadığı düşünülürse, bu sayısal sınırların (100-300) yüksekliği daha belirginleşir." Bu sınır sayılar düşürülmeli.
- "İşverenlerin yürürlükteki yasalarca da öngörüldüğü gibi ortaklaşa emzirme odası ve kreş açmaları teşvik edilmeli."
- "Emzirme odası ve kreşlerin yalnızca işyerlerinde değil, büyük kentlerimizin ulaşım güçlükleri gözönünde tutalarak, işçi konutlarının yoğun bulunduğu yörelerde (Mahallelerde, semtlerde) kurulması üzerinde de özellikle durulmalı."

Bizim isteklerimiz bunlar. Ne var ki, siz istediğiniz kadar onlara işin insancıl yönünü anımsatmaya çalışın.. Öte yanda onlar reklam olsun diye (Babacan işveren pozunda) bilmem kaç tâne işçi çocuğunu toplu sünnet ettirmeyi de ihmal etmezler.

(1) Kadın İşçiler ve Türkeye'de Kadın İşçilerin 1475 Sayılı İş Kanunu İle Korunması, Doç. Dr. Ömer Zühtü ALTAN, E.İ.T.İ.A Yayınları No: 224/7 (Anadolu Üniversitesi) - Eskişehir 1980

GENÇLİK YAŞAMI

Anksiyete üzerine

Çağımızın hastalığı olarak nitelenen, hergün birçok kişinin dilinde olan anksiyete nedir? Sıkıntı, endişe, huzursuzluk yakınmaları ile seyreden her anksiyete patolojik midir, nedir bu anksiyetenin bedenimizde yarattığı fizyolojikdeğişiklikler? Bu röportajımızın ilk bölümünde bu soruların yanıtlarını bulabilmek amacıyla Öget Öktem'le söyleştik.

Anksiyete her zaman patolojik bir olay değildir. Tehlikeye karşı temel bir cevap alarak, bazı durumlarda kişinin çevreye uyumunu sağlayan normal ve yararlı bir olaydır; sağlıklı bir insan için "anksiyete duymak" yeteneği, biyolojik bir fonksiyondur ve yaşamın sürmesi açısından gereklidir.

NERGİS TEKİN

— Anksiyete nedir? Nasıl bir süreç sonucunda oluşmaktadır?

— Anksiyeteye, bir yerde, çağımızın hastalığı diyebiliriz. Çağdaş toplumun kişiyi kıskıvrak saran, pençesine alan çeşitli koşulları anksiyeteyi günümüzde "yaygın bir hastalık" değilse bile, zaman zaman hepimizin yaşadığı yaygın bir duygu haline getirmiştir. Anksiyetenin nasıl bir şey olduğunu anlatmak için, herhalde, bir kere anksiyete sırasında bedende ortaya çıkan fizyolojik değişiklikleri, birde o sırada insanın bilinçli olarak duyduğu duyguları vurgulamak gerekir. Anksiyetenin bedendeki göstergeleri olan fizyolojik değişiklikler nelerdir? Şiddetli bir anksiyete sırasında solunum hızlanır, kalbin vuruş hızı artar, beniz sararır, ağız kurur, terlenir, iskelet kaslarında bir gerginlik, boğazda bir (tür) tıkanma hissi olur. Duygusal olarak da kişi sinirlilik, tedirginlik, huzursuzluk, gerilim hissi, kaynağı tam belli olmayan bir korku, ilerde başa kötü bir şey geleceği duygusu içindedir.

Anksiyete, bazı psikiyatrik hastalıklarla birlikte bulunabileceği ya da anksiyete nörozunda olduğu gibi başlı başına saf olarak bulunabileceği gibi, zaman zaman tamamiyle normal kişileri, hepimizi pençesine alabilir. Yani anksiyete her zaman patolojik bir olay değildir. Tehlikeye karşı temel bir cevap alarak, bazı durumlarda kişinin çevreye uyumunu sağlayan normal ve yararlı bir olaydır; sağlıklı bir insan için "anksiyete duymak" yeteneği, biyolojik bir fonksiyondur ve yaşamın sürmesi açısından gereklidir. Buna karşılık nörotik anksiyete, bunu haklı gösterecek hiçbir neden olmadan duyulan ve başkalarına olduğu kadar bunu duyan kişiye de saçma, gereksiz, mantık dışı gözüken anksiyetedir. Demek ki patolojik bir tepki olan nörotik anksiyete, nesnel açıdan tehdit edici olmayan durumlarda duyulan bir anksiyetedir. Nesnel durumla orantılı değildir, nesnel durumun boyutlarını aşan bir tepkidir ve normal anksiyetedeki gibi zaman olarak bunu doğuran nedenle sınırlı ve geçici değildir, daha kalıcıdır.

Anksiyete nasıl bir süreç sonunda oluşuyor sorusuna gelelim. Psikonalitik anlayışa göre, anksiyetenin kaynağı, açıklanması engellenmiş libido olabilir ya da anksiyete libidoyu bastırmakta kullanılan bir araç olabilir; bu konuya girmeyeceğim. Öğrenme teoricilerine göre, anksiyete bir öğrenme süreci sonunda oluşmaktadır ve genellikle de bir çatışmadan doğmaktadır. Çatışmaya, laboratuvar hayvanları ile ilgili bir örnek verelim: Bir fareye belli bir rafın üzerine çıktığı her sefer elektrik şoku vererek o rafa çıkmaktan korkmayı öğretirseniz, sonra da hayvanı uzunca bir süre aç bırakıp, arkasında ancak o rafa çıkarak ulaşabileceği bir yere yiyecek koyarsanız, fare yiyeceğe gitme isteği ile, rafa çıkma korkusu arasında bocalar ve anksiyeteye benzer davranış bozuklukları oluşturur. Bu insanlarda da gündelik yaşamda, belki çok daha ince biçimde, ama sık sık olabilecek bir çatışma durumudur. Öğrenme teoricilerine göre anksiyete, günlük yaşam içinde koşullu öğrenmeler şeklinde kazanılmış korku tepkilerinin genelleştirilmesi, bu tepkilerin kapsamının patolojik bir şekilde genişletilmesi ile oluşur.

— Anksiyetenin fizyolojisi nedir?

— Az önce, anksiyete duygusu ile birlikte bedende, organlarda bazı fizyolojik değişikliklerin ortaya çıktığından söz etmiştik. Bunlar, solunum ve kalp vurumunda hızlanma, gözbebeklerinde genişleme, yüzde solgunluk, terleme, ağızda kuruma, ishal, iştahsızlık, uykusuzluk, cinsel gücün azalması vb. şeklinde belirtilerdir. Bedendeki bu fizyolojik tepkiler, "otonom sinir sistemi" denilen ve sinir sistemimizin bilinç ve istem dışı çalışan bölümünün faaliyeti sonucu ortaya çıkar. Aslında anksiyeteye (daha doğrusu genel olarak heyecanlara) verilen bu fizyolojik tepkilerin çoğu, insanın ya da istemli bir çabası olmadan bedenın otomatik iç uyumunu sağlamak görevini yüklenmişlerdir. Ama, bedenin bir tehlikeye karşı bu şekilde harekete geçmesi çevreye uyum açısından ne kadar gerekli ise patolojik anksiyetede olduğu gibi nesnel açıdan bir tehlike söz konusu olmadığı yani bir harekete geçiş için yeterli bir neden bulunmadığı zaman da o kadar zararlıdır.

Anksiyete, otonom sinir sisteminin aşırı faaliyeti ile birlikte bulunur. Otonom sinir sisteminin, bilindiği gibi, "sempatik" ve "parasempatik" diye iki bölümü vardır ve gene bilindiği gibi bu iki bölümün bedenin çeşitli organları üzerinde etkileri birbirinin tersidir. Anksiyete sırasında parasempatik sisteme ait etkiler de görülmekle birlikte, daha çok sempatik sistem etkileri ön plandadır. Korku, anksiyete atakları gibi durumlarda, böbreküstü bezleri, kana epinefrin ve norepinefrin hormonlarını salgılarlar.Sempatik sinirlerin organlar üzerinde etki maddesi olan bu hormonlar da bedende organlarda, sempatik sinir sistemine ait tepkilerin ortaya çıkmasına yol açarlar. Bu tepkileri "bedeni kaçmaya ya da dövüşmeye hazırlayan tepkiler" diye özetleyebiliriz.

Önce heyecanlar ya da anksiyete duyulur da, bu mu bedende, organlarda fizyolojik tepkilere yol açar -yoksa önce bedende bu fizyolojik tepkiler ortaya çıkar da, bunlar mı insanın heyecan duymasına neden olur" konusu, bir zamanların en hararetle tartışılan konularından biriydi. Sonra deneysel yaklaşımlarla ortaya çıkarıldı ki, heyecanların (bu arada anksiyetenin) sorumlusu olan merkezler, ne bedendeki organlardır, ne de böbrek üstü bezidir; bu sorumlu daha yukarıda "merkezi sinir sistemi"ndedir. Merkezi sinir sistemindeki (ya da "beyindeki" diyelim) heyecan merkezlerinin belli bir çalışması sonucunda, insan hem anksiyete duygusunu duyar, hem de böbreküstü bezleri kana o hormonları salgılayarak bedende yukarda sözünü ettiğimiz fizyolojik tepkileri ortaya çıkartır. Genel olarak tüm heyecanların başlıca merkezi, beyinde "limbik yapılar" başlığı altında toplanan bir takım yapılardır. Bu yapılar "limbik sistem" denilen bir bütün oluştururlar.Fakat tek başına limbik sistemin de anksiyete olayının sorumlusu olduğunu söyleyemeyiz. O halde anksiyetenin tam mekanizması nedir? Aslında bu konu, bugün için tam bir açıklığa kavuşmuş değildir. Herhalde anksiyetenin nörofizyolojisi, özellikle de biyokimyası daha iyi tanınıp anlaşıldıkça bu konu aydınlığa kavuşacak diyebiliriz.

Nörofizyolojik açıdan bugün anksiyete sırasında, beyinde **"retiküler sistem"** denilen yapının çıkıcı bölümünün çalışmasında aşırı bir artma olduğu biliniyor. Retiküler sistem, anotomik açıdan ayrı bir birim olsa da, fizyolojik açıdan limbik sistemin bir parçasıdır. Retiküler sistemin çıkıcı bölümü de, bilindiği gibi, bilinçli yaşantımızın sorumlusu olan beyin kabuğunu uyararak, uyanıklığı sağlar. Anksiyeteli insanda bu çıkıcı bölüm fazla çalışır, bunun sonucu olarak da anksiyetedeki aşırı uyanıklık ve uyarılma ("arousal") durumu ortaya çıkar.

Nörotik anksiyete, nesnel açıdan tehdit edici olmayan durumlarda duyulan bir anksiyetedir. Nesnel durumla orantılı değildir, nesnel durumun boyutlarını aşan bir tepkidir ve normal anksiyetedeki gibi zaman olarak bunu doğuran nedenle sınırlı ve geçici değildir, daha kalıcıdır.

Anksiyetenin biyokimyasına gelince, bu konu da bugün tam olarak biliniyor diyemeyiz. Yalnız şu var. Biriken bulgular, anksiyete sırasında beyin amınlerinin bazılarında bir artma olduğunu gösteriyor. Bildiğiniz gibi, beyin aminleri beyinde sinir iletisini sağlayan kimyasal maddelerdir. Bunlardan **"katekolamin"**'lerin (yani **"norepinefrin"** ve **"domapin"**'in) birde **"serotonin"**'in anksiyete sırasında arttığı biliniyor. Beyinde korku ve anksiyete uyandıran sistemlerin sinirsel iletisinde de bu aminlerin aracılık ettiği biliniyor. Laboratuvar hayvanları ile yapılan deneylerde, beyne ufak dozlar halinde norepinefrin verildiğinde uyanıklık ve uyarılma durumunda bir artış olduğu, korku-anksiyete-panik tepkileri sırasında da beyinde bu sözünü ettiğimiz aminlerde bir artma bulunduğu bildiriliyor.

Gelecek Hafta (Öğrenme-Hafıza ve anksiyete)

Ben kuyruktayken

Şahin Selvi

Kaç gündür beklediğiniz gün geldi. Bir geziye falan gitmiyorsunuz sanırım.

—Yoo hayır, sonunda Milli Eğitim ders kitaplarını bastırmış onları alacağım da.

Artık öğretmeninizin de dilinden kurtulabilirsiniz. İçinizden bu niyetleri geçirerek kalktınız ve düştünüz yola, kitap alabilmek sevdasıyla, umuduyla...

Saat 9.30'da Cağaloğlu Milli Eğitim Bakanlığı kitap dağıtım yerindeydiniz. Fakat görmüş olduğunuz görüntü sizi şaşırtmamalı, genellikle bu bölgede kuyruk sayısı 30'la, 100 arası değişebilir, siz yine fazla kalabalık bir kuyruğa rastlamış sayılmazsınız..

—İlk kez kuyruğa giriyor değilim ya...

Deyip, kendinize bir teselli vererek en arkadaki yerinizi almaya hazırsınız artık. Bu arada içinizden geçiriyorsunuz, "15-20 dakika içinde burdan çıkabilirsem, eve gidip hazırlanıp, okula yetişebilirim" diye. Fakat ülkemizde kuyrukların moda, bekletilmenin ise boş zamanları değerlendirme etkinliği olduğunu unutmuşa benziyor gibi bir haliniz var. Aklıma gelen başıma da gelir düşüncesini bir kez daha onaylamadığınıza seviniyor-

OKUR İLİŞKİLERİ

Hasan Hüseyin'e saygı...

Şiirimizin yüzakı, değerli şair Hasan Hüseyin hastalanıp yatalı yarı yılı geçti... Dostları, yakınları, okurları gereken ilgiyi gösterdiler, gösteriyorlar. Özellikle Mustafa Ekmekçi'nin köşesinin bu konuda merakla beklenen haber bülteni niteliği taşıdığını, bu izlenimi Karadeniz yöresinde, Erzurum'da yaptığım gözlemlerimle de gördüm, tanığı oldum. Hangi kentimize uğrasam, ordaki aydınlar, öğretmenler, Hasan Hüseyin'in okurları, ilgiyle en taze bilgileri öğrenmeye çalışıyorlar, merakla iyileşmesini diliyorlardı. Bu coşkun sevginin, bu saygının tüm sanatçılar ve örgütlerce de gösterilmesini gönül istiyor.

Bu bakımdan öteden beri karamsarım. Bu karamsarlığımı birkaç kez yazdım daha önce.

Sanatçılarımıza sağlıklarında gereken ilgiyi göstermiyoruz. Kötü günlerinde yanlarında olmuyoruz. Öldükten sonra da hepimiz dostu, yakını kesiliyoruz. Enver Gökçe örneğinde böyle olmadı mı?.. Daha başka örnekler sıralamaya gerek var mı?..

Bunca zamandır Hasan Hüseyin için kişisel olarak herhangi bir şey yapmış değilim. Hastaneye uğramakla telefon etmekle iş bitmiyor, bunun bilincindeyim. Ama, elimizden başka birşey de gelmiyor. Maddi-manevi tüm yükü saygıdeğer eşi yüklenmiş bulunuyor. O öyle yatıyor, elimizden birşey gelmiyor, bunun acısı kemiriyor içimizi... Dostları, yakınları için geçerli bunlar... Kişisel olarak birşeyler yapılamaz ama, örgüt olarak çok şeyler yapılabilir. Elele verilerek her şeyin üstesinden gelinebilir.

İşte bu yapılamamıştır, yapılmamıştır!..

Bir de Hasan Hüseyin'in bağlı olduğu örgütler var... Örneğin, Gazeteciler Cemiyeti, herhangi bir girişimde bulunsaydı haberimiz olurdu.

Gerek örgütlerden, gerekse bir kısım aydınlardan ses çıkmayışı, örgütsel girişimlerden, dayanışma ruhundan ne kadar uzak olduğumuzun bir kanıtı olsa gerek.. Bunu başka türlü yorumlamanın olanağı yok!..

Hasan Hüseyin'in insan olarak arkadaşları, dostları, yakınları bir yana, bu örgüt suskunluğu gerçekten düşündürücüdür. Türk şiirine bunca emeği geçen, Türk Basını'na yıllarını vermiş bir insan için hiçbir girişimde bulunmamak onu yakınlarının kişisel çabalarına bırakmak,sözünü ettiğimiz çevreler için utanç verici bir durumdur, biline!..

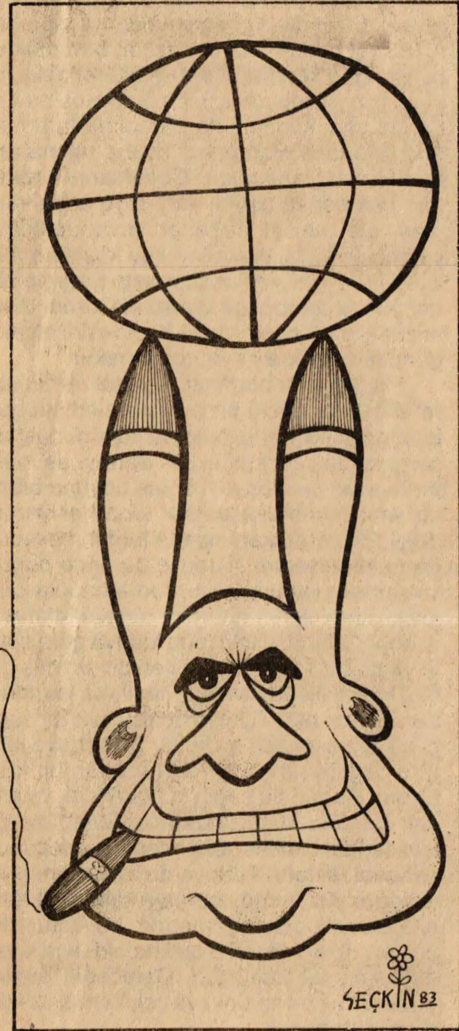
Hasan Hüseyin'in yüzünü bir kere bile görmeyen okurlarının gösterdiği ilginin, duyarlığın onda birini bile göstermeyenler, bu sorumluluğun hesabını kolay kolay veremeyeceklerdir...

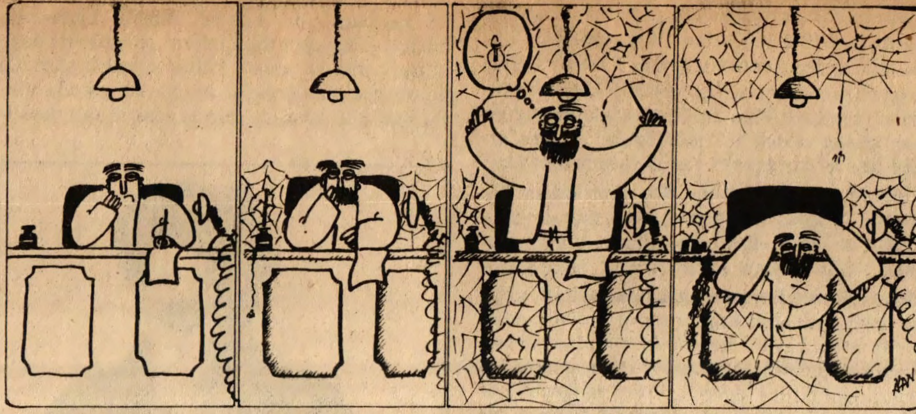
Hasan Hüseyin şimdi evinde. Sağlığında iyiye gidiş olduğunu haber alıyoruz. En büyük dileğimiz, bir an önce sağlığına kavuşması, suskunluk çemberini yırtarak aramıza katılmasıdır.

Böylesi güzel ve sevinçli bir gelişme bizleri mutlu ederken, çapsızlar takımına da utanç verici bir tokat olacaktır...

Sıcak insan, dost canlısı, doğa vurgunu, yaşamın büyük tutkunu Hasan Hüseyin, -büyük şairliğinin dışında- gerçekten büyük bir insandır. İnsan olarak, insanca yaşamayı hakedenlerin başında gelir...

İSMAİL GENÇTÜRK BOLU

Nasıl Bir Şiir

Şiir için "tanımı yapılamaz,okulda öğretilmez, okulu yoktur" denli savlarla, dağdeniz aşırtıldığı, sözcükler arasında mahpus edildiği, kuşlarla yarıştırıldığı ürünler çıkıyor ha babam...

Benzete-benzete tanınmaz kılığa sokup, ya elimizden bezecek; ya da uzaylılar filan kaçıracak o'nu bizden.

Bir benzetme de ben yapıp "safkan bir arap atıdır şiir" mi desem acaba; hazır elimizdeyken.

C.Caudwell "Şiir usa aykırıdır" demiş, maddeler halinde açıklamalar yaparken. Bu tümceyi yanlış mı anladık?

Oysa Caudwell, "Şiir çevresel uygunluğu bakımından usa aykırıdır, çünkü coşkusal uygunluğu bakımından ussaldır ve bu iki uygunluk biçimi arasında bir çelişki vardır." demektedir. (Yanılsama ve gerçeklik). Doğa-insan savaşımının çelişkisini, insanın kendi alanına yansıtmasını anlatmak, vurgulamak istemektedir. Yoksa, "salt sanatçı çevrelerce beğeni kazanalım da no'lursa olsun şiir" savını mı benimsiyoruz?

Tamam, şiirin bir de sanatsal yönü vardır, gözardı etmemek gerekir ama; ya yeterince şiir kültürü almamış insanlarımız no'lacak? Söyleyin ne zaman şiirin sanatsallığını bozmadan insana, ekmek denli yakın, sıcak, yararlı kılacağız şiiri?

H.Hüseyin usta bu özlemimizi ne güzel, yalın bir söylemle "Acıyı Bal Eyledik" de vurguluyor:

"...ben hep onlar için söyledim şiirlerimi
ne çektimse bunca yıl onlar uğruna
istedim ki duvar gibi yağmuru duysunlar
yüreklerinde
istedim ki tokat gibi insin suratlarına
istedim ki desinler
işte bizim de şairimiz
işte bizim de sesimiz
işte bizim de kurtuluşumuz
....

Her şairimiz, aydınımız bu özlemi, olması gerekli olanı duymalı, ozan olmanın, çağını anlamanın sorumluluğuna varmalıdır gayri...

F.KADRİ GÜL GAZİANTEP

Turizm yazıları ve bir yazı...

Bilindiği gibi yıllık izinlerinin bir bölümünü kullanan gazeteci dostlarla, yine kendilerini turizm yazarlığına yöneltmiş yazarlarımızın izlenemlerini, eleştirilerini zevkle ve severek okuyoruz.

Neden severek ve zevkle okuyoruz?

Çünkü bu yaz aylarında böylesine turizm merkezlerinde dinlenme ve gezi, astronomik rakkamlara ulaşan giderlerle sağlanabiliyor. Bu olanaktan yoksun okurlar da, bu yazıları okuyarak, o sayın yazarla tatili ve geziyi birlikte yapmış gibi oluyor. Bir başka deyimle avunuyor.

Bir yakınlık duyduğum için Nasrettin Hoca'nın ünlü bir fıkrasını anlatmadan geçemiyeceğim: Karnı çok acıkan yoksul bir kişi aşçı dükkanı önünde dikilerek yemek kokularıyla açlığını giderme uğraşındayken, dükkan sahibi: "bedavadan karnını doyurdun, para ver bakalım," der. Yoksul kişi parası olmadığını söylerse de dükkan sahibi bu yoksul kişiyi Hoca Nasrettin'in kadılık yaptığı makama götürür. Hoca davacıyı ve davalıyı dinledikten sonra yargısını açıklar: Davacıyı yanına çağırır ve cebinden akçe kesesini çıkartarak kulağına uzatır ve sallar, sonra dükkan sahibine: "Akçanın sesini duydun mu?" Dükkan sahibi duyduğunu belirtince yanıtı yapıştırır: "Yemek kokusunun bedeli de akçe sesidir.." der ve makamından kovalar.

Biz de turizm merkezlerini gezmek ve görmek yerine gazetelerden okuyor ve yoksul kişi örneği gezi gıdamızı alıyoruz. Bereket turizm işletmecileri, o dükkan sahibi gibi kötü niyetli değil, çok şükür.

Sözü saptırdık, konumuza dönelim. Bu denli zevkle ve severek okuduğum turizm yazılarından sonuncusu beni oldukça tedirgin etti. Şöyle ki, severek okuduğum ünlü bir gazetenin yine sevilen ve ilgi çekici röportajlarıyla ün yapmış bir hanım yazarın yazısıydı beni tedirgin eden ve makina başına oturtan. Sayın hanım yazar yazısını şöyle bitiriyordu: "...Ama Marmaris'i gerçekten sevenler ve turizmi bilenler bir araya gelerek bir kurul oluşturup işleri uyum içinde ve çok süratle yürütmeye başlamazlarsa daha kaç imar plânı gelirse gelsin, Marmaris çok kısa sürede ONBİN LİRAYLA YİRMİ GÜN GEÇİRMEĞE GELEN VE BURAYI HER GÜN KİRLETEN HALKIMIZLA DOLUP TAŞACAKTIR..." Evet sayın hanım yazar yazısını böyle bitiriyor. Ben de şapkamı önüme koyup düşünüyorum: Ülkemiz turizm potansiyeli yüksek ve ülke kalkınmasına yardımı olacak büyük döviz girdisi sağlayacak güzelliklere sahip. Bunda hiç kimsenin kuşkusu olamaz. Ama ne var ki, yıllardan beri umduğumuz düzeye ulaşamadık. Başarıya ulaşma olanağını verecek her öneri ve girişimi yürekten alkışlarız kuşkusuz. Yalnız bir nokta üzerinde durmakta yarar umuyorum: Ülke ekonomisinin sağlıklı bir düzeye gelmesi için kemer sıkmanın en acısını çeken halkımız için kısa süre için de olsa bir tatil ve gezi çok ve hor görülüyor. Ülkenin her bunalımlı döneminde sıkıntının yükünü çeken "Halk"ın dinlenmeye gereksinimi yok mu?

İşin bir acı yanı da, sayın belediye başkanının: '...halkımıza tuvaleti temiz tutmaları için kurs mu açalım?'deyiminin bu yazı içinde yer almasıdır. Bildiğimiz kadarıyla böyle yerlerin temizliği sayın başkanın, başkanı bulunduğu örgütün görevidir. Görevlendireceği iki temizlik işçisi ile bu işi başarır ve kurs açmağa hiçte gerek kalmaz.

Marmaris'de pansiyon ücretlerinin ucuz oluşundan ve dar gelirli vatandaşların (onların deyimiyle halk) buraya fazlaca gelişinden kaygı duyuyor, sayın başkan ve sayın hanım yazarımız.

Yıllardır turizm, turizm diye yırtınır, nice paralar harcarız. Tüm bu çabalara karşın nereye geldik? Ünlü, konforlu ve pahalı otellerimiz, motellerimiz ve tatil köylerimiz var. Turizm mevsiminde bu turistik tesislerde kalanların ne kadarı yabancı, ne kadarı yerli turist? Sanırım sayın yazar bu sayı hakkında bilgi sahibidir. Biz gazeteci dostların yazılarında bunların sayısı hakkında ortalama bir bilgimiz var... Bildiğimiz kadarıyla ünlü işadamlarımız, ünlü yıldızlarımız bu turistik tesislerin devamlı müşterisidir. Marmaris'te de istenen büyük tesisler, yabancı turistlerden çok parasının hesabını bilmeyen, milyonlarını genç, güzel yıldızlara harcayan işadamlarının gününü gün etmesi için mi isteniyor? Magazin basın bu tür işadamlarının yeteri kadar reklamını yapıyor sanırım.

Komşu ülkelerle, turizm gelirlerimiz orantılanırsa aradaki farkın bizim için ne acı bir tablo görüntülediği apaçık meydandadır. Beklediğimizi bulamadığımız bu "bacasız sanayi" uğruna, bu ülkenin gerçek sahibi olan halkımızı küçümsemiyelim ve onu güzel yurt köşelerinden yoksun bırakmaya uğraşmayalım.

İSMET YERGİN Savaştepe

Elele

Almanya'ya gelişimin dördüncü yılı doluyor. Geçen yıl birkaç günlüğüne Türkiye'ye geldim ve hemen dönmek zorunda kaldım. Ülkem bir yabancı karşılar gibi karşıladı beni. Dönerken, ben onu bir yabancı gibi terk ettim. Anılar gibi uzak bana ülkem.

Lise yıllarından kalan anılar, kimi zaman beni öğretmenlerime, arkadaşlarıma konuk ediyor. Üniversiteye giriş sınavlarının heyecanına, arkadaşlarla yapılan bir gezinin sevincine tutsak oluyorum kimi zaman. Ve her baharda "Dağlarına bahar gelmiş memleketimin" türküsünü söyledim.. Fabrika bacalarından yayılan dumanların çöktüğü parklarda.

Ben ayrılalı çok şey değişmiş, çok şeylere sahne olmuş ülkem.. Şimdi bir tanışmışlığım ve bir tanışmazlığım var onunla.

Somut Dergisi'ni ilk okuduğumda yepyeni çehrelerle karşılaştım. Türkiye'nin bugünkü koşullarında -bazı olumsuzlukları barındırsa da- iyi buldum Somut'u. Konularda zenginlik, yeni anlayış, yeni anlatım.. Örneğin daha bundan birkaç yıl önce sözü edilmeyen -edildiğinde sert eleştirilere yolaçan- konular tartışılıyor dergide. Dikkatimi en çok çeken "Okur İlişkileri" bölümü oldu. Okur İlişkileri'nde amaçlanan boyalı basının çöp çatanlığına benzemiyor. Özellikle genç kız arkadaşların bazı konuiara değinirken gösterdikleri açık yüreklilik, gerçekçilik yüreğimi coşkuya boğdu. Bilimsel yazıları yazmak halktan yana sanat yapmak adına yola çıkarak; yazılarında sözcükleri savaştıran, anlatımı boğarak bir türlü ağızlarındaki baklayı çıkarmayan; bilmem hangi ödülü almak için sağa sola gülücük atan yazarlarımız, ozanlarımız özenle okumalıdırlar "Okur İlişkileri" bölümünü. Bütün yazar-çizerlerimiz alınmasınlar. Örneğin: Nazif Seyyid hele hiç alınmasın. Nazif Seyyid'in "feminizm üzerine" başlıklı yazısına küçük bir ekte bulunmak istiyorum. Geçen yıl FAC başkenti Bonn'da yapılan "Atom Roketlerine Karşı Barış Mitingi"ne feministler de katıldı. İyi, hoş! Ne güzel kadınların dünya barışını savunmaları. Fakat onlar yalnız kadınlardan oluşan bir kortejle girdiler miting alanına. Yaklaşık 400.000 kişinin katıldığı mitingde onların dışında onbinlerce kadın vardı. Erkeklerle beraber dayanışarak, Atom Roketleri'ni protesto eden. İşin ilginç tarafı, feministler erkeklik organının makasla kesilmesini resimleyen bir flamanın arkasında yürüdüler!.. O özgürlük ve kurtuluş gibi sözcükleri bu hastalığa karıştıranlar için çözüm hazır: kesip-biçmek! Almasınlar özgürlük ve kurtuluş gibi, uğruna hapis yatılan, ölünen sözcükleri ağızlarına.

Anamız... Avradımız.. Yarimiz. Yani bizim kadınlarımız! Nasıl düşman olunur onlara. Doğru düşünen aydınlar, emekçiler, öğrenciler olarak nasıl düşman oluruz. Onlara düşmanlık edenler halkın, insanlığın düşmanıdır. Bizim düşmanımızdır. Bizim kurtuluşumuz, onların kurtuluşu birdir. Beraber yaratmalıyız geleceğimizi. Çocuklarımızın geleceğini. O çocuklar ki, kadınla erkeğin ortak ürünüdür; kadınla-erkek eşit oranda onların geleceğinden daha sorumludur. Fazla uzatmayalım, zaten Seyyid pek bir şey bırakmamış geriye.

Genç kızlarımız Somut'ta erkeklerin ve kadınların sorunlarını tartışıyorlar. Yüreğim coşku dolu. O arkadaşlardan dileğim; bana da yazsınlar. Sorunlarımızı beraber tartışalım, kalmasın ülkem anılarda.

Gelecek güzel günlere merhaba...

AYDIN METİN Soerser Weg II/6
5100 AACHEN-B.ALMANYA

sunuz, çünkü saat 11.00 ve siz hâlâ kuyruktasınız. Böyle bir ortam içinde olmanın coşkusuyla, çeşitli alanlarda yeteneğinizi deneme, ilgi alanlarınızı saptama olanağı çıkıyor karşınıza.

—Hop, beyim aradan girmeyelim, bu içerdekiler ne yapıyor, geleli bir buçuk saate yaklaştı...

11.30 dolaylarında sonunda kapının önüne ulaşıyor ve nihayet bir adet Türkçe kitabını alabiliyorsunuz. İçinizde bir sevinç var, kitabı göğsünüze sıkıca bastırarak, teşekkür ediyorsunuz bu kitabın, bu kadar gecikmesini sağlayanlara. Çünkü artık sizin için kitabın taşıdığı anlam daha da fazlalaşıyor, sanki bir çırpıda taşıdığı değer atıveriyor, 2 saatin sonunda...

KİTAP KUYRUĞUNDAN İZLENİMLER

Kitapevinden, İran Konsolosluğu'nun önüne kadar uzanan 12 yaştan, 70 yaşına kadar, her yaştan kişinin olduğu kuyruğa yaklaşarak başladık söyleşiye.

1) Ne kadar zamandır kuyruktasınız?
2) Kaç tane kitap alacaksınız?
3) Kitap fiyatları nasıl?

Vural Seyyar (Şişli Ortaokulu) 14
1) 1 saat oldu.
2) Bir tek orta ikinin Fransızca kitabı
3) Fazla pahalı değil.

Derya Güzelden (Anafartalar Lisesi) 17
1) 2 saate yakın oldu.
2) 1 tane alacağım.
3) Geçen seneye göre daha az artma var.

Hasan Denizer (Baba) 35
1) 1,5 saattir bekliyorum.
2) 4 çocuğum var, hepsine ikişer kitap alacağım.
3) Kitap fiyatları önemli değil, siz asıl defter fiyatlarından haber verin. 4 çocuğum var, onlara aldığım defterlere verdiğim para bu ay belimi büktü.

Yüksel Erman (Anne) 42.
1) 1,5 saattir bekliyorum.
2) Bir oğlum var, ona kitap alacağım. Bir tek Türkçe kitabı.
3) Kitapları idare ediyoruz, ama defterler çok pahalı ama ne yapalım ki evlat okutuyoruz kolay değil.

YABA

30. sayı çıktı

BU SAYIDA:

- Yaba'dan Okura
- Sina Akşin ile röportaj
- Mydral'ın Balzac yazısı
- **Kalıt** Cemal Gürsel ve Basın, Ömer Faruk Ciravoğlu
- **Eleştiri** Sanatçının Ortamı, Ali Yörük
- **Folklor** Karacaoğlan, M. Demirel Babacanoğlu
- **Sinema,** Danton Filmi ve Tarihi Gerçekler, Mehmet Gündüz

Yanıtlarıyla: Ayhan Hünalp

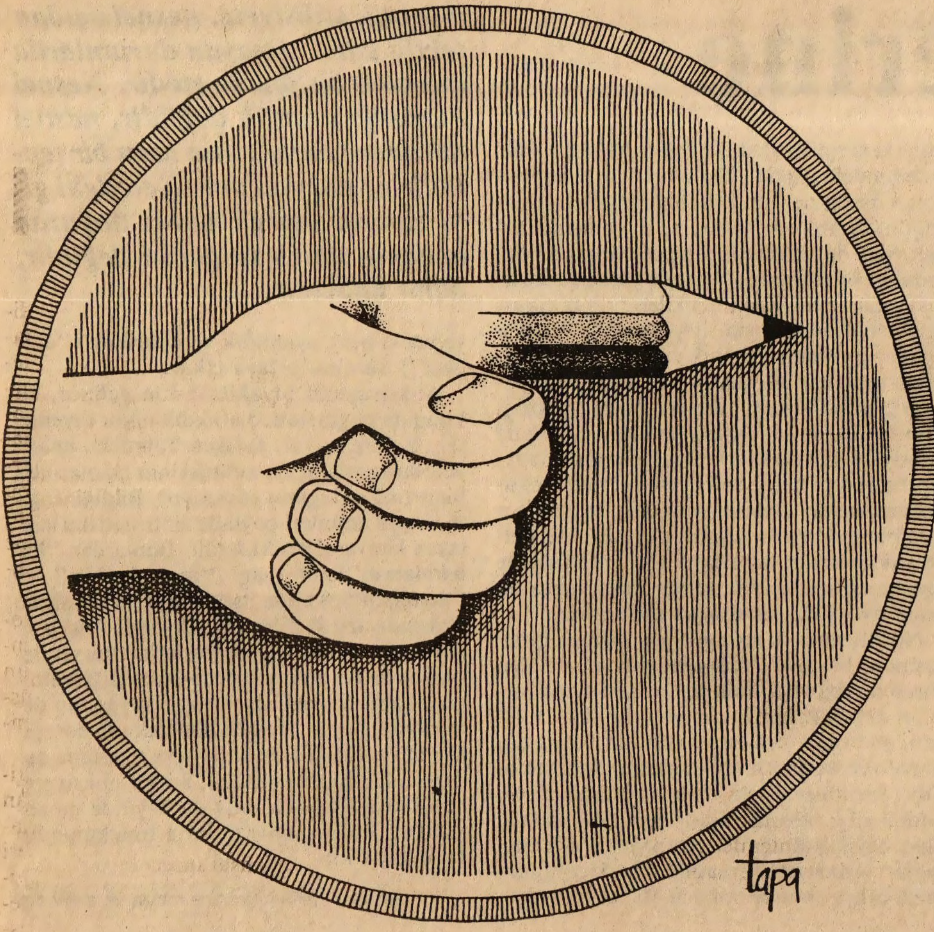
Kitaplar:
- Berktay'ın Köprülü İncelemesi Soldaki Bir Önyargıyı Kırıyor, Derviş Polatay
- Akçura'nın Cumhuriyetin Temellerine Bakışı, Tekin Güleçman

Şiirleriyle:
- Şahinkaya Dil, Jale Özer, Hasan Latin Sarıyüce, Bülent Güldal, Necati Zekeriya, İlhan Karaman, Cengiz Tosun, Kemal Bayrakçı, İlhan Yılmaz

Öyküleriyle:
- Muzaffer Hacıhasanoğlu, Cemil Kavukçu

Yazışma Adresi: P.K.: 404 **Ulus-ANKARA**

Sorular ve yanıtlarıyla kültür

Somut Araştırma Grubu olarak böyle bir anketi hazırlamamızdaki amaç kültür ve kültür ilişkilerine kesin tanımlamalar getirebilmek değildir. Kültür gibi her an yaşanan, hissedilen, ilişkide olunan ama yine de üzerinde pek fazla araştırma, tartışma, konuşma ve çalışmanın bulunmadığı bir konu olması bizi böyle bir anketi hazırlamaya itti. Dileriz ki bu anket kültür konusunda bir tartışma, düşünme ve araştırma ortamı açabilsin, kafalara bazı soru işaretlerini sokabilsin.

Bu anketimizdeki soruları felsefe, tarih, sanat tarihi edebiyat, müzik gibi dallardan çeşitli uzman ve sanatçılara gönderdik. Sorularımız şunlardı:

1) Kültür nedir?
2) Ulusal kültür nasıl bir süreç sonucunda oluşmaktadır?
3) Ulusal kültür- evrensel kültür ilişkilerini açıklar mısınız?
4) "Kültürel Gelişim" kavramını açıklar mısınız?
5) Türkiye'de burjuva kültürü var mıdır?

Aldığımız yanıtları yayınlıyoruz.

"Gerçek bir uyumlu burjuva kültürü yok"

AZİZ ÇALIŞLAR

1. Kültür, herşeyden önce, insanın (toplum da içinde olmak üzere) doğayı değiştirici etkinlik süreci ile bu sürecin ürünleri ve sonuçlarıdır. Dolayısıyla, kültür, insanın bu yaratıcı etkinliği yoluyla, yani insani emek yoluyla üretilmiş maddi ve manevi değerler ile insanın özgüçlerinin bu değerler içinde nesnelleşmesini içerir. Bu da, insanın kendi bir ürünü olduğu doğayı (toplumu) insani kılışı demektir, yani kültür, insanın kendisiyle birlikte doğayı da insanileştirmesi sürecidir.

İnsanoğlu toplumunun tarihi açısından ele alındığında, bu süreç, insanın oluşumundan bugüne kadar ki süre içindeki toplumsal ilerleme ile insanın (bireyin) gelişmesi arasındaki karşılıklı ilişkiyi oluşturur. Bu ilişki, tarihsel -çelişkin bir ilişki olup, toplumsal praksis düzleminde, insanın (bireyin) yabancılaşması ve yabancılaşmadan- çıkması (insanileşmesi) çelişkin sürecini kapsar. Çünkü kültür hep tarihsel somut bir biçimde, belli bir topluma (toplumsal-ekonomik oluşuma) bağlı olarak varolur ve o toplumun tarihsel-görece üretim tarzıyla bağıntısı içinde o toplumun yapısının özelliklerini gösterir; yani, sonuçta, sınıflı toplumlarda kültür de sınıfsal bir özellik taşır.

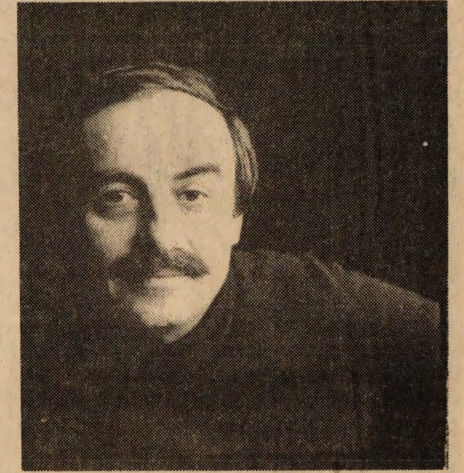
Böylesine bir tarihsel-görece çelişkin birlik içinde, bir toplumun kültürü şunları içine alır: tarihsel olarak ulaşılmış üretim tarzı yoluyla elde edilmiş maddi ürünler ile toplumsal ekonomik yapı uyarınca ortaya çıkmış toplumsal yaşam koşulları; daha önceki toplumsal kuşaklardan alınmış ve daha ileriye doğru geliştirilmiş toplumsal önkoşullar, kuşaklar boyunca oluşturulmuş yaşam tarzı, yani kültür mirası öğeleri; toplumun değerler sisteminde (din, sanat, dünya görüşü, ahlak, siyasa, ideoloji, vs.) dile gelen kültür anlayışı, belirli bir topluma ilişkin insan imgesi ve insan ideali; bireylerin toplumsal praksis içinde oluşan pratik ve kuramsal gereksinim ve yetenekleri. İşte kültür tüm bu nesnel (maddi-manevi) ve öznel yaşamsal etkinlik ürünleriyle bu ürünlerin tümünde nesnelleşmesini bulan insanın kendi yaratıcı etkinliğini kapsar; kısacası, kendi somut-tarihsel gelişimi içinde insanın "insanileşmesi" sürecini oluşturur ve dile getirir.

2- Ulusal kültürler, kültürün ulusal ortak topluluklar içinde tarihsel olarak gelişim biçimidir. Yukarda da belirttiğimiz gibi, tarihsel göreceliği içinde, ulusal kültürler, ilkin burjuva ulusal kültürler olarak, burjuva ulusal devletlerin ortaya çıkması sonucunda oluşmuşlardır. Ama, burjuva kültür öğeleri burjuva ulusların kurulmasından önce de varolurlar; daha sonra, tarihsel gelişim içinde, kapitalist üretim biçiminin yol açtığı ticaret ve mübadelede birleşik kuralların ortaya konması, ulusal dillerin oluşması, karşılıklı etkileşme içinde ortak davranış ve alışkanlıkların, vb. kurulmasıyla ulusal kültürler de kendi kimliklerini kazanmaya başlarlar. Bu anlamda, (adı konmuş olsun ya da olmasın) ulusal kültür devrimleri sonunda ulusal kültürlerin somutluk kazandığını söyleyebiliriz. Özellikle de çağımızda genç ulusal devletlerin kültürlerinde rastlanır buna: lerin ulusallaşma süreçleri ile ulusal kültür dönüşümleri.

3- Kültürü tanımlarken, kültürün temelde belli bir toplumsal-ekonomik oluşumun üretim tarzına bağlı olduğu kadar, sınıfsal bir özellik de gösterdiğini söylemiştik. Dolayısıyla, ulusal kültür-evrensel kültür ilişkileri ancak bir iki önemli özelliğin bağlayıcılığında ele alınabilir. Çünkü, bir ulusal kültürün evrensel kültür haline gelebilmesi o ulusun toplumsal yapısını belirleyen toplumsal üretim tarzının evrenselleşmesi demek olduğu kadar, bu egemen üretim tarzına damgasını basan sınıfın dünya görüşünün, kültür anlayışının ve ideolojisinin de evrensellik kazanması demektir. Bu anlamda da, tarihte raslanıldığı biçimiyle üç tip ulusal kültür vardır: burjuva ulusal kültür, toplumcu ulusal kültür ve genç ulusal devletlerin ulusal kültürleri (ki bunlar da öbür iki ulusal kültür biçimine doğru bir gelişme gösterirler). Burjuva ulusal kültürler, bilindiği gibi, Avrupa'da burjuva ulusların kurulması sürecinde ortaya çıkmış ve bu ulusların bağlı oldukları kapitalist üretim tarzının evrenselleşmesi oranında bir evrensellik göstermişler, yani, başlıcalıkla Rönesans ve Aydınlanma kültürleri sonunda "evrensel" bir burjuva ulusal "hümanist" kültürünü oluşturmuşlardır. Buna karşılık, her ulusal kültürde, egemen burjuva kültürü yanısıra, toplumda emekçi kitlelerin yaşam koşullarının yol açtığı bir de halkçı, demokratik ve toplumcu kültür öğeleri vardır.

Günümüzde, burjuva kültürün evrenselleşmesi süreci emperyalizme geçişle yeni boyutlar kazandığı gibi, toplumcu ulusların evrensel birliği içinde de toplumcu ulusal kültürler yeni boyutlar kazanmıştır. Ne var ki, günümüzde, evrensel-emperyalist kültür ulusal kültürlere, kendi özü gereği düşmancadır; evrensel-toplumcu kültür ise ulusal kültürleri özellikle kendi bütünlüğü içinde koruma eğilimi taşımaktadır. Bu nedenle, ulusal kültür-evrensel kültür ilişkisinin de burada yine "insanileşme" sürecine bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

4- Kültürel gelişme, insanlığın gelişim tarihinin kültürel süreçlerindeki temel tarihsel somut özellikler olup, toplumsal oluşumların değişimiyle bağıntısı içinde, kültürce zenginleşmiş çağların oluşmasını ve çözülmesini gösterir. Dolayısıyla, kültürel gelişme, ancak toplumsal ilerlemeyle, toplumsal ilerlemenin nesnel ölçütleriyle yakın bağıntısı içinde çözümlenebilir. Böylece, toplumsal-ekonomik oluşumların tarihte ortaya konusuyla bu toplumsal-ekonomik olu-

Kültürel gelişmenin bu anlamda birkaç ölçütünden söz edebiliriz. Birincisi, maddi üretim güçlerinin gelişimidir; ikincisi ise, belli bir toplumda kişiliğin gelişmesinde tarihsel olarak yeni bir niteliğe geçilmiş olmasıdır. Tarihsel göreceliği içinde kültürel gelişme bu ikisinin karşılıklı etkileşimine, yani, maddi üretim etkinliğinin aynı zamanda insanı "insanileştirecek" bir alan haline gelmesine dayanır.

5- Türkiye'de burjuva kültürü vardır ama bu kültür, "dışa bağımlı az gelişmiş" burjuva kültür olma özelliğini gösterir; yani, Türkiye'de burjuva kültür, çok çelişkin bir biçimde, ulusal kültür olarak uyumlu bir bütünlük oluşturmamaktadır. Çünkü, uyumlu, egemen burjuva kültürünü toplumda varedecek uyumlu bir üretim tarzı olmadığı gibi, bu kültürün temsilcisi olacak kesimlerin kültür anlayışları ve ideolojileri de uyumlu bir bütünlük göstermemektedir. Gerek maddi kültürde, gerek manevi kültürde dışa bağımlılığın belirleyici oluşu, kendi başına bir ulusal burjuva kültürünün oluşmasını engellemiş; öte yandan, bu tür bir kültürün toplumumuzdaki daha önceki bir kültürün özümsenerek aşılması biçimi olmayışı sonunda köksüz de kalmıştır. Bütün bunlarsa, günümüz evrensel-emperyalist kültürünün ağır basmasına, yani, toplumumuzda 'kitle kültürü'nün adeta genel bir ulusal kültür biçimi olarak uyumluluk göstermesine yol açmıştır. Bu anlamda da burjuvazinin yerleştirmiş olduğu kültürün burjuva kültürü değil ama kitle kültürü (lumpen-kültür, aranjman kültür) olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, gerçek bir uyumlu burjuva kültürünün yokluğu nedeniyle ülkemiz sürekli bir "kültür bunalımı" yaşamaktadır.

"Evrensel kültür kavramı, bir tuzak gizliyor"

ATTİLÂ İLHAN

Sorularınıza topluca cevap vereceğim. Kültürün bilinmez kaç tarifi yapılmıştır, ben kafama ve metoduma uygun düştüğünden, **M. Rosenthal** ve **P. Yudin**'in **Felsefe Sözlüğü**'ndeki tarifi, benimsedim: **"Kültür, tarih boyunca toplumda yaratılan bütün maddi ve manevi değerler; bu değerlerden faydalanılması ve bu değerlerin gelecek nesillere iletilmesidir'.**

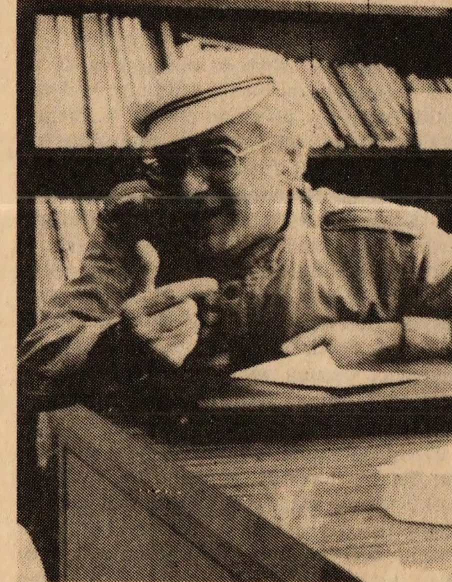
Evrensel kültür kavramı, bir tuzak gizliyor. Kabataslak denebilir ki, evrensel kültür, yeryüzünden gelmiş geçmiş ve geçecek uygarlıkların, hey'et-i mecmuasıdır. (Toplamıdır diyemiyorum, çünkü toplam yekûn'un karşılığı, oysa evrensel kültür bir yekûn olmaktan çok, bir hey'et-i mecmua). Gel gör ki, terimi ısrarla kullananlar, bunu böyle anlamıyor. Onların evrensel kültür dedikleri, birkaç yüzyıldır, yahudi/hristiyan tabanlı batılı emperyalizmin, dünyaya 'evrensel' diye, 'cebren ve hile ile' kabul ettirmeye uğraştığı, Yunan/ Latin kökenli batı kültürü- kendi kültürü.

O bunu elbette gizler, kültür değerlerini toplumsalın dışında, hatta üstünde bir değerler sistemiymiş gibi sunar. Halbuki kriter (kıstas, ölçüt) kendi uygarlığının kriteridir. Bu kritere uygun düşmeyen başka kültür sistemleri, o dakika geçersiz sayılıyor. 'Kültür Emperyalizmi' dediğimiz, bu değilse ne? Aslında belirli bir üretim teknolojisinin sağladığı maddi güç üstünlüğüyle, tabanı dinselden 'müdevver' yöresel bir

tokrasinin musikisi, edebiyatı, felsefesi (hatta mutfağı) demokratikleştirilerek, millete mal ediliyor. Onlar kötü diye terkedilip, başka bir kültür dairesinden 'ecnebi' kurumları aktarılmıyor. **Racine**'i **Corneille**'i, **Moliere**'i saray seyreder; **Rameau**'yu, **Couperin**'i saray dinlerken; bir de bakıyorsun, milletin malı oluyorlar. Düşüncenin ulusallaşmasını gerçekleştirenler, **Voltaire**, **Montesquieu**, **Rousseau** vs, başka ulusların ilericiliğine özenmiş değiller, geliştirdikleri kendi kültürleridir.

Batılı toplumların iç gelişmesi böyleyse de, O toplumlar (Fransa, Ingiltere, Almanya vs) emperyalist güç olarak, diyelim ki Osmanlı mülküne girdi mi, işin mahiyeti değiştiriliyor. Çünkü gittikleri yere 'medeniyet' götürüyor bunlar, götürdükleri aslında kendi uygarlıkları, ama etiketi 'evrensel kültür'. Sözgelişi Osmanlı, Fransa'daki iç gelişmeyi izleyecek olsa, ulusal/laik kültür bileşimini, kendi feodal/dinsel kültür bileşiminden üretecek. Buna müsaade yok! 'Evrensel kültür'e açılması lâzım, yâni batılı emperyalizmin taşıdığına! Bunun için de, Osmanlı geliştirdiği muazzam kültür sentezini tamamiyle terkedecek, Fransızın (ya da Alman'ın) ona taşıdığı 'ecnebi' kültür bileşiminin maymunluğuna soyunacaktır.

Bence apaçık görülüyor: Bunlar, kendi yahudi/hristiyan tabanlı kültür dairelerinin dışında kalan toplumların, öz ulusal/laik kültür bileşimlerini gerçekleştirmelerini engellemiş, bunu ulusal nüfuz politikaları, emperyalist yayılma

ğu' batılı emperyalizmin kültürünü 'ileri' kültür diye benimseyip aktarıyor. Mülkün sömürgeleştirilebilmesi, nüfuz altında tutulabilmesi için, bir yerde misyonu bu.

Artık sorabiliriz: Türklerin uluslaşma sürecine girebilmeleri, acaba bu yüzden mi taa XX yy başlarına kadar gecikmiştir? Türk 'aydın-

istemeyeni, hâk ile yeksân etmek!

Birkaç yüzyıldır, yeryüzü Batı uygarlığının üstünlüğünü yaşıyor. Evrensel diye savunulan kültür değerleri, gerçekte, batılı toplumların değerleri. Oysa gelişmeye **cosmique** bakarsanız görürsünüz ki, dünyada Mezopotamya, Mısır, Çin, Maya ya da İslâm uygarlıklarının egemen oldukları dönemlerde, evrensel kültür kavramı, bu uygarlıkların değer sistemlerini ifade ediyordu. Çin uygarlığının, batı uygarlığıyla ortak hiçbir yanı yoktur, insafla düşünelim, o müthiş ve muazzam kültür, Batı kültüründen daha az mı evrensel? Öyleyse, batı uygarlığının yerli 'misyonerlerince' papağan gibi tekrarlanan 'evrensel kültür' kavramını, soyut, toplumsallığın dışında, ya da üstünde bir kavram gibi almaktan vazgeçmek; onu, tarih boyunca süregelen toplumsal gelişme ve çatışmalar zinciri içindeki yerine koymak lâzımdır.

'MEDENİYET' GÖTÜRMEK MASALI...

Ulusal kültür, ümmet kültüründen doğuyor; karşıtların birliği ilkesine uygun olarak, feodal toplum içinden! Çerçevesi feodal toplumdur ama, muhtevası feodallere karşı yükselen, yeni şehirli kesimin (burjuvazi) muhtevasıdır. Bu noktaya mim koyun. Fransız burjuvazisi, laik/ulusal kültürünü, dinsel/feoal kültür çerçevesi içinde oluşturmuş; yeni ulusal değerlerini, eski değerlerinin üzerine oturtmuştur. Başka deyişle, bireyselleşme, rasyonelleşme, laikleşme, yabancı bir kültürden aktarılmamış, eski çerçeve içinde yaratılarak benimsenmiştir.O yüzden de benimsenmesi kolay olmuştur ya! Aris-

planları için zorunlu saymıştır. Kültür emperyalizminin 'işbirlikçileri' olarak, evvela o toplumların içinde bazı aydınları ele geçirip 'misyonerleştiriyorlar'. Bu tiplerin, komprador burjuvazisiyle çıkar paralelliği dolayısıyla, komprador aydınlar oldukları ileri sürülebilir. Ben hanidir böyle diyorum. Batılı kültür dairesinin dışındaki, eski kültür sahibi ülkelerde, ulusallaşma sürecinin hakkıyla gerçekleşebilmesi, ilk önce bu 'misyonerlerin' çanına ot tıkanmasını gerektiriyor. Samimi fikrim budur.

BURJUVAZİ 'BESLEME' OLUNCA...

Çokuluslu bir 'ümmet' imparatorluğu olan **Devlet-i Aliyye**'de, uluslaşma sürecinin, -daha ziyade emperyalist kundaklamalar yüzünden- önce gayr-ı müslim halklarda başladığı doğrudur. İlginç olan batılı emperyalizmin, Romen, Sırb, Yunan Bulgar milliyetçiliklerin doğması ve gelişmesi için, Fransız devriminin ulusal demokratik tezleri kadar, hatta ondan daha çok, kiliseleri ve dinsel örgütleri kullanmış olmasıdır. Yâni, hürriyet, müsavat, kardeşlik üçgeninin gerisinde, bildiğimiz haçlı esprisi yatıyor. Zaten, sözgelişi Çin'de, Çinhindi'nde, Hind'de ve Afrika'da,komprador bir burjuvazi yaratmak için, işe yerli ahaliden bazılarını hristiyanlaştırmakla başlayan 'batılı' uygarlık taşıyıcıları; iş **Devlet-i Aliyye**'ye taalluk edince, bu kesimi gayr-ı müslim Osmanlılardan meydana getirmesi de, aynı espriden doğmuyor mu? İktisadi düzeyde Osmanlı burjuvazisi, levanten (Maltız), Yahudi, Rum ve Ermeni karması bir komprador burjuvazisi olduğundan, iş kültür savunmasına gelince, elbette 'mümessili oldu-

ları', acaba bu yüzden mi, 'ilericiliği' altyapısal dönüşümleri istemek ve savunmak yerine, şunun bunun üstyapısal çözümlerini savunmak sanmışlardır? XX yy'dan çıkıyoruz, hâlâ daha, sağcısı olsun solcusu olsun, Türk aydınları ulusal çözüm diye, başka ülkelerin kendi koşullarına göre ürettikleri çözüm reçetelerini savunmak 'gaflet ve delâleti' içindedirler. Bunun sebebi de, başlangıçtaki yanlış tutum olmasın?

Ben ilim adamı değilim. Böyle bir iddiam hiç olmadı. Meraklının biriyim. Baş merakım da çağımı, bu arada elbette ülkemin durumunu anlamak. Şunu bunu karıştırırken, çıkardığım odur ki, ulusal kurtuluş savaşına başlarken dahi, -gayr-ı müslim kompradora aracılık eden küçük aracı kesimi hesaba katılmazsa- ulusal bir burjuvazimiz olmamıştır; onun içindir ki, ulusal demokratik devrim, bürokratlar, aydınlar, eşraf ve halkın oluşturduğu tarihsel bir blokça gerçekleştirilmiştir. Bu blok, adına devrim yapıp iktidarı aldığı burjuvaziyi, bilahare yaratmaya tevessül etmiştir ama, başarı tam sayılabilir mi şüpheliyim. Ulusal burjuvazi, bürokrasi beslemesi olunca, hem bürokrat aydınların aktarma kültür değerlerinden etkilenip, kendi ulusal/ laik değerlerini yaratamıyor: hem de 'ecnebi şirket' temsilciliklerini gayr-ı müslimlerin elinden alıp, yerlerine kurulmayı, ekonominin ulusallaştırılması sanıyor. Bana sorarsanız, elli yıldır, ulusal kültürün de, ulusal ekonominin de, bir türlü tam anlamıyla gerçekleştirilemeyişinin altında yatan, budur. Burjuvazi ulusallaşamadıkça, ulusal bilinci gerçekleştirmek görevi, karşıtların birliği ilkesine uygun olarak, ulusal kültürün öteki kanadına düşmeyecek midir?

Peki biz ne yapmaya çabalıyoruz?

Dolayısıyla tarihsel göreliği içinde ulusal kültürlerin oluşmasında iki belirleyici temel süreçe rastlanır: 1) Feodal dünya karşısında burjuva-kapitalist toplumların oluşmasına bağlı ulusallaşma ve ulusal kültür dönüşümleri; 2) Sömürgeci-emperyalist dünya karşısında ulusal kurtuluş savaşını vermiş genç ulusal devlet-

şumlardan doğan kültür tipleri ile arasındaki bağıntı da ortaya konur.

İlkel toplum kültürü, feodalizm kültürü, kapitalist-burjuva kültür ve toplumcu kültür tipleri arasında bu nedenle nesnel bir bağıntı olup, bu bağıntı, bir sonraki kültürün önceki kültürü özümseyerek aşmasını dile getirir.

Ancak günümüzde ideolojik karşıtlık içindeki burjuva kültür anlayışlarının temel egemen çıkarlar doğrultusunda biraraya gelişleri sonunda uyumlu bir burjuva kültürünün oluşturulabilmesi olanaklarından söz edilebilir ki, bu da maddi kültürümüzün genel özelliği açısından tutarlı bir sonuca varacağa benzememektedir.

"Toplumlar arası kültürel sınırlar yok oluyor"

TOMUR ATAGÖK

1. Kültür kişi ve toplumların ilişki, düşünce, inanç, değer yargı ve tavırlarının biçimlediği toplumsal bilinç ve yaşam anlayışıdır. Uygarlık tarihinde beraber yaşanmışlığın getirdiği soysal ve ulusal kültürler kadar, İslam, Hristiyan, Sosyalist, Kapitalist kültürler gibi ortak bir inanç ve düşüncenin çevresinde oluşmuş kültürlerin varlığı önemlidir.

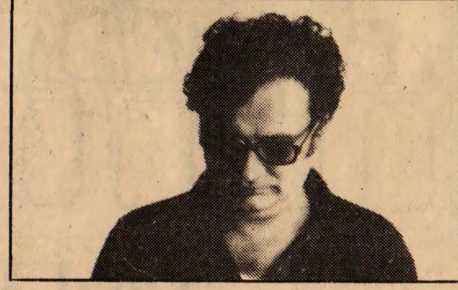
2) Ulusal kültür, ülkenin bireylerinin yaşam ve bilinç düzeyinin bütünleşmeğe doğru yol aldığı bir süreçde oluşmaktadır. Aynı yaşam koşullarını paylaşmakdan kaynaklanan ortak değer yargı, inanç, adet ve geleneklerin korunduğu ancak, çağın getirdiği endüstriyel olanak ve kurumlaşmanın sağladığı değişim ve gelişimlerin özümlendiği anlayış çağdaş ulusal kültürü oluşturur. Toplum, oluşum içindeki yeni kültürel öğeleri bilinçli olarak dışlayarak, salt geleneksel değer yargılara bağımlı kalmakta ısrar ettiğinde, çağın gerisinde tutucu bir kültür anlayışına sahip olur ve diğer toplumların yaşam düzeyine erişemez. Bu nedenle ulusal kültür, yeni kültürel değerlere kapalı bir kültür anlayışı içeriğinde değil de, onları, kendi yaşam anlayış ve bilinciyle özümleyebilen bir kültür oluşumu kapsamında benimsenmelidir.

3) Çağımızdaki bilimsel ve endüstriyel gelişme, devingen sosyo-ekonomik düzen, toplumlar arası ilişki, iletişim ve eğitim ile birbirini etkileyen bir ortamı oluşturmakta; toplumlararası kültürel sınırları yok etmektedir. Böylece kültür ve sanatın dili uluslararası bir niteliğe bürünmekte; yöresel ve ulusal kültür, geleneksel inanç ve yaşam biçimlerini zorlayarak, evrensel bir bütünlük içinde yer almaktadır.

4) Kültür gelişmesi durmuş bir birikim olmayıp, yaşayan, değişen, gelişen oluşan bir kavramdır. Kültür birey ve toplumların birbiriyle olan ilişkisinden kaynaklandığından, sürekli etki ve etkileşim altında biçim değiştirmektedir. Sözü edilen gelişme, iletişimin az olduğu, dışarıya kapalı ya da bireylerin kişisel düzeylerinin farklılık gösterdiği toplumlarda kısıtlıdır. Diğer taraftan, üyelerinin belli bir eğitim düzeyine varmış olduğu toplumlarda, iletişimin katkısıyla da, kültürel değişim olasıdır. Toplumcu ya da ulusal bir kültür anlayışının giderek "insancı" bir kültür anlayışına dönüşmesi böyle bir kültür gelişimiyle birlikte gerçekleşmektedir.

5) Kırsal yöre halkının egemen olduğu ülkemizde nüfus yoğunluğu giderek büyük kentlere doğru kaymakta ve yeni bir kentsoylu sınıfı gelişmektedir. Ancak yaşam koşullarının sürekli değişimi kentsoylunun yeni yaşam biçimi ve değer yargılarına kavram kargaşası getirmektedir. Çıktığı yeri ve kökenini red etmesi ve sindiremediği yeni yaşam biçimi ile kentsoylu, kültürün oluşmasını yavaşlatmaktadır.

"Az gelişmiş ve erimeye yüz tutmuş bir burjuva kültürü"

AFŞAR TİMUÇİN

1. Kültür, tüm tarihsel derinliği ve evrensel genişliği içinde insan yaşamının en genel bilgisidir. Bireyin ilgilerine ve eğilimlerine göre özelleşen, bu özelleştirmeyle değişik tadlar, değişik görünümler alan bir bilgidir bu. Demek ki kültürlü insan, yere ve zamana uyarlanmış insandır, en geniş anlamda, ne olduğunu ve ne olabileceğini bilen insandır. Kültür dediğimiz genel bilgiyle bir takım özel bilgileri birbirine karıştırmamalıyız. Bir avarenin kültürlü bir insan olabileceğini düşünemediğimiz gibi, herhangi bir meslek ya da iş sahibinin, hatta herhangi bir bilim alanında azçok derinleşmiş birinin zorunlu olarak kültürlü olması gerektiğini düşünemeyiz. Yüksek öğrenim görmüş, bununla birlikte nasıl bir çağda, tarihin neresinde, hangi koşullar altında yaşadığını bilmeyen pek çok insan var dünyamızda.

2. Önce kentler, kent devletleri vardı. İktisadi ve kültürel yaşamları yer yer apayrı özellikler gösterse de, bu birimler bir ulus oluşturmazlardı, bunlar genellikle bir ulusa katılırlardı, ancak bu katılmada ulasallık bilinci söz konusu değildi. Ticaretten çok tarımla uğraştığı için merkezi bir yönetim biçimine kavuşmuş ülkelerde bile ulusallık bilinci yoktu. Ulusallık bilinci çok geç, ille bir başlangıç noktası koymak gerekirse Yüzyıl Savaşlarıyla (XIV. ve XV.yy.) gelişmiştir. Tarih üç ayrı kent biçimi yaşadı. Eskiçağ kentleri devlet niteliğinde kentlerdi, gelişimleri ticarete ve daha çok da sömürgeleştirme girişimlerine bağlı oldu. Ortaçağ kentleri küçük çapta ticaretin gerçekleştiği donuk ve sönük yerleşme alanlarıydı. Yeniçağ'ın başlamasıyla kentlerin görünümü alabildiğine değişti. İmalathaneden fabrikaya geçiş evrensellik bilinciyle birlikte ulusallık bilincini geliştirmiştir. Ortaçağ'da kölenin bilek gücüne dayanan üretim ya da serfin tarımdaki çabasına dayanan üretim bundan böyle büyük makinalarla çok büyük boyutlara ulaşmıştı. Üretim ticareti, ticaret ulaşımı, ulaşım evrensel bütünleşmeyi zorlamıştır. Birey kendini en çok ne zaman birey duyar? Toplumsal varlık olduğuna en çok inandığı zaman. Toplumlar evrende ayrı bir yer tuttuklarını, böylece bir bütüne katıldıklarını sezdikleri zaman ulusallık bilincine ulaşmışlardır. Bu yüzden ulusallık bilinci "en büyük biziz" bilinci değil, bir dünyaya katılma, bütününün parçası olma bilincidir. Demek ki, yeni kent düzeninin tam anlamında oluşmasından sonra -bu oluşma için en belirgin tarih elbette XVIII. yüzyılın ikinci yarısıdır- toplumlar artık hızla küçülmekte olan bir dünyada ayrı özellikleri olan yapılar olarak gördüler kendilerini. Bu da Yeniçağ'ın başlamasıyla bitecek gibi görünen ama bir türlü bitmeyen feodal yapının tam anlamında giderilmesiyle, kırsalın kentselden büyük duvarlarla ayrılmadığı yeni bir toplumsal düzenin kurulmasıyla, böylece yeni bir genel yaşama biçiminin doğmasıyla belirgindir. Yoksa, ortak tarihi olan bir dünyada her toplum için çok ayrı zamanlara raslayan ulusallaşma süreçleri düşünemeyiz.

3. Şu görelilikler dünyasında hiçbir şey mutlak biçimde belirleyici olmuyor. Bize çok zaman, bireysel kültür olunca bölgesel kültür olmazmış, ulusal kültür olunca evrensel kültür olmazmış gibi gelir. Bu ulus ne kadar bizimse bu evren de o kadar bizim. Birey toplumun içinde, ulus da evrenin içindedir. Dünyanın öbür ucunda basılmış kitapların dünyanın bu ucuna sandık sandık taşındığı bir dönemde ulusal kültürle evrensel kültür aynı şeyin daha özeliyle daha genelinden başka bir şey olmamak gerekir.

Her ulusun kendi kültürü varken, insanlığın da ortak kültürü var. Kültürler birbirleriyle beslenirler, onlar birbirlerine karışmaya, birbirlerinde erimeye eğilimlidirler. Çünkü dünyanın her yerinde insanlığın ortak sıkıntıları, bu sıkıntılara karşı ortak dilekleri vardır. Ben bir Türk bankeriyle mi yoksa bir Fransız yazarıyla mı daha kolay anlaşabilirim? Dünya küçülürken, tarihimiz gittikçe daha da bütünleşirken insanlık için bütünün parçalara ve parçaların bütüne ters düştüğü bir düzen düşünebilir miyiz? Buna göre ulusal kültür elbette bir ulusun dünyaya etkin olarak katılışı ölçüsünde vardır ve güçlüdür. Evrensel kültür, insanlığın ortak kültürü bu katılmalarla zenginleşir.

4. Kültür **dünya bilgisi** olduğuna göre, kültürel gelişim de toplumsal düzeyde ve bireysel düzeyde bu bilgiye ulaşma çabalarıyla sağlanan birikimin, azçok bütünlüklü birikimin ta kendisi olmalı. Kültürel gelişim birey için de toplum için de Narkisos'cu tutumun yani kendine hayran olma tutumunun tam tersi olan kendi dışına taşma tutumuyla sağlanacaktır. Çocukların birbirine "bak benim neyim var" diye caka satması gibi ulusal değerler savunuculuğu yapmak böylesi bir ilerlemede köstekler bizi. Kültürel gelişimi sağlamanın tek yolu birey olarak da toplum olarak da kendi dışımızdaki o büyük insanlık hazinesini alçakgönüllülükle aramaya koyulmaktır.

5. İktisadi toplumsal, siyasal ve kültürel anlamda güçlü bir burjuva sınıfının bulunmadığı ülkelerde burjuva kültürü baştan sona içi boş bir kültürdür. Sanayi devrimi burjuva sınıfını dünyayı enine boyuna bilen bir sınıf durumuna getirdi ama her yerde değil. Bir zamanlar, elbette tarihin ne olduğunu bilmeyenler, Türkiye'de önce burjuva sınıfının yaratılmasını, sonra onunla karşıtlık içinde ilerici tutumların geliştirilmesini öngörürlerdi, sanki tarih kafaya göre şöyle ya da böyle geliştirilebilen bir şeymiş gibi.(Bağışıklık adına kendini yılana ısırtmaya benziyordu bu.) Türkiye'de çok cılız bir sağcı kültür varsa bile bu kültür bir burjuva kültürü değildir, dinci olmaya çalışan bir kültürdür. Bugün bir sağcı kültür ancak ve ancak burjuva kültüründen beslenebileceği için sağdaki kültür gelişimleri dişe dokunur olmuyor. Bugün Türkiye'de az gelişmiş ve erimeye yüz tutmuş burjuva kültürüne karşılık bir sol kültür egemendir, bu kültür birçok sıkıntıları olmakla birlikte oldukça siyasallaşmış bir kültürdür. Geleceğin büyük kültürü bu çok sorunlu ve çok karmaşık kültürden doğacak.

"Milli kültür şartlara göre gelişir ve değişir"

Prof. Dr. MEHMET KAPLAN

1. Kültür kelimesinin çeşitli tarifleri vardır. Ben, bir insanın veya toplumun, maddi manevi bütün kabiliyet ve imkânlarını işlemesine, geliştirmesine, güzelleştirmesine kültür diyorum. bu tarife göre, kelimenin Latince kök mânâsında toprağı işlemek, ürün elde etmek kültür sahasına girdiği gibi insanın vücudunu, resim veya musiki kabiliyetlerini geliştirmesi de girer. Kültür insanoğlunun tabiatta, toplumda, kendinde bulduğu her şeyi işlemesi geliştirmesi çoğaltması, güzelleştirmesi demektir.

2) İlkel de olsa her insan toplumun kendisine has bir kültürü vardır. Fakat toplumlar her sahada birbirlerinden faydalanarak kültürlerini zenginleştirir ve geliştirirler. Her toplum, başkalarından kendisine uyanları alır ve kendi bünyesine uydurur. Burada tayin edici âmil, alıcının ihtiyacı, anlayışı, benimseme ve geliştirme kabiliyetidir. Bundan dolayı şahısların ve toplumların kültürleri birbirlerinden farklıdır.

3) Milli kültür, tarihinin akışı içinde, o toplumun içinde bulunduğu şartlara göre gelişir ve değişir. Birikim, gelenek eğitim ve öğretim, yapılan her şeyin şekline, muhtevasına ve üslûbuna tesir eder. Fakat zamanla bir kültür gelişebildiği gibi bozulabilir ve çökebilir de. Zaman insanların hayatında çok önemli bir rol oynar.

4) Kültür, kişi veya toplumun dıştan aldığı unsurlar veya içten -kendi kendine- yaptığı yeniliklerle gelişir, değişir ve zenginleşir. Kültürel gelişim, onun daha zengin, daha karmaşık, daha güzel ve mükemmel olması demektir.

5) İnsanlık mağara devrinden bugüne kadar, içinde yaşadığı sosyal, ekonomik ve politik şartlara göre, kendine has kültürler yaratmıştır. Hayvancı toplumlarla ekinci toplumların kendilerine has kültürleri olduğu gibi, çeşitli meslek ve zenaatlerin yapıldığı ve işlendiği eski ve yeni şehirlerin de kendilerine has kültürleri vardır. Çeşitlilik, karmaşıklık, yakın ve sürekli münasebet dolayısıyle şehirlerde kültür her sahada çok gelişmiştir. Burjuva, kelime mânâsıyle "şehirli", "şehirde yaşayan" demektir. Osmanlıca "medeni" kelimesi de aynı manaya gelir. Metaları, bir yerden başka bir yere taşıyan ve satan tüccarların da kültürün asıl yaratıcısı, maddeyi doğrudan doğruya işleyen insanlardır. Meslekleri dil ile ilgili olanlar da edebiyat ve fikriyatı işlerler.

Freud'da kentsoylu kültürün varlığını sürdürme dayanakları

Her toplumsal başkaldırmanın bireysel erken-yakın çevre ile bir bağdaşmazlık, bir çatışma sonucu olduğunu söyleyebilmek, kentsoylu toplumun iç çelişkilerini sanki bilimsel olarak savunmak için önemli bir dayanaktır.

PROF.DR. METİN ÖZEK

2. 1. Freud'un meslek gelişmesinin özellikleri, öğretisinin temel çatısına etkin deneyimler taşır. Yanında hekimlik tezini yaptığı, sonra da ilk asistanlığa başladığı ünlü fizyolog Brücke, parasız olduğu için kuramsal hekimliğin bilimselliğinden yüzçevirmesini, uygulamalı hekimliğe geçmesini zorla sağladı denebilir. Halbuki Freud, fizyoloji alanında çağına göre önemli bilimsel araştırmalar yapmıştı o sıralar. Daha çok beynin yapısal bozuklukları ile ilgilenen psikiyatri hocası Meynert'in yanına geçtiğinde, daha rahat çalıştığı söylenebilir. Fakat o da bir süre sonra Freud'a, patoloji ya da anatomi gibi alanlara geçmesini öğütledi. Psikiyatride sağaltım olanaklarının yetersizliği gözönüne alınarak, Fransa'da etkin bir akım geliştiren hipnoz uzmanı Charcot'un yanında uygulamalı hekimliği geliştirmek yolunda bir üstöğrenim yapmayı da yeğ tutabilirdi. Bu yolu seçti Freud.

Bu kısa değinmeler gösteriyorki, hekimlik çalışmalarının başlaması ile Freud'un sürekli yoksunluklara, ketvurulmalara uğraması temel bir güvensizlik bir başka deyişle artmış bir güvenlik gereksinimi doğurmuştur onda. 1885'de nöroloji alanında doçent oldu; çalışmaları yetersiz sayılarak üniversiteye alınmadı.

Paris'te Charcot, hipnozu yetersiz açıklamalarla bir bölümsel (partiel) uyku sayıyordu ve hastalardaki başarılarını öğretisinin yeterli kanıtı sayıyordu. Önceleri fizyoloji kavramlarına bağlı bir hekim olarak Freud'u doyurmadı bu yüzeysel açıklama.

Gene de bir yıl sonra Viyana'ya döndüğünde, Charcot'yu, onun hipnoz sağaltımını savundu; dizimbilimci hekimlere karşı tepkileri göğüsledi.

2.2. Ne var ki 27 yaşında Martha Bernay ile evlenip, onun dolgun drahoması ile parasal olanaklara kavuşunca ve de hem semit oluşunun, hemhipnoz savunuculuğu yüzünden Viyana akademik çevrelerinde izlenimini kötüleştirdiğine bakarak özel işyerinde çalışmak zorunluk ve parasal güvenini gördü kendinde. Fakat gelen hastalarında tek tük olgular dışında hipnoz yeterli ve doyurucu olmuyordu. Çünkü, Fransa'da hızlı ve düzensiz endüstrileşme sonucu kentlere kırsal bölgelerden büyük akımlar olmuştu. Kent çevresini dolduran ve kentsoylu kültürünü edinemeyip, sadece özenmekle kalan işçi yığınlarında, uygun başkaldırma bilincinin daha gelişmemiş oluşu sonucu histeri olguları alabildiğine belirirken, bu yatay hareketlilik ve bu kültür çatışması simgesel davranışlara yol açarken ve de Charcot Hastahane Polikliniği'nde bunlarla uğraşırken, Freud kentsoylu ve parasal olanakları olan, bir kültür çatışmasına değil, bireysel uyumsuzluklarla kültür çelişkisinin etkisini yansıtan bireyleri görüyordu.

2.3. Bir yandan Victorian sahte ahlakçılık öte yandan işin kolayına kaçan bir keyfe düşkünlük ileri anamalcı memleketlerin kentsoyluluğunda bir karşıtlık dengesi ya da dengesizliği oluşturuyordu. Bir yandan dinsel akımların keyif ve bencillikten uzak durma kuramı, bir yandan hızlı ekonomik değişimin daha önceki geleneksel örneklere uyumlandırılmış yaşam taslakları ile artık çakışmaması söz konusu idi. Özgürlük akımının erotik alanda uyandırdığı gelişmelere güçlü prüten baskılar vardı. Bireylerin günlük davranışları bir yandan yüzeydeki moral ve dünya görüşüne uymuyor öte yandan geçerliliğini sürdüren tutucu töresel ölçütlerin yasaklığı görünürde süregidiyordu. Dönüşen kentsoylu toplum düzenini sürdürmeye yönelik genel tutucu kültürün bir parçası olarak cinsel moral ve etik alabildiğine abartılıyordu. Öte yandan da dinin geleneksel yüzçevirme moralitesi teknik gelişme ile gitgide tutunamaz duruma yaklaşıyordu. O yüzden liberal bir uzlaştırmacı olan Freud'a göre din ve her türlü yanılsama (Illusion), soyutlanmış bir kurtuluş (Erlösung) yalanı için, ya da türlü dinsel ve politik doktrin için kullanılmaktadır; dinler kuşku ve eleştirili düşünçeyi küçümsemektedir. Freud her türlü dinsel ve sanki dinsel yanılsamanın yok edilmesini, dine karşıt bir eğitimin gerçekleştirilmesini savunur, bunun ekonomik ve sosyal temellerini örselemeden... Doğayı tanımanın verileri ve doğaya egemen olma, dünyanın dinsel açıklamasını artık değersizleştirmiştir; buna karşın dinin toplumsal-ahlakî işlevi vurgulanmaktadır. Kültürdeki yasakların, bireysel farklılıkların dince meşrulaştırılması yetersizleşmiştir, gereksizleşmiştir ve de yokedilmelidir...

19. yüzyıl kentsoylu toplumunda bencil gereksinmelere gitgide daha büyük paylar verilirken, egemen sınıfların temsilcilerinin yalancı iffeti, yüzçevirme ahlakı o oranda genişliyordu. İçtenliksiz olmanın, güvenilirliksizliğin açığa çıkartılması, kişilerin moral düzeyini daha da düşürüyor, çifte moralliği artırıyor, aldatmaca oranını çoğaltıyordu. Kendine gelen kişiler bu kültürün parasal olanaklarına sahip gene de çifte moralliliğin ikirciklığinden kurtulamamış kişilerdi. Cinselliğin dışa vurumuna sadece sanatta, resim ve yazında izin vardı. O yüzden Freud, yaratıcı sanatın sadece cinselliğin yüceltilmesi ile gerçekleşebileceğini, çağının sınırları içinde, ne var ki genelleştirerek öne sürer.

Ona göre cinsel doyumsuzluk korku nevrozlarına yol açmaktadır. Eşinden cinsel doyum sağlayamamak ve bunu dışa vuramamak, başka doyumlar arayamamak, korkunun dayanılmaz olduğu ruhsal bunalımlarına itiyordu.. Cinselliğin günümüzdeki yaygın uygulamaları dikkate alındığında, Freud'u savının evrenselliği açısından tutarsız saymak gerekir.

2.4. Çağının hiç bir ödün vermeye yanaşmayan tutucu kentsoylu kültürü, ana kurallara ilişmeden liberal bir gevşeme isteyen savı ve görüşleri yüzünden Freud'a karşı çıkmıştır önceleri. Sonraları Freud öğretisinde varlığını sürdürebileceği dayanakları görmüş ve günümüze değin gitgide artarak sıkısıkıya benimsemiştir onu.

Her toplumsal başkaldırmanın bireysel erken -yakın- çevre ile bir bağdaşmazlık, bir çatışma sonucu olduğunu söyleyebilmek, kentsoylu toplumun dokunulmazlığını, iç çelişkilerini sanki - bilimsel olarak savunmak için önemli bir dayanaktır. İnsanın değişmez bir dürtü demetinin doyumsuzluklarına itilişini toplum yapısının özellikleri dışında evrensel bir doğru saymak toplumun yanlışsız ve çelişkisizliğini kabullenmeği, toplumun ekonomik ve dolayısıyla sosyal dönüştürülmesini gereksiz ve zorunsuz saymağı düşündürtür.

2.5. Büyük doğabilimcilerin bulguları ile kilise inancı sarsıldıktan sonra, dualistlerin eski yanılgısı, her toplumsal değer yaratımının, insanı oluşturan her tasarının, her üstün düşüncenin fiktif bir öte yanın, tanrısallığın gösterisi olduğu inancı artık insanları etkilemez olmuştu. Onun yerini kuşkuculuk, öznel idealizm ve agnostisizm felsefelerinin görüşleri alıyordu. Doğabilimciler bu görüşlerin ışığında salt-deneysel (ampirik)liğin geçerliliğine inanırken istemeden ve sezmeden, kaba çizgili spekulasionlara varmışlardı. Doğabilimsel yöntemleri ve düşünce kalıplarını bilerek ya da sezinlemeden ruhbilimsel öğretisine temel yapan Freud da böylesine bir yanılgı ile rastladığı dramatik belirtilerdeki enerjinin seksüel enerjinin özdeşi olduğu kanısına yönelmiştir.

2.6. Gündelik sağaltım ve araştırma uygulamasında psikanaliz bireylerde rastladığı kişisel özellikleri, insan türü için evrensel yasalara genelleştirdikçe öylesine dogmalaşmıştır ki bundan sonra bireyi incelerken ön yargısız nesnelliğini yitirmiş, gözlenenleri dogmaları doğrulayan yorumlara zorlamıştır. Doğru bilineni kanıtladıkça yorumlar geçerlidir ve de bu yorumlar dogmaların doğruluğunun yeni kanıtlarını oluşturur... Dogmalar kanıtlanmıyorsa yorum yanlıştır, kanıtlayıcı olana değin yorum değiştirilir...

Semptomların tek yanlı olarak aşırı değerlendirilmesi, kişinin sağlam ve dengeli yanlarını savsaklamağa yol açmaktadır. Aslında sağlam kişilik özelliklerinin geliştirilmesi, öne çıkarılması, karmaşaları silmeğe olanak sağlar.

Hiç kuşkusuz Freud kendinden önceki düşünür ve araştırmacılardan alabildiğince etkilenmiştir. Örneğin Katharsis kavramını Freud'un, heyecan gerilme ve boşalmalarında bir temizlenme olduğuna yönelik Aristotales'ci görüşten aldığı bilinir. Grek klasisizminin trajedilerinin sergilenmesinde seyircilerde bu temizlenmenin gerçekleştiği savı vardır. Malthus'un görüşlerini - Freud, kendisinin de yedi kardeşi ve bir kaç çocuğu olduğu halde, içinde yaşadığı toplum düzeninde kanıtlanmış sayar. Ne var nüfusu artırmamak için gebeliği önleyici korunma maddelerinin ve tekniklerinin zararsız olanları bulunmadıkça, bunları uygulanmasının nevroz yapıcı nedenler saymaktadır. Freud'un James Mill gibi, Hebart'ta ruhsal yaşamı dinamik bir ilişki içinde görür. Ona göre tasarımlar bir güç merkezi olarak işler, birbirlerini bilince iter ya da bilinçten uzaklaştırırlar. Herbart buna göre mekanistik bir tasarım dinamiğini savunur, hatta bunu matematik olarak da ifade etmeğe yönelmiştir; Herbart'ın bilinç dışı ruhsal oluşmalara ait bu tasarısı Novalis'in romantik okulu ile, ruhsal yaşamın akıldışı derin tabakalarını öne süren idealist öğretilerle koşut sayılmamalıdır.

Freud, Schopenhauer'in felsefesi ile de dolaysız bir ilişkisi olmadığını söyler; Schopenhauer'in bilinçdışı kavramını, duygunluğun öncüllüğünü görmüş olmasını, cinselliğin üstün önemini tanımasını çok sonraları öğrendiğini, okuduğunu iddia eder.

2.6. Freud'da ruhbilim dizimbilimselleştirilir ve tarihi ruhbilimselleştiren bir insan kavramı vardır. Bu açıdan bir uyuşma olanaksızdır. Freud'un ruhbilimselleştirmeleri (psikolojizmi) toplumsal süreci bireyin davranışına indirger, bireyin içinde varolan değiştirilemez içgüdülerin önceden programlaştırılmış doğasına bağlar. Halbuki insan biolojik sınırlarını aşmıştır ve aynı dürtüsel-içgüdüsel temelde değişik, doğa yasalarının filogenetik kurallarına göre denebilir ki lüksüriös tepki olanakları geliştirmiştir.

Hayvanda her uyarana tek ya da pek sınırlı sayıda tepki kalıpları filogenesis boyunca genetikce programlanmış iken, insanda tepkiler bu mekanistik sınırı alabildiğine aşmıştır. Freud bu mekanisti önyargılara dayanmaktadır. Bu mekanistik düşünce programının sürdürülemediği, uygulanamadığı yerlerde ruhsal güçleri mistikleştirmeğe, mitleştirmeğe girişmiştir.

Bu görsel kavranabilen, aşılayıcı (suggestiv) görünümler, düşünce ve çözümleme kalıpları okuyana, dinleyene ruhsal olayları ne de güzel kavradığını sandırır. Bu da öylesine sevindiricidir ki kavradıklarının gerçek doğrular olup olmadığının eleştirisini sindirtir.

2.7. Freud öğretisinden ilk kopanları (A.Adler, C.G.Jung, W.Reich) olsun, sonradan yenilemek-yeniden kurtarmak isteyenleri (E.Erikson, F.Alexander, E.Fromm, K.Horney, J.Massermann, H.Deutsch, Fride-From Reichmann, varoluşculardan L.Binswanger, M.Boss), ya da toplumbilimi psikanaliz verileri ile tamamlamak yönündeki çabalar yerine, toplumsal çevre kuramı aracılığı ile psikanalizi toplumbilimden yararlandırmak çabalarının örneği Frankfurt okulunu (M.Horkheimer, Th. Adorno, H.Markuse, J.Habermas, H.Dahmer) olsun bu yazının çerçevesi içinde tartışmak yersiz.

Görünen o ki Freud, onsekiz cildi doldu-

Freud'un seçtiği nükteler

ERDOĞAN ALKAN

Nükte dost toplantılarında söyleşilerimizi süsler, bizleri güldürür, eğlendirir. Pek çok insan onlarla hoşça zaman geçirdi ama pek azı bu tatlı bebeğin doğuşu, gelişimi ve ölümüyle ilgilendi. Avusturyalı ruhbilimci Freud bu pek azlardan biridir. Dostoyevski'nin, Wilhelm Jensen'in romanlarını, öykülerini, Shakespeare'nin Goethe'nin Schillerin şiirlerini, Leonarda da Vinci'nin Musa

tuluruz.

Töreye karşıt nükte ve kuşkucu nükte: Yasalardan çok aktörenin koruduğu sosyal kurum ve kuruluşları nişan tahtası yapar, eleştirirler, değer yargılarını sarsarlar.

NÜKTENİN GÜLDÜRÜCÜ ETKİSİ

Nüktenin güldürücü etkisini dokusu yani tekniği ve içeriği birlikte oluşturur. Nükteye gülerken, çok zaman bunun ayrımında olmayız, yani bizi güldürenin biçim mi, yoksa nüktenin içerdiği dü-

(Moise) yontusunu psikanalist açıdan inceleyen Freud nükteleri de araştırdı ve bu araştırmasında, kendi seçtiği elliyi aşkın nükteden yararlandı. Psikanalist bir açıdan yaklaşarak nüktenin ruhsal oluşumuna (psicogene), eğilimlerine, etkenlerine ve tekniklerine yöneldi.

Günlük yaşamda sıkça karşı karşıya olduğumuz bu tatlı söz oyununun Freud gibi yetkili bir kalemden ve daha yakından tanınmasının yararlı olacağını düşündüm. Ünlü ruhbilimcinin düşünlerini ve seçtiği nükteleri özetleyerek aktarıyorum. (1)

NÜKTENİN DOĞUŞU

Ana dilini öğrenirken çocuk, sözcükleri, düşünceler dizesine göre değil de, iç ezgilere (assonnance) ve yarım uyaklara göre yan yana getirmeyi sever ve bu anlamsız dizgiden zevk alır.

Aile çevresi giderek karışır ve sözcüklerin böyle anlamsız bir biçimde yan yana getirilmesini önler, içeriklerine, düşünce akımına göre bir araya gelmesini zorunlu kılar, zevk'i engeller.

Birkaç yıl geçince çocuk tattığı eski zevki yeniden araştırmaya başlar, sözcüklerden oyun üretir, onları bölüp parçalayarak, uzlaşmalı başka bir dil (kuş dili gibi) yaratır, sözcükleri titreştirir.

Erginlik çağını aştıktan sonra oyun ilkel biçimiyle yetinmez.

Ergin insan anlamsızları bir anlam verebilecek şekilde oluşturabilen sözcükler arar ve böylece tutsak zevki kurtarır, kaynağından çekip çıkarır, doyuma ulaşır. Yetişkinin anlamsızdan anlam çıkarmaya yönelik bu oyununun adı **şaka**'dır (plaisanterie). Şaka iyi bir örgüye (biçime, tekniğe) ve içeriğe sahip olunca da **nükte** adını alır.

NÜKTENİN AMACI

Nükte tutsak zevki kurtarıp bize tattırarak gereksiz bir ruhsal çaba'yı önler, bir başka deyimle ruhsal çabada tutumluluk sağlar, üstümüzdeki iç ve dış baskılardan kurtulmamıza yarar.

NÜKTE TEKNİKLERİ

Freud nükteleri üç ana gruba ayırır. Bu ana gruplar içinde de alt gruplar var.

Sözcükyoğunlaştırma: İki sözcüğün kaynaştırılması ya da bir sözcüğün değiştirilmesi yoluyla yeni bir sözcük yani başka bir sözcük yapılması ve nüktenin bu sözcük üstüne oturtulması.

Aynı sözlü ayracın kullanılması: Sözcükler bütünüyle ya da birleşikleriyle, sözcüklerin bir tümcede yer değişimleriyle, hafif değişimle, aynı sözcüklerin tam anlamları ile ya da anlamlarından sağılmış biçimiyle yapılan nükteler.

Çifte anlam: Özel ya da cins ismin, somut ya da benzer anlamın, ikili anlamın, ikircil (kaypak) anlamın ve açımlamalı (avec allusion) çifte anlamın dokuduğu nüktelerdir.

EĞİLİMLERİNE GÖRE NÜKTE TÜRLERİ

Sigmund Freud eğilimlerine, içerdikleri düşünce ve öze göre nükteleri **saldırgan olmayan** (ya da soyut) ve **saldırgan** olmak üzere ikiye ayırıyor.

Soyut Nükteler: Toplumsal kurumlara pek saldırmayan nüktelerdir. Güçlerini daha çok **örgüden, nükte tekniğinden** alırlar.

Saldırgan Nükteler: Nüktelerin çoğu bu gruptandır. Teknikten çok düşünce egemendir. Nişan tahtaları saygın kişi ya da kurumlardır. Bunlar da kendi aralarında şu alt gruplara ayrılırlar:

Açıksaçık ya da soyunduran nükte: Herhangi bir durumda, herhangi bir kadına karşı başarısız kalmış kimse bu nükteyi yaratır, onu üçüncü kişi (ya da kişilere) anlatır, bu üçüncü kişi önünde kadını soyundurur, üçüncü kişinin gülüş ve alayları sayesinde öcünü alır, libidosunu doyurur.

Saldırgan nükte: Çocukluğumuzdan beri, bize bazı zevk kaynaklarını yasakladığı için aile çevremize düşmanlık duyarız. Ama aldığımız kültür ve eğitim bu düşmanlığı açık sergilememizi engeller, yani bir dış engel ile karşılaşırız. Ayrıca bizi toplumda öfkelendiren kurumlar ve bu kurumların başındaki, onlarla özdeş kişilere, **saygınlıkları** ve **güçleri** nedeniyle saldıramayız, yasalar ve yasaklamalar karşımıza çıkar.

İşte bu iç ve dış engellerin aşılmasında nükte **yardımımıza koşar.** Sözcükleri örtülü bir anlam taşıyacak biçimde, anlamsız gibi yan yana getirir, bu güçlü kişi ve kurumları üçüncü kişi önünde küçük düşürerek öcümüzü alırız, böylece gereksiz bir çaba tüketmekten, yani üstümüzdeki baskıdan kurtulmuş olmakla, ne düşünce mi olduğunu anlamayız, anlamayı düşünmeyiz. Soyut nüktelerde güldürücü etken daha çok teknik, saldırgan nüktelerde, yani eğilimli nüktelerde düşünce'dir.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ

Nüktenin amacı eski bilineni yeniden buldurmak, yasaklanmış tutsak zevki kurtarmak, kaynağından çekip çıkarmaktır. Nükte yapan kişisel bir yeteneğini ortaya kor. Ama kendine tanık arar, yasaklanmış zevkin kurtarıldığını sergilemek ister. Kurtuluş üçüncü kişiyle tamamlanır. **Üçüncü kişi olmadan nükte olamaz.**

Nükteye değgin daha sonraki bilgileri Freud'un seçtiği nükteleri aktarırken vermekte yarar buluyoruz:

Nükte II. Tekniği: Sözcük kaynaştırması

Nükteleriyle ünlü Avusturyalı hukukçu ve bakan Josef Unger, yolculuk boyunca kompart:manda kafasını şişiren bir adamdan şöyle söz eder:

Çok kültürlü bir zatdı, yolculuk boyunca başbaşa sohbet ettik.

Nükte III Tekniği: Hafif değişiklikle yoğunlaştırma.

Josef Unger görevini yitiren, kendini beğenmiş bir yüksek memur hakkında şunu yazar: "Gurur oku dört topuğundan birine saplandı."

NÜKTE

Tekniği: Hafif değişiklikle yoğunlaştırma.
Türü: Saldırgan espiri.

Tıpkı, Roma Çağı'nda, Cincinnatus adlı bir çiftçinin sabanın ardından alınıp yargıç yapılması, görevi bittikten sonra da çiftçiliğe dönmesi gibi, Avusturya'da zengin bir toprak ağası, tarım işletmecisi Tarım Bakanı yapılır. Sonunda, adamın hiçbir işe yaramadığı anlaşılır, görevine son verilir. Bay N bu olayı şu kısa tümceyle özetler:

"Tıpkı Cincinnatus gibi sabanın önündeki eski yerini aldı."

NÜKTE

Tekniği: Aynı sözlü malzemenin değişiklikle kullanımı, ya da "taşı gediğine koyma"

Latince sınavıydı. Profesör öğrencinin eline sınav metnini verdi. Öğrenci çeviriye başladı. Ünlü Roma hukukçusu Labeo'nun adını düşmek yüklemiyle karıştırıyordu:

"Labeo ait... Düşüyorum, diyor..."

Profesör sözünü kesti:

"Düşüyorsunuz, diyorum."

Ve sınava son verdi.

NÜKTE

Tekniği: Yer değiştirme-yargı saptırılması.

Alman şairi Heine ile Fransız şairi Soulie Paris'in ünlü sanat salonlarından birinde sohbet ederken içeri zamanın "altın kralı" girer ve çevresini yaltakçılar sarar. Soulie Heine'ye:

"Şuraya bakın, çağımız hâlâ altın danaya tapıyor."

"Heine yanıtlar:

"Ama bu dana daha yaşlı."

Not: Tevrat'da yazılanlara göre, Musa oniki yasa levhalarıyla Tur Dağı'ndan indiğinde Yahudi kavmini yine puta, yaptıkları altın bir danaya taparken bulur.

NÜKTE

Tekniği: Gerçek anlam ve mecazlı anlam'dan yararlanarak çifte anlam.

Tiyatroda oynayan yergili bir güldürü'yü Heine şöyle eleştirir:

"Dilinin altında baklası olsaydı, yazar daha az ısırgan olurdu."

NÜKTE

Lichtenberg'den alınma.

Tekniği: Aynı sözlü malzemenin, sözcüklerin ilk anlamları sağılarak, çoklu kullanımı.

Kör felçli'ye sorar:

"Ne var ne yok, nasıl gidiyorsun bakalım?

Felçli kör'ü yanıtlar:

"Gördüğün gibi."

(1) Freud, le mot d'esprit et ses rapports avec l'inconscient, idéeslgallimard.

Freud kızkardeşi Anna ile

toplum yapısını ve onun ekonomik kültürel özelliklerini tutucu anlayışı, toplumu dönüştürmeyi düşünememesi onu bu çelişkiye itmektedir.

Freud'u etkileyen kişiler arasında J.F.Herbart'ı (1776-1841) anmak gerekir. Herbart çeyrek yüzyıl Königsberg'de Kant'ın kürsüsünü sürdürmüş, sonra Göttingen'e geçmiştir. İngiliz çağrışım ruhbiliminin, fikirlerin mekanik ilişkisi kuramını savlayan çağdaşı ran yayınlarında, hem kişilik kuramı hem de sağaltım uygulaması yöntemine ait öğreti bölümleri açısından alabildiğine tartışılırken, değeri tümüyle yüzgeri edilemeyen bir bilgi birikimcisi. Gözledikleri ve vardığı genellemeler, geçen yüzyılın son bu yüzyılın ilk çeyreğine ait zaman diliminde, orta Avrupa kentsoylu kültürü için ne kadar geçerli olsa da evrenselliğinin çoğunlukla yadsınabilirliği kuşku götürmez bir gerçek.

Wilhelm Reich: İşlevsel düşünce

BERTAN ONARAN

İyonyalı Demokritos "**Evreni iki temel kural yönetir: biri rastlantı, öbürü gereklilik**" demiş, sonradan bir türlü ağızlardan düşmeyen, ama yaşama geçirilemeyen gözde "**eytişim**" (dialektik) kavramını da tanımlayıp özetleyerek. Gerek kendi yaşamı ve buldukları, gerek o günden bu yana evrenden birtakım gizleri çözüp dile getiren bütün öteki yetenekli/meraklıların yaşamları ve buldukları bu sözü doğrulayagelmiştir.

Reich da bunlardan biri. 1897'de Galiçya'nın bir köyünde doğduğu zaman ne kendisinin aklından geçerdi yaşayıp bulacakları, ne de anasının babasının. Viyana'da tıp öğrenimi görürken de herhalde. Ama yüzyılın başında bütün bilim dallarında eskiye oranla daha güçlü ve kısıtlamasız yanmaya başlayan araştırıp öğrenme ateşi, Viyana'daki aydın çevreyle birlikte ona da bulaşmış. Hele ustası Freud'un sezip dile getirdikleri, yukarki yasa uyarınca, tıp öğrencileri arasında, yeni bilim dalı ruhçözümlemesine merak saran hekimler arasında en çok Reich'ı etkilemiş. Freud'un **cinsel enerji** (libido) kuramına daha başından bütün benliğiyle inanmış, ömür boyu da sürmüş bu bağlılık. Ruh/sinir hastalıklarının iyileştirilmesinde bu kavramdan yola çıkarak yapılacak ruhçözümlemesinin geliştirilmesinde kilit taşlarından biri olmuş. Yine rastlantı ve gereklilik sonucu, kentsoylu aydın çevrenin durduğu yerde o durmamış: hastalarıyla uğraşırken, yalnızca soyut kavramlara dayanan, sözcüklerle iş gören sağaltım (tedavi) yöntemini somut bir temele oturtmaya çalışırken, ilkin aklının köşesinden geçirmediği yerlere uzanmış; aslında içinden tutarlı bir evrim sonucu, daha çok düşünsel bir kavram olan **cinsel enerji**'den bütün evrenin, canlı/cansız bütün varlıkların temeli olan **acunsal yaşam enerjisi**'ne, **dirimsel enerji**'ye varmış. Ve ağaç altında otururken yerçekimini bulgulayan Newton gibi yaşamış bütün bu deneyimleri. Çıkış noktası, insanların içinde bulundukları acıklı durum, çektikleri cinsel (dirimsel) yoksulluk olmuş.

Freud'un öğüdü uyarınca durmadan ruhçözümlemesi yaparken, eldeki yöntemin, hastayı sedire yatırıp anılarının akışına bırakmanın hiçbir işe yaramadığını saptamış. Bunu aşmak için kafa patlatırken, yine hastaların sağladığı örnek ve bilgilerden, sözün aslında bir maske olduğunu, yaşanmış deneyleri dile getirmeyip gizlediğini görmüş. Yalnız şu ya da bu anının (çocukluk deneyiminin) değil, oluşan bütün birikimin, yani tüm kişiliğin çözümlemeye direndiğini saptamış. Bu direnmeyi kırmak üzere ne yapabileceğini araştırırken, başlangıçta **ruhçözümlemesi** adı verilen yöntemi, ilkin **bitkisel sağaltım** (végétothérapie), sonra da **dirimsel enerjiyle sağaltım** (orgonothérapie) ya da **kişilik çözümlemesi** (analyse caractérielle) haline getirmiş.

Sözkonusu adlandırma değişimlerini yaparken, yine rastlantı ve gereklilik sonucu, iç tutarlılıktan ötürü, **cinsel enerji**'nin bütün evrende varolan **acunsal yaşam enerjisi** olduğunu, bunun canlılarda **dirimsel enerji** (bioénergie) biçiminde bulunduğunu saptamış. İlk enerji biriminin bulunuşu ve adlandırılışı da aynı mantık çerçevesinde olmuş: **bion** (dirimsel enerji kabarcığı). Bu taban saptandıktan sonra, o güne dek **sinirce** (nevrose) ya da ruh hastalığı adını taşıyan kavram da elbet yerini dirimsel bozukluk'a (biopathie'ye) bırakmış.

Bu bulguları elde edebilmek için, gerek bakımevinde, gerek toplumsal ve siyasal alanlarda çağının bütün öncülerini okuduğu gibi, kentsoylu Viyana çevresinin yapamadığı bir şeyi yapmış, toplumsal/siyasal örgütlere girmiş, hekim ve ülküdaş olarak yıllarca çalışmış. Bu deneyimleri ona hekimlik alanında sayısız bilgi sağlarken, toplumsal açıdan da amansız düşmanlıklar kazandırmış. En uçtaki örgütlerin bile, kendi deyimiyle **coşkusal veba**'ya yakalanmış insanlarca oluşturulduğunu, yönetildiğini saptayıp dile getirmiş. Freud onun ruhçözümlemesini toplumsal/siyasal alanla birleştirme girişimlerini tehlikeli saymış, uyarmış: **burnunuzu arı kovanına daldırıyorsunuz,** demiş. Dediği doğruymuş elbet, ama özellikle insanın en temel bozukluklarıyla ilgilenen kişilerden birinin ya da birkaçının da bu kovana dalmayı göze alması gerekliydi besbelli. Bundan gerçek bilim dünyası kazançlı, Reich özel olarak hep zararlı çıkmış: ordan oraya sürülmüş, kovalanmış, karalanmış. Bir gün baştacı edilirken, ertesi gün yerlere çalınmış. Hem de ustası Freud'dan başlayarak. Ustasının temel öğretisi uyarınca her şeyin cinsel (dirimsel) enerjiye dayandığını; bu enerji yerinde, doyumlu olarak harcanmazsa sinir hastalıklarının (dirimsel bozuklukların: davranış bozukluklarının) ortaya çıkacağını savunduğu, bunu her yeni olayda kanıtlanmış olarak gördüğü için, Freud'un ünlü **ölüm içgüdüsü** kavramının yanlış olduğunu, canlı varlığın ölümü değil, dirimi arzuladığını, ama doyumsuz kaldığı zaman denklemi tersine çevirip ya kendine, ya başkasına eziyet ettiğini, giderek (düşünsel olarak) ölümü bile istediğini örneklerle kanıtladığı zaman, önce Ruhçözümlemesi Derneği'nden, sonra Viyana'dan kovulmuş.

Freud'un ünlü ölüm içgüdüsü kavramının yanlış olduğunu, canlı varlığın ölümü değil, dirimi arzuladığını, ama doyumsuz kaldığı zaman denklemi tersine çevirip ya kendine, ya başkasına eziyet ettiğini giderek (düşünsel olarak) ölümü bile istediğini örneklerle kanıtladığı zaman, önce Ruhçözümlemesi Derneği'nden, sonra Viyana'dan kovulmuş.

Berlin'de hekim olarak öğrendiklerini, her yaştan emekçi yığınlarına parasız öğretip uygulayabilmek üzere genç arkadaşlarıyla birlikte Ortaklaşmacı Parti'nin koruyucu kanatları altında kurduğu dernek, kısa bir süre sonra Parti'nin afarozuna uğramış. 40-50 bin kişinin aydınlatma toplantılarına koşması düzmece ilericileri ürkütmüş. Ruhçözümcülerin kara çalma yarışına ortaklaşmacılar da katılınca, işbaşına gelmekte olan Hitler yandaşları bu kez onu Berlin'den sürmüş. Kovalama/karalama Danimarka, Norveç ve İsveç'te de sürmüş. Hele İskandinav ülkelerinde, yine rastlantı ve gereklilik sonucu mikroptan arıtılmış suya attığı otlardan ilk amipsi canlının türeyişini, kızgın kum tanelerinde yoğun biçimde **acunsal yaşam enerjisi** bulunduğunu saptadığı zaman, yarattığı ürküntü son sınırına çıkmış: ne deliliği kalmış, ne sapıklığı. Oysa bulduğu Einstein'ın denkleminde dile getirilenin dünyadaki belirtilerinden başka bir şey değil. Amerika'ya göçe zorlandıktan sonra, 1941'de ünlü bilginle bu konuyu konuşmuşlar. Doğabilgini, ilkin dediklerinin doğruluğunu kabul etmiş, ama Reich'ın toplumsal-siyasal bağlanmalarından ürktüğü için olacak, sonradan konuşmalarının hiçbir yerde, hiçbir yorumda kullanılmaması için yasal önlemler aldırmış. (Merak edenler **Einstein Affaire** adlı kitapçığa bakabilirler.)

Bizim bir halk türküsü şöyle diyor:

Bir su gölde dura dura kokmaz mı?
Durma yavaş yavaş ak deli gönül...

Bunu yazanın Reich'tan, acunsal yaşam enerjisi teriminden haberi yok. Ama kendini ve dünyayı iyi dinliyor, algılıyor. Dolayısıyla bulduğu, dile getirdiği doğru Reich'ınkinin tıpkısı. Cinsel (dirimsel) enerjiyi yavaş yavaş, düzenli kullanmak gerek, diyor türkü. Reich denklemi daha ayrıntılı kılmış, üç ana terime bölmüş: **sevgi, çalışma, bilgi edinme.** Ama buradaki terimlerin bizim hastalıklı tanımlarımızla hiç ilgisi yok. **Sevmek** elbet, ama boğazlayarak, sınırlayarak, kıskanarak, mal gibi sahip çıkarak değil: evren gibi, cömertçe. Ya da, kimilerini güldürse bile, atamız **amip** gibi sevmek: yani bizi geliştirene doğru koşup onunla kucaklaşmak; dirimsel enerjimizi alacak, azaltacak, bize acı verecek olandan kaçmak. **Çalışmak** elbet, ama atomu parçalayıp bomba yapmak değil, onu güneşte zaten parçalanan biçiminden yaşamak ve yaşatmak üzere yararlanmak. Silâh değil, et, ekmek, iş, eş üretmek. **Bilgi edinmek** elbet, ama ırmakların boyunu, ünlü cellâtların geçmişini, zorla yaratılmış ırkçı/ulusçu nefretlerin tarihçesini değil, canlıyla cansızı, amiple insanoğlunu ortak kılan işlevsel yasaları öğrenmek.

Işte burada, Reich'ı bütün öbür ruhçözümcülerden, toplumbilimcilerden ayıran temel kavramlardan biri daha çıkıyor karşımıza. O, ruhçözümlemesi kavramından dirimsel enerjiyle sağaltıma geçerken, ara yerde bulduğu ve dört elle sarıldığı **acunsal yaşam enerjisi** kavramından ötürü, canlı cansız bütün evrensel varlıkların aynı işleyiş yasalarına ayak uydurduklarını; canlıların ilk temel işlevinin de **açılıp kapanma, yürek gibi küt küt atma** olduğunu saptamış. Sonra bunun aslında bütün enerji birimlerinde gözlendiğini görmüş. Ama bugünkü kişilik yapımız, ruhları çağırıp görebildiğine inanır da, mavi renkli dirimsel enerjinin hem alyuvarlarda, hem amipte, hem dağların doruğunda küt küt attığına inanabilmek elinde değildir. Oysa Reich'ın mikroskobuna bakan avcı köylü hemen inanır: tamam der, ben de kayaların kuzey kesiminde biten yosunların böyle oluştuğunu biliyordum öteden beri. Nitekim, gözünü sevdiğimin Pîr Sultan Abdal'ı kaç yüzyıl önce aynı şeyi söylemiş: **Sordum sarı çiğdeme/Anan baban var mıdır/Ne sorarsın be Derviş/Anam yer babam yağmur.**

Ancak insan zaten doğada, evrende varolan doğruları böylesine yalın, çıkarsız olarak ortaya döktü mü, ya kırk katır, ya kırk satır geliyor önüne. Bütün dirimsel bozuklukların **sevgi, çalışma, bilgi edinme** denklemine aykırı yaşamaktan doğduğunu saptayan Reich, bozuklukları giderme yerine, daha insanca (yani evrence) bir dünya kurulmasını, hiçbirimizin malı olmayan acunsal enerjinin kardeşçe bölüşülmesini, insanların hasta olmayacak bir düzende yaşatılmasını önerdiği; havaküredeki enerjiyi çok yalın bir aygıtla bir yerde yoğunlaştırıp zayıflayan bedenleri güçlendirmeyi, hastalıkların kimisini, o arada enerji durgunluğunun en son ve acımasız belirtilerinden biri olan kanseri yenmek üzere bir dirimsel enerji biriktireci yaptığı; bu aygıtı, geleceğin çocukları için bilimsel araştırmalar yapmak niyetiyle kurduğu vakfa gelir sağlayabilmek üzere, hiçbir ünlü firmaya satmayıp küçük bir ücret karşılığı isteyenlere kiraladığı ya da yapımını öğrettiği zaman, yeni yurdu Amerika'da (özellikle kıskanç hekim arkadaşlarının kışkırttığı) duygusal vebaya yakalanmış kişilerce yargılanacak; dünyanın dönmediğini söylemesi koşuluyla canı bağışlanan Galile gibi, enerji biriktireçlerini kendi eliyle kırması istenecek; ama o, Galile'nin öğretmeni Giordano Bruno gibi: "**İyi ama, dönüyor**" deyip kutuları kırmayacak; yargıca hakaretten içeri atılacaktır. Bir zindan arkadaşının kızına sonradan verdiği bilgiye göre de, üzerinde denenen ilâçlardan ötürü[1], 1957'de Pensilvanya'da can verecektir.

1. Roger Dadoun, ***Cent Fleurs Pour Wilhelm Reich,*** *Payot, Paris, 1975*

Balıkçı ve Aganta Burina Burinata

M. GÜNER DEMİRAY

Mavi yaşamdır dünyayı ışıklandıran. Doğaya, yeryüzüne evrene dönük bir biliçle yeşermiş, dünü bugünü özümseyerek yarınlara açılmış insan, kendi varlığının özünde çağdaşlaşan mutlu insandır. Zamanın her türlü kirini, pasını eritip bir genişliğe ulaşmıştır. Pırıl pırıl bir yaşamın türküsündedir o. Sonrasızlığın engin denizinde yüreği sevgi yalımıyla tutuşan ışık! Halikarnas Balıkçısı da böyle bir ışıktı. Köklerini toprağın en derinine salmıştı. Ege'de, Akdeniz'de bir dost yunustu. Toprağın altından, suların dibinden bir altın geçmişi alıp serdi önümüze. Çağdaş insancıl bakışla eski uygarlıklar arasındaki bağları gösterdi. Güzelliği, özgürlüğü, başkaldırıyı, insanın geçmiş ve gelecekteki arayışlarını sundu hep. Betiklerinde deniz kokan, mermerlerle örülü yıldızlı şiirler saklı. Balıkçı'nın yazıp çizdiklerinde sabah güneşine gülen bir kır çiçeği gibi diri, yaratıcı, gelişen bir doğa var. O doğa içimizde filiz verir, damarlarımızda atar. Öyle ki, Balıkçı, yaşadığını yazan, yazdığını yaşayan bir sanat eri ve derin bir şiirin yüce ustasıdır. Onun evrenine varmak için onun sözlüğünü çok iyi bilmek gerekir.

Yazar, yazar ama Balıkçı, bununla da kalmaz, kafasını ellerinin buyruğuna sokar. O, gönül verilesi bir yurt bahçıvanıdır. Anadolu'nun batı toprağında ne yetişir, tek tek bilir. Batı doğasını otuna, böceğine dek tanır. Bir doğa bilginidir; ama masa başı bilgini değil. Doğa onda soluk alıp veren, sevgi hamuruyla yuğrulmuş bir canlı gerçektir. Batı kıyılarını, boş dağı-taşı o iklime uygun ağaçlarla donatır. Renk renk çiçeklerle bezer Ege'yi.

Söylencelerin de en güzellerini onda buluruz. Söylenceler eski çağlardan kanatlanır, zamanımıza ulaşır, bir düşünce, serüven ve sevgi çağlayanı halinde içimize dolar. Ürperir esrikleşir, biliçdışı duyguların ovasında şaha kalkarız. Balıkçı'nın kahramanları olay anlatımında, çoğunluk konuşmalarında mitolojik bir hava estirirler. Zengin imgeler dökülür dillerinden. Her bir söylence, serüven anlatmadan edemez. Konuşmaları hep söylence tüter. Bir bakıma bu söylenceler, bu söylenceli anlatımlar Balıkçı'yı verir.

Şimdi Aganta Burina Burinata üzerinde durmak istiyorum. Balıkçı hemen hemen tüm yapıtlarında olduğu gibi bu yapıtında da halka gitmiş, halkın yüreğinden kendini söylemiş. Halk katmanında uzak bir özgürlüğün mavi serüvenini dile getirmiş. Sevgiyle örülü gerçekleri sergilemiş. Betikteki ağlatılar yüreğimizi deşiyor, bir yerlerimizi kanatıyor. Burada yapıtın birincil kişisi Mahmut kendi yaşamöyküsünü anlatır, anlatırken de bir çağın belli bir dilimini kor ortaya.

bek gibi kayarken dünyalar onun olur. Bir yandan da Mahmut'un anası, babası kulağını doldururlar. Anası: "Ne olacak, toprak insanı topraktan, deniz insanı da sudan yaratılır. Topraktan olanlar toprağa dönerler, sudan olanlar akıp denize karışırlar." der. Başka bir gün babası denizi göstererek: "Oğlum, sakın bunun bu haline aldanma. Kim bilir kaç gemiyi boğmayı tasarlıyor. Seni de boğuncaya kadar, aç, çıplak ve yoksul bırakır." diye öğüt verir.

Kaptan kızı anası, kaptan karısı olur, kocasını doyasıya göremez; çünkü baba yaşamını uzak sularda, başak başak yıldızların altında geçirir, başka denizlerde nöbet bekler.

İlkin deniz gözlü, ibrişim sarı saçlı amcası onda uzak denizlere açılma tutkusu uyandırır. "Korkma, babanın söylediklerine bakma. Ben denizin içindeyim. Sen de bir deniz

li bir dalında bir yemiş buluyor; yiyor ve hoşuna gidiyor... Bir iki mevsim sonra gene aynı dalda aynı yemişi arıyor; ya yemiş o dalda bulunmuyor, ya da bulunursa hoşa gitmiyor; belki de yemişi arayan değişmiş oluyor. "Daha sonra Zeynel Kaptan'ın kızı Ayşe'yle evlenir, köye yerleşir. Zeynel Kaptan dükkanı olan bir toprak ağasıdır. Mahmut Ayşe'yi sever; ama Ayşe bencildir, insanlığı kıttır, başkalarının acılarına göz yumar, hatta Mahmut'un konu komşuya açık yürekle verdiği "merhaba"sına bile zehir katar. Bir gün Mahmut istemiye istemiye ortakçısının ürününü almaya gider. Gördüğü nedir ki, uyuz eşekler, sinek bulutları, kıraç, kısır topraklar, cascavlak kayalar, pırtıkların içinde iki büklüm ortakçı Memiş, sayrılı çocuklar, dört kuru duvarın üzerini kamışlar ve deniz yosunlarının örttüğü evler... Bir şey almadan döner evine, bu kez Ayşe'nin

Balıkçı tükenir mi? Yanıtı hemen hayır! Çünkü O'nda çağların silemeyeceği zamanların söndüremeyeceği bir güzellik var .. O, Ege ve Akdeniz'in konuşan dilidir. Sıcak peteğine ölümsüzlüğün, sevginin balını dokumuştur. Anadolu'nun, güneşli engin suların türküsüdür Balıkçı.

oğlusun. Seni de deniz alacak." diye konuşur.

Mahmut serpilir gelir, babası onu eskici Kirpi Halil Usta'nın yanına çırak verir. Halil Usta eski bir koca denizcidir, bacağının sakatlanması yüzünden ister istemez denizden ayrılmıştır. Ama yüreğinde deniz kaynar durur hep. Ayrıca o, bu deniz sevdasını Mahmut'a döker, onun kafasına denizcilikle ilgli birçok bilgiler perçinler. Mahmut engin denizlere açılmak için iyice tutuşmaya başlamıştır. Halil Ustası gibi haykırır: "Aganta, burina, burinata!"

"Mahalle Mektebi"ne gider. Topal Hoca orada çocuklara ezbere dayalı boş bilgileri sopayla tabanlarından tıkar adetâ. Falakalı, dayaklı bir ortaçağ kalıntısı okul. Ama Mahmut bu okula gitmez pek, Kalafat Ahmet Usta'nın yanına koşar. O denizcilik yaşamının başka bir direği olmuştur. Çünkü: "Bir doktorun, parmakla vurup hasta göğsü dinlemesi gibi, kayık gövdesini provadan kıça kadar vura vura dinlerdi." "Ateşoğlu"nun Fatma ile yakın arkadaşlık kurar, o, kafa dengidir, içini açar. Fatma ile birlikte oynarlar çoğunluk. Ateşoğlu Mahmut'u ve Fatma'yı balığa götürür. Ege gökleri altında birbirlerini iyi tanırlar. Eh! Artık açık deniz! Sevgilisine kavuşmuştur. Amcasının gemisine tayfa yazılır. Yıllar yılı Akdeniz'de ordan oraya dolaşır. Bu arada babası boğulur, annesi ölür. Marmaris'li Mazlum'a amcasının haksız saldırısı üzerine amcasının gemisinden ayrılır. Dünyada bir başına kalmış bir denizci

sesi sert bir yılan fısıltısı olur: "Ortakçı kısmı yedi canlıdır. Altı canını al, gene biri onlara kalır." diye çıkışır Mahmut'a. Ve Mahmut'ta bir gün açık deniz özlemi dallanır. O deniz ki, uzak özgürlüğün mavi yurdudur. Ayşe sezer bu durumu. Sezer de birdenbire değişir, Mahmut'un yoluna çıplak ve savunmasız uzanır, "istersen beni çiğne de geç!" diye yalvarır. Mahmut bir gün: "Ayşe! Denizciler derler ki, büyük fırtınalarda karanlığın ortasından bir ses onları adlarıyla çağırırmış. İşte o çağıran ses kendi kaderleriymiş." Ve göz göze susarlar. Bundan sonra Mahmut bir gezide deniz kıyısındayken sefere hazırlanan bir yelkenliyi görünce dayanamaz, her şeyi apansız yüzüstü kor, varını yoğunu Ayşe'e bırakarak gemiye atlar, bir daha geriye dönmemek üzere denize açılır. Ve "Aganta!" diye bağırır.

Romanda Bodrum ve yöresinin kişileri kaynaşır. Tümü de soluk alan kişiler, bu toprağın gerçek insanları. Eski bahçıvan Nusret Ağa, emekli gümrük ambar memuru Kasım Efendi, ekmeğini denizden çıkaran Ateşoğlu, Eğriboyun İbrahim, birçok özverili tayfalar, derdi günü para olan Mahmut'un amcası, dostluğun insanı Pahos, Diktiğin Hüseyin, Gâvur Ali, dar yürekli, sağır kafalı bir adam olan Abdülvahap Hoca ve daha birçokları...

Halkın deneyleri, halkbilimin verileri romana ayrı bir güç ve canlılık katmakta. Özellikle deniz ve toprak üzerine halkımızın de-

Ege'den geniş göklere, yeryüzünün dört bucağına dal yaprak salan bu soylu, bu görkemli ağaca merhaba!

lıkların başlarından aldıkları bir yağı şişelere koyup saklarlar. Hava bozulacaksa yağlar bulanır."

Diktiğin Hüseyin tam bir toprak insanı, bu konuda ata armağanı bilgilerle donanmıştır. "(...) Benim toprak böceklerin uyanmasıyle tava gelir. O zaman ben arasıra tarlaya yamyassı yatar, kulağımı toprağa verir dinlerim. Karıncalar yuvalarının kapılarını açmadan önce içeride hazırlığa başlarlar. Onların kıpırdanışı, kulağa derinden derine gökgürültüsü gibi gelir. İşte o zaman toprağın da uyanmak üzere olduğunu anlarım."

Romanı bitirince soruyorum kendime. Balıkçı tükenir mi? Yanıtı, hemen hayır! Çünkü onda çağların silemeyeceği, zamanların söndüremeyeceği bir güzellik var. O, Ege ve Akdeniz'in konuşan dilidir. Sıcak peteğine ölümsüzlüğün, sevginin balını dokumuştur. Anadolu'nun, güneşli engin suların türküsüdür Balıkçı. Onun meyveleri, insanın, denizin, güneşin şiirleri bir sonsuz mavi zamana doğru uzanıyor.

Ege'den geniş göklere, yeryüzünün dört bucağına dal yaprak salan bu soylu, bu görkemli ağaca merhaba!

KISA KISA

Hazırlayan: Selim Bulut

BİR DEMET DİKEN

İsmail Uyaroğlu
YAZKO Yayınları - 1983
61s. - 150 TL.

Ozan, "Dost acı söyler"i kanıtlar gibi bir demet diken sunuyor bu kitabında. İsa Çelik'in kapak düzeniyle çıkan kitap, Uyaroğlu'nun sekizinci kitabı. Daha önce yayınladığı kitaplarının biri roman (1979 Yunus Nadi Armağanı almış) yedisi şiir.

Şairlik zor bir zanaat.. Acılı bir iş ve acı çekmeyi getirir. Uyaroğlu'nun şaire on öğüdünden üçü acı çekmektir. Ama bütün bunlar sevinci bulmak için. Bakın:

"Haydi gir içeri
İnciyi bul
Kanı sil
Kurtar sevinci."

YAMAN GÖÇ

Bekir Yıldız
YAZKO Yayınları - 1983
84s. - 175 TL.

Daha önce de Almanya'daki Türklerin sorunlarını öykü-röportaj ile yaşayarak yazan Bekir Yıldız, "Yaman Göç"te dönüşü yazıyor.

Yüzbinlerce işçinin yaşadıkları acılar, tedirginlikler; dayanışmasız ve sahipsiz insanların bireysel çabaları.. Yıllar önce umut yolculuğuna çıkan insanlarımızın, yıkık umutsuz dönüşleri.

İKRAMİYELİ DÜNYA

Erhan Tığlı
Yaba Yayınları-1983
110s-150 TL.

Kültür-Edebiyat ve mizah dergilerinde yazılarını izlediğimiz, şiir, öykü ve oyun kitaplarıyla çeşitli yarışmalarda dereceler alan Erhan Tığlı, gülmece öykülerini "İkramiyeli Dünya"da toplamış.

Yazar, kısa öykülerinde, bireylerin günlük yaşamlarına yansıyan toplumsal sorunları alaycı bir dille yansıtıyor.

URART
SANAT GALERİSİ
ABDİ İPEKÇİ CADDESİ 21 NİŞANTAŞI İSTANBUL
TELEFON: 1480326 TELEKS: 26482 URAT TR.

Mehmet Güleryüz

Resim Sergisi

6-27 Ekim 1983

Doğal boyalarla yün boyama

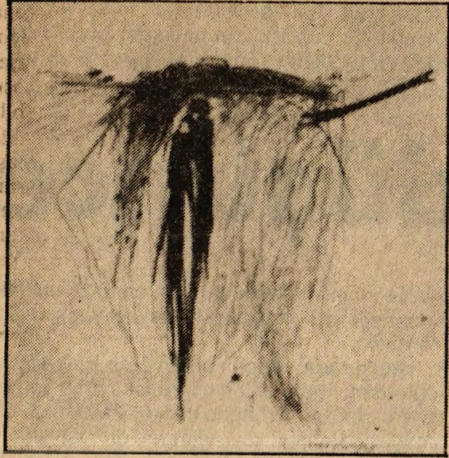
yu içtiği gibi içine çeker. Deniz, baştan başa masmavi bir gülüştür onun için. Çerden çöpten oyuncak bir kayık yapar. Yalaktaki suda bu oyuncak kayığı koskocaman bir kele-

olarak gemiden gemiye, kaptandan kaptana, seferden sefere gide gele yıllar geçer. İçinde yurt özlemi uyanan Mahmut bir gün Bodrum'a döner. Tüm tanıdıklarını başkalaşmış bulur. "İnsan bir mevsimde, bir ağacın bel-

rin bir kültür birikimi var. Bunu yapıtta yer yer görmekteyiz.

"Fırtına kopmadan epey önce köpek balıkları derinlere kaçarlar. Akdenizliler bu ba-

Kıran Resimleri için

Kapak deseni: Zafer Gençaydın.

MUZAFFER UYGUNER

İnci Aral'ın öykülerini toplayan ilk kitabı **Ağda Zamanı** 1979 yılında yayımlanmıştı. Aral, bu kitabına bütün öykülerini alamamıştı. Kitabın yayımından sonra da çeşitli yayın organlarında öyküler yayımlamıştı. Bu kez yayımlanan öyküler kitabı **Kıran Resimleri** (1) belirli bır odak-konuyla ilgili öyküleri içermektedir. Aral, Kahramanmaraş olaylarıyla yakından ilgilenmiş ve bu kıranın bazı yönlerini öyküleştirmiştir. Kitap iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümdeki 5 öykü. olayların bir gözlemci olarak anlatımına; ikinci bölümdeki4 öykü ise, daha sonraki yargılama dönemindeki durumun öyküleştirilmesine dönüktür.

Aral, ilk bölümde yer alan öykülerden "Şerife"de, "Elif"de, "Selver"de, "Saliha"da evleri baskına uğrayan insanların dramını anlatmıştır. Bu dramı verirken, kadınlar asıl kişi ve ölenler onların yakınları olarak alınmıştır. "Zeycan"da da evi basılan ve kocası öldürülen bir kadın vardır; ama, burada olaydan bir süre sonra, evini basan adamı tanıyan Zeycan'ın durumu anlatılır.

Aral, bu bölümdeki öykülerinde, mezhepleri ayrı olduğu için evleri basılan, yakınları öldürülen, evleri yakılıp yıkılan insanları anlatmış; onların kişiliklerini yaşantılarını ve baskın sırasındaki davranışlarını öyküleştirmiştir. Evler ve kişiler ayrıdır. Belki baskınların biçimi de değişiktir. Ama, temelde olan silâh sesleri, yangınlar, öldürmeler aynıdır. İkinci bölümdeki öykülerden üçünde yargılama sırasındaki sorgulamalara ağırlık verilmiştir. Tanıklar, eski günleri, o kıran günlerini yargıçların önünde dile getirirler. Bir din adamının nasıl bir sevgisizlik içinde, dinsel buyruklara ve dinin felsefesine aykırı bir davranışla halkı silâhlandırdığı, ellerine sopaları nasıl verip döğüşe yolladığını okuyoruz ("Ökkeş" adlı öykü).

"Özdemir" adlı öyküde ise, yargıçlardan birinin izlenimlerini ve yaşantısını vermiştir bize. "Güher"de, olaylardan sonraki yargılama sırasında, aklını yitiren bir kadının anlatımını bulmaktayız.

İnci Aral, "Zeycan", "Sultan", "Ökkeş" ve "Güher" adlı öykülerinde kişilerin iç konuşmalarını, geriye dönerek anımsamalarını, bir yandan durumu anlatırken kıran günlerini içlerinde yeniden yaşamalarını da vermiştir. Öbür öykülerde, anlatım vardır. İç konuşmalarda, kişilerin sayıklar gibi, birbirini tutmayan sözlerini, anlatışlarını görmekteyiz. Böylece, ikili bir anlatım sözkonusu olmaktadır. Kişilerin ruhsal durumu, böylece daha iyi yansıtılmıştır.

Aral, belki de belirli bir konuya bağlı kaldığından, bu kitaba giren öykülerinde, kendi öyküsünün ilerisine geçmiş sayılamaz. Öbür öykülerini yeni bir kitapta topladığında onun öykücülüğünün gelişimini daha iyi görebileceğiz. Çünkü, gerek **Ağda Zamanı**'nda gerekse dergilerde başarılı öykülerini okumuştuk. Bu öyküleri, bir bakıma, bir olayın çeşitli yönlerini aydınlatan, anlatan bir bütünün değişik parçaları olarak nitelemek istiyoruz. Belki de, bir romanın ilk denemesidir; bir "Kıran"ın romanını yazacaktır ileride.

1. *İnci Aral* **Kıran Resimleri**, *öyküler, Dayanışma Yayını, Ankara 1983, 124 sayfa, ederi 180 lira.*

Doğal Boyalarla Yün Boyama

RAİF ÖZBEN

Geçen aylarda Uygulamalı Eğitim Vakfı'ndan ilginç bir kitap yayımlandı: **Doğal Boyalarla Yün Boyama.**

Pratikte belli bir alanı ilgilendirir gibi görünen bu kitabın geleneksel kültürün korunması çabalarına önemli bir katkı olduğunu özellikle belirtmek gerekiyor. Kitabın hazırlanış nedeni de, daha giriş yazısında böyle bir amaca bağlı olarak açıklanıyor. "Doğal boyaların üstüne neden bu kadar düşüyoruz?" sorusunun karşılığını, ne renk çeşitliliğinde, ne bu boyaların solmazlığında, ya da ucuz ve kolay elde edilmesinde gösteriyor araştırmacılar. "Doğal boyaları sevip araştırmamızın bir nedeni"diyorlar, "bunlarda doğanın kendi renk uyumlarını bulmamız ise, daha önemli bir nedeni de bu boyaların Anadolu'nun yüzyıllar ötesinden süzülüp gelen renk beğinisini yansıtmasıdır."

Araştırmacılar, çok eski bir geleneği olan doğal boyacılık alanında yeterli bir araştırma ve yayın yapılmayışını da, sağlam bir gerekçe olarak öne sürüyorlar. Böylece de, kendi değindikleri gibi, hem bir yandan konuya ilgi duyanlara önemli bir kaynak sunuyorlar, hem de "verileri saptanmamış bir halk zanaatının" unutulup gitmemesine büyük ölçüde yardımcı oluyorlar.

Aynı zamanda, kilimcilik ve halıcılıkla ilgili olanlara geleneksel yöntemlerin derlenmiş bir bütünüyle uygulanabilecek bilgiler sağlamış oluyorlar.

Kitapta ilkin boyacılığın tarihçesi, tarihte doğal boyacılık, sentetik boyalar ve boya maddelerinin sınıflandırılması üstünde duruluyor. Sonra bitkilerin tanınması; bilimsel karşılıklarına göre adlandırılması; çiçeklerin, tohumların, dalların, kabukların, köklerin nasıl toplanacağı; toplanan bitki parçalarının nasıl kurutulacağı; doğal boyacılık açısından önemli-önemsiz bitkiler gibi temel bilgilere yer veriliyor. Mordanlama ve bu işlemde kullanılacak maddeler üstüne açıklamalar yapılıyor. Şap, krom, saçıkıbrıs, göztaşı ve kalay (11) klorürle mordanlama tarifleri yapılıyor. Bu tarifler, yapılan deneylemelerin sonucunda, çeşitli maddelerin gram ve litre ölçüleriyle işleme katılma oranlarının saptanmış sonuçlarıdır.

Yün boyama işleminin sağlıklı yapılabilmesi için, boyamada kullanılan araçlardan, yünün boyaya hazırlanmasına, bütün tarifler için geçerli kurallara kadar, uygun ve gerekli koşulları belirlemek amacıyla her ayrıntıya dikkat çekiliyor.

Yün boyama tarifleri anlatılırken, yün boyamada kullanılan bitkilerin bilimsel adları ve başka adları ayrıca belirtiliyor: Adaçayı (salvia officinalis), Kına (Lawsohia inermis), Şerbetçı boyası (phytolacca americana, phytolacca decandra 1. Başka adları: Dünyagüzeli, sultan) gibi.

Araştırma ve deneylemeler sonunda yetmişe yakın bitkilerden elde edilen boyalar ve bunların işlemleri açıklanıyor. Her tariftensonra işlemden elde edilen haslık derecesinin belirtilmesi; sonuçların tutarlı olmadığı birkaç durumda haslığın "iyi" ya da "zayıf" olduğunun belirtilmesi, araştırmacıların titizliğinin ifadelerinden biridir.

Daha çok Güney ve Güney-Batı Anadolu yörelerinde yapılan araştırmalar ve yerinde gerçekleştirilen deneylemeler, kitap halinde önemli bir bütün oluşturmaktadır. Muğla'dan Trabzon'a kadar da uzayabilmiş olan araştırma alanı, gösterilen çabanın önemini ortaya koymaktadır.

Yün boyama tariflerinden sonra doğal boyalarla renk karışımları yapılması açıklanıyor. Bu nun için de, renklerle ilgili bilimsel bilgilerden yola çıkılıyor. Pamukların boyanmasıyla ilgili bilgilere de yer veriliyor.

Kitabın sonuna konulan "Ekler" bölümünde, kimyasal maddelerin gündelik dilde kullanılan adları ve formüllerineilişkin bir tablo, Türkçe adlarına göre boyama bitkileri dizini, Lâtince adlarına göre boya bitkileri dizini, hayvansal kökenli boyarmaddeler listesi, kaynak'ı tanıtıcı bilgileri eksiksiz verilen zengin bir kaynakçayla genel adlar dizini yer alıyor.

Deneyci bir anlayışa, bilimsel ölçmeciliğe bağlı bir yöntemle yapılan araştırmalar yanında, kitabın düzenlenişi de bilimsel raporlaştırma ilkelerine uygun olarak yapılmıştır. **Doğal Boyalarla Yün Boyama**, kendi alanında, Türkçede hazırlanmış tek derlitoplu kaynaktır.

Bu kitap grup çalışmasının da en güzel örneklerinden biridir. Araştırma ve deney bölümünde adları geçen, Üner Eyüboğlu, Musa Karasu, Itır Okaygün, Aylâ Salman, Şüheda Serçek, Hamdi Ünal, Füsun Yaraş'tan başka bilimsel yetkinliklerinden yararlanılan İ.Ü. Orman Fak. Bitkibilim Doçenti Dr. Doğan Kantarcı, İ.Ü. Kimya Fak.'den Dr. Çelik Ergene; fotoğraflar bölümünde Josephine Powell, Desenler bölümünde Gün İrk, Ruhi Görüney, Dil bölümünde Yurdanur Salman gibi adların görülmesi, düzenlemenin kendi alanında ülkenin yetkin kişileriyle yapıldığını gösteriyor.

Başta, çalışmalarının çok anlamlı fakat az bir bölümüne tanık olduğum Üner Eyüboğlu olmak üzere, bu çalışmada emeği geçenlerin tümünü, Anadolu kültürünü seven herkes adına yürekten kutlamak isterim.

İş Bankası Kültür Yayınları

Anadolu Ağıtları (Pertev Naili Boratav-Rémy Dor Ahmet Şükrü Esen)
Atatürk Devrimi (Prof. Dr. Suna Kili)
Atatürk ve Barış (İş Bankası Yazı Yarışması'nda derece ve mansiyon alan 32 öğrenci)
Atatürk'ten Damlalar (İbrahim Cüceoğlu-Fahri Karagözoğlu)
Boğaziçi Şıngır Mıngır (Salâh Birsel)
Çocuk Ruh Sağlığı (Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu)
İğne Oyaları (Taciser Onuk)
Kahveler Kitabı (Salâh Birsel)
Kâtip Çelebi (Orhan Şaik Gökyay)
Mahmut Cüda (Kıymet Giray)
Para Talebi, Kuramlar ve Kanıtları (David E. W. Laidler)
Sergüzeşti Nono Bey ve Elmas Boğaziçi (Salâh Birsel)
Şair Sultanlar (Rüştü Şardağ)
Türk Halı Sanatı (Prof. Dr. Şerare Yetkin)
Türk Köylü Çorapları (Prof. Kenan Özbel)
Uluslararası Para Sistemi (Gül Günver Turan)
Uluslararası Pazarlama (Cem M. Kozlu)

İş Bankası Kültür Yayınları
İstanbul'da Beşiktaş, Erenköy, Kadıköy; Ankara'da Meşrutiyet; İzmir'de Konak satış mağazalarında. İş Bankası şubelerinde ve belli başlı kitapçılarda.

Kitap dostları için en sağlam güvence.

ÇIKTI! ALTERNATİF BÜYÜME STRATEJİSİ
iktisat politikası yazıları
asaf savaş akat
250 TL.
iletişim yayınları

İLETİŞİM YAYINLARI YENİ ADRES:
Klodfarer Cad. İletişim Han. Cağaloğlu - İST Tel: 520 14 53 - 54 - 55

TÜRKİYE GENEL DAĞITIMI:
YA-DA AŞ. Dr. Şevki Bey Sok. Divanyolu -İSTANBUL Tel: 520 74 72
YA-DA AŞ. Konur Sok. 17/5 Kızılay - ANKARA Tel: 18 90 99
DATİC: İkinci Beyler, Numanzade sok. 27/A Konak- İZMİR Tel: 13 87 86

yazko YAYIN DÜNYASINDA EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

KIYI
ERDOĞAN ALKAN
Şiir 150 lira

FAUST
GOETHE
Türkçesi: H.İzzettin Dinamo
Şiir 600 lira

SANDALIM KIYIYA BAĞLI
DİNÇER SÜMER
Şiir 150 lira

ES BE SÜLEYMAN ES
2. BASKI
SALİM ŞENGİL
Öykü 180 lira

YİRMİBEŞKURUŞA AMERİKA
NAİM TİRALİ
Öykü 160 lira

ŞARKISIZ DÜNYALARIN ORKİNOSLARI
AYHAN HÜNALP
Öykü 280 lira

DAĞ BAŞINDAKİ ÖLÜ
MUZAFFER HACIHASANOĞLU
Öykü 350 lira

DÜĞÜNCÜLER
CELAL ÖZCAN
Öykü 280 lira

PANAYIR - SUR
ADNAN ÖZYALÇINER
Öykü 280 lira

ÖLÜ BİR KADIN YAZAR
AFET ILGAZ
Öykü 400 lira

BAHARLAR AÇARKEN
V.B.IBANEZ
Türkçesi: Adnan Cemgil
Roman 400 lira

İZLANDA BALIKÇISI
PİERRE LOTİ
Türkçesi: Semih Tiryakioğlu
Roman 280 lira

NİKİ
T.DERY
Türkçesi: Barış Pirhasan
Roman 250 lira

ONBİNLERİN DÖNÜŞÜ
SAMİM KOCAGÖZ
Roman 450 lira

BİR AKTÖR HAZIRLANIYOR
STANİSLAVSKİ
Türkçesi: Suat Taşer
İnceleme 600 lira

Türkiye tek dağıtımı YADA
YADA Yayın-Dağıtım A.Ş. Dr.Şevki Bey Sok. No: 6/A Divanyolu/Ist. Tel: 5207472

Aydınlık yüzyılın simgesi: Diderot

"Herşeyi incelemeli, bütün o eskimiş saçmalıkları yerden yere vurmalı, aklın hiçbir zaman koymayacağı setleri yıkmalı, bilimlere ve sanatlara gelişmeleri için çok değerli olan özgürlüğü kazandırılmalıdır."

Dennis Diderot, Diderot'un beğenmediği bu resmi XVIII. Yüzyılın ünlü ressamlarında Michel Van Yoo yapmıştı.

ADNAN CEMGİL

"..... Ama torunlarım asık suratlı yapıtlarımla şu güler yüzlü, sevimli, kadınsı ihtiyar züppeyi karşılaştırdıkları zaman ne diyecekler? Çocuklarım, size şimdiden bildireyim ki bu, ben değilim. Ben, etkilendiğim şeye göre günde yüz surat takınırım. Rahatımdır, kederliyimdir, hülyalara dalmışımdır, duyguluyumdur, sertimdir, ihtiraslıyımdır, coşkunumdur ama hiç bir zaman şu göründüğüm gibi olmamışımdır ben. (Salon 1767)"

"Hava ister güzel ister kötü olsun, akşamları saat beş sularında Palais Royal'de gezinmek adetimdir. Argenson'un oturduğu sırada hep tek başıma hülyalara dalmış görülen benimdir. Kendi kendimle politikadan, aşktan, sanattan ve felsefeden konuşurum. Zihnimi, kafamda doğan ilk akıllıca ya da delice düşüncenin peşinde alabildiğine kapıp koyuveririm. Bu, Foi yolunda havai, güler yüzlü, canlı bakışlı, burnu havada oynak kızların peşinde, birini bırakıp ötekine takılan, hepsine balta olan fakat hiç birine bağlanmayan şu bizim genç hovardaların haline benzer. Düşüncelerim oynaşlarımdır benim.. (Rameau'nun Yeğeni-Çev. A.C.)

Kendini bize böyle anlatan adamın söylediklerine bakıp da daldan dala konan, aylak, dalgacı biri sanmayın onu: Aslında yeni çağların ilk büyük kültür anıtlarından olan "Encylopedie" yi tam 27 yıl boyunca aralıksız, yöneten, yayınlatan, en ilginç bölümlerini yazan Diderot'dur o.

"İyilik timsali bir tanrı gözyaşlarıyla yıkanmaktan zevk bulabilir mi? Duyulan büyük korku onun rahmetine küfür sayılmaz mı? Suçlular bir zorbanın öfkesini yatıştırabilselerdi daha ne isterlerdi?"

çek dışılıkları ve baskıcı güçleri, batı ideoloji tarihinde görülmemiş bir gözü peklikle halâ korkunçluğunu sürdüren dinsel, metafizik, ahlaksal ve siyasal uyumluluğun karşısında yeni bir gerçek, yaşam ve ilerleme doktrini kurma (J. Luc. Diderot)" Yolunda büyük bir çaba görülüyordu.

İşte bütün bu yeni atılımların gerçekleştiği Fransa'da XVIII. Yüzyıla "Aydınlık Yüzyılı" denilmesinin başlıca nedeni buydu. Diderot, bu yeni düşünce ve sanat dünyasının en katıksız temsilcisidir.

YAPITLARI

Diderot 1741'de İngiliz ahlâkçısı Shaftesbury'nin kitabını **Essai sur le merite et la vertu** (Saygınlık ve erdem üzerine deneme) adıyla Fransızcaya çevirdi. Bu yıllarda Rousseau ve Condillac'la arkadaş olmuştu. Üçü de İngiliz felsefesiyle, özellikle Lock'un felsefesiyle yakından ilgileniyorlardı. Bu grupta en geniş bilgi ve görüşe sahip olan Diderot idi. Ötekiler kendilerini sansüalizmden (duyumculuk) kurtaramadılar. Oysa Diderot doğa bilimlerindeki yeni buluşlara dayanarak daha ileri bir düşünce düzeyine yönelmiş, daha 1741'de "materyalist bir felsefe proframını" tasarlamaya başlamıştı. 1746'da yazdığı **Pensees Philoophigues** (Filozofça düşünceler)i yayınlattı. Bu kitabındaki kısa tezlerde katolik kilisesinin yaydığı boş inançlara, papazların, keşişlerin halkı karanlıkta bırakmak, kurulu düzenin baskılarına boyun eğdirmek için tezgâhladıkları mucize gösterilerini, bağnazlığı çok keskin, arı bir mantıkla eliştiriyordu: *"Korkunç sesler! Çığlıklar! İniltiler! Bütün bu inleyen cesetleri kim kapattı bu zindanlara? Bütün bu zavallıların suçu ne? Kimisi taşlarla bağrını dövüyor, kimisi demir çengellerle vücudunu paralıyor, hepsinin gözünde keder, ıstırap ve ölüm okunuyor. Kim onları bu acılara mahkûm etti?.. Günah işledikleri için Tanrı.. Tanrı dedikleri nedir? İyilik timsali bir Tanrı... İyilik timsali bir Tanrı gözyaşlarıyla yıkanmaktan zevk bulabilir mi? Duyulan büyük korku onun rahmetine küfür sayılmaz mı? Suçlular bir zorbanın öfkesini yatıştırabilselerdi daha ne isterlerdi? (Çev. İsa Öztürk)"* 1749'da yayınladığı **Leltre sur les avengles à l'usage de cenx gui voient** (körler hakkında mektup görenlerin yararına) yı yazdı Bu yapıtında materyalist felsefesinin ilk önemli taslağını çizmişti.

1749 yılında Fransa'da siyasal durum çok gerginleşmişti. Baskılar, ağır vergiler altında ezilen halkın homurtuları gittikçe yüksek perdeden çıkmaya başlamıştı. Kralın hükümetine yöneltilen eleştiriler gittikçe sertleşmekteydi. Mutlakiyetçi rejimin baş destekleyicisi katolik kilisesi ileri düşüncelere karşı savaş açmıştı. İşte bütün gericilerin ihbarları üzerine Diderot 1749 yılının 28 Temmuzunda tutuklandı. Tutuklamalar hızlanmıştı. Bastille ve Vincennes zindanları bir çok yazar, edebiyatçı ve bilginle dolmuştu.

ENCYLOPEDİE (ANSİKLOPEDİ)

Fransa'nın XVIII. Yüzyılına "Aydınlık Yüzyılı" sanını kazandıran en büyük yapıt, Diderot'nun öncülüğü, yirmi yedi yıllık yorulmak bilmez çabasıyla yayınlanan Encylopedie'dir. Böyle bir ansiklopediyi gerçekleştirmeyi daha 1740'lardayken düşünmeye başlamış, hapiste yattığı 28 gün süresince zihninde geliştirmişti. 1751'de Ansiklopedi'nin ilk cildi yayınlandı. Diderot bu dev yapıtın işlevini şöyle anlatır: *"Bir* **Encylopedie'***nin amacı yer yüzüne dağılmış bulunan bilgileri biraraya toplamak, bunların genel sistemini zamanımızdaki insanlara açıklamak, bizden sonra geleceklere iletmektir. Böylece, geçmiş yüzyıllardaki çalışmalar gelecek yüzyıllar için boşuna yapılmış uğraşlar olmamış olur, torunlarımız daha bilgili oldukları kadar daha erdemli ve mutlu olurlar, bizler de ölümümüzden sonra insanlığa yararlı olmuş kimseler olarak anılırız.. Günümüzde büyük adımlarla ilerleyen felsefe, kendi alanındaki konuları işlerken, yükselen sesiyle baskı rejimini sarssın.. Herşeyi incelemeli, bütün o eskimiş saçmalıkları yerden yere vurmalı, aklın hiç bir zaman koymayacağı setleri yıkmalı, bilimlere ve sanatlara, gelişmeleri için çok değerli olan özgürlüğü kazandırmalıdır..."*

Ansiklopedinin çeşitli maddelerinin yazılmasını Voltaire, Rousseau d'Alambert de üstlenmişlerdi. Ne var ki papazların, krallık rejiminin adamlarının gittikçe artan saldırıları karşısında korkarak birer birer kaytardılar, Diderot'yu yalnız bıraktılar. Diderot, üstlendiği maddeler arasında en çok, gittikçe ilerleyen teknikle ilgileniyor, atölyelere gidiyor, makinelerin işleyişini inceliyor, resimlerini çiziyordu.

Diderot, materyalist ve ateist felsefesini özellikle şu yapıtlarında geliştirmiştir: **Pensees sur interpretation de la nature** (Doğanın yorumu üzerine düşünceler), **entretiens entre d'Alembert et Diderot** (d'Alembert ile Diderot arasında söyleşi), **Principes Philosophiques sur la matiere et le Mouvement** (Madde ve hareket üzerine felsefe ilkeleri) **Le Reve de d'Alembert** (d'Alembert'in düzü), bundan ilginç bir parça : *D'Alambert...... Gelgelelim her şey durmadan değişiyor.... İnsan çok görülen bir sonuçtur. Ucube ise seyrek görülen bir sonuçtur. Fakat bunların ikisi de genel ve evrensel düzen içinde aynı ölçüde tabii ve zorunludur. Hem şaşılacak ne var bunda? Bütün varlıklar birbirinin içinde dolaşıp duruyor, demek ki bütün türler, yani her şey sürekli bir akış halinde... Her hayvan az çok bir insandır, her maden az çok bir bitkidir, her bitki az çok bir hayvandır. Tabiatta kesinleşmiş, duruklaşmış hiç bir şey yoktur.... (Çev. Asım Bezirci)"*

En gerçek anlamıyla ansiklopedik bir kafası olan Diderot, daha sonraki yüzyılda ortaya atılan bilimsel gerçekleri sezmişti: **Pensees sur interpretation de la nature'de** (LVII-Soru 2) Darwin'in yüzyıl sonra ileriye atacağı "Tür - lerin evrimi yasasını sezmişti.

SANAT ELEŞTİRİSİ

Diderot yalnız felsefe alanında değil güzel sanatlar alanında yeni bir çığır açarak aydınlık yüzyılın gerçek temsilcisi olduğunu kanıtlamış bulunmaktadır. **Salons** (Salonlar), da bir araya toplanan yazılarıyla resim eleştirisini, **Paradoxes suzle Comedien** (Aktörlük hakkında aykırı düşünceler) le ve oyunlarıyla çağdaş dram sanatının ilkelerini ve ilk örneklerini vermiştir.

ROMANLARI

La Religeieuse Rahibe) de, çok sağlam gözlemler ve ince bir psikolojiyle manastırlara kapatılarak cinsel isteklerini doyuramayan kadınlardaki sapıklıkları çok çarpıcı tablolarla gösterirken, çağdaş psikiatrinin konusu olan histeri bunalımlarını belirtiyordu.

Le Neveu de Rameau'da (Rameau'nun yeğeni): Schiller'le Göthe'yi hayran bırakan canlı bir diyalektikle, ve eşsiz ince bir alayla toplumun geriliklerini, egemen, ayrıcalıklı sınıfların aylaklıklarını, yeteneklerini zenginleri pöh- pöhlemek için kullanan aşağılık dalkavukları yerden yere vurur:

"......... Karakterim sayesinde onların çok hoşuna gidiyordum. Keyfime diyecek yoktu: Beni gördükleri zaman sevinir, bir dakika gözden kaybetseler üzülürlerdi. Bu sanlarımdan her biri bana bir gülümseme, bir okşayış kazandırır, omuzumu dürtmelerine, bir tokat ya da bir tek yememe neden olurdu. Sofrada tabağıma güzel bir parça fırlatılırdı. Yemekten sonra aklıma eseni yapardım....... Ah, ben ne hayvan herifim! Her şeyi elden kaçırdım. Bütün ömrümde bir defacık aklı başında hareket etmekle her şeyi yitirdim..........

Ben — Söz konusu olan nedir?

O — Rameau! Rameau! Sana neden içerlediler biliyor musun? Azıcık zevk, biraz da zekâ sahibi olmak enayiliğini gösterdiğin için! Rameau dostum bu, sana yaradılıştan ne olduğunu ve efendilerinin ne olmanı istediklerini öğretecek. Kolundan tuttukları gibi kapı dışarı ettiler. Arkandan şöyle bağırıyorlardı: "Seni hergele seni! Çek arabanı bakalım! Bir daha buralarda görüneyim deme sakın! Akıl, mantık sahibi olmaya kalkarsın ha! Biz de bu nesnelerden bol bol var, (Çev.A.C.)"

Jacgues le fetaliste et son mautre (Kaderci Jacgues ile efendisi), Don Kişot türünde, çağdaş bir epopedir. Burada gerçeği yansıtan halk düşünüş ve deyimleriyle, canlı yaşam sahnelerini büyük bir ustalıkla çizer. **La Religieuse** (Rahibe) de manastırlardaki doğuya karşı insanlık dışı yaşamın iç yüzünü açığa vurur.

Diderot'un sanat alanındaki büyük rolünü Gencourt kardeşler çok iyi özetlemişlerdir:

"Voltaire epik şiiri, öyküyü, küçük manzumeyi, trajediyi toprağa gömdü. Diderot, çağdaş roman, dram, sanat eleştirisi çığırını açtı. Birincisi eski Fransa'nın son zekâsı, ikincisi Yeni Fransa'nın dehasıdır."

Asılacak kadın

Asılacak Kadın. Roman. Pınar Kür. Yazko Yayınları. 3. Basım. 137 sayfa 200 lira.

BEHİÇ DUYGULU

Sık sık okuruz gazetelerde, "Sevgilisiyle bir olup kocasının başını keserle parçaladı." Ya da, "Canavar ruhlu kadın, gizli gizli buluştuğu sevgilisiyle kocasından kurtulmak için ona korkunç bir tuzak hazırladı. Cesedin karaya vurmasıyla yakalanan sevgililer suçlarını..."

Ne oldu bu kadınlara? Dünya tersine mi dönüyor? Kadınlar birdenbire niye azmaya başladı? İşte boyalı basının sergileme yöntemi ve geniş insan topluluklarına düşündürttükleri. Olayların altında yatan nedenler, kurcalanmayan bunalımlar ve örtbas edilen gerçekler.

Pınar Kür, son günlerde daha sık verilen benzer olaylardan birini kendine göre haberleştirip, daha doğrusu öyle bir haber yaratıp romana girmiş ve perdenin ucunu romancı olarak aralamış.

Üç ayrı anlatıcı var konuyu aydınlatan. Yargıç Faik İrfan Elverir, olayın baş kişisi hücredeki Melek, genç kurtarıcı Yalçın.

Ağır Ceza Reisi Faik İrfan Elverir bir çamaşırcı kadının oğlu. Çocukluğu başka çocuklara imrenmekle, onların olanaklarını, anababalarını kıskanmakla geçmiş. Garsonluk yaparak okuduğundan kız arkadaşları da olmamış. Daha ilkokuldayken bir avukat oğlu olan arkadaşı Ercan'ın annesi pis kokuyor diye onu evden kovar. Elverir'in hukukçu olma isteği o günlere bağlıdır zaten. Ercan'ın babası gibi olmak, varlık edinmek. Ercan'ın babası Zeytinburnu'na gecekondulular arasına para yapmak için yerleşmiştir. Bir kavgalarında bunu karısına söyler. Faik İrfan Elverir'in kendini kurtarmak için yapmadığı kalmaz. Babasının ölümü üzerine müteahhitten para sızdırır, parayı anasına da, kardeşlerine de koklatmaz. Gizlerak kendini duyurur. Melek'in karşısına hiç mi iyi erkek çıkmaz? Erkek olarak böyle bir kimseyi tanımamıştır Melek. Üvey ağası onu çalıştırıp parasını alır, hüsrev bey sadist zevkleri için kullanır, mahallenin adamları hiçbir üzüntü duymadan, karşı koymadan sıradan geçer, onu sevdiğini söyleyen Yalçın da onlara katılır. Mahkeme reisi ona diş biler, konuşmamasını suçluluğun kanıtı olarak görür. Ağır Ceza'nın tek kadın üyesi Mefharet'tir ona dostça, anlayışla bakan ve karara muhalefet şerhi koyan. Öbür erkek üyeler de Reis'e katılır. Melek için ihtiyar dedesinin yıllar öncesinden gelen dost sesinden baska ses yoktur.

Kaldırsam ayağa kalkamaz mısın
Ver bana tutayım ellerin hani

Ne konuşacak, ne diye savunacaktır kendini Melek? Dünyaya küsmüş insan, ezilmiş, horlanmış insan ne söyleyecek. Kimse ondan yana değil. O yalnızlık içinde susmak en onurlu tutum. Melek için dedesinin sesinden sonra tutunacak bir dal daha vardır, susmakla sağlanan onur. Gerçekten yazar Melek'i konuşturmamakla düşmanlarına karşı, topluma karşı en büyük savunuyu yaptırıyor.

Üniversite adayları sınava iyi hazırlanın!

YAŞAMI

Denis Diderot bundan 270 yıl önce (1 Ekim 1713) Fransa'nın Langres şehrinde doğdu. Babası burada bir bıçakçı atölyesi işletiyordu.

Baba Diderot'nun büyük bir tutkusu vardı: Çocuklarını yüksek sosyeteye eriştirmek. Oysa, o zamanlar, kendini bu çeşit isteklere kaptıran küçük burjuvalar için, toplumda üstün bir konum sağlamanın tek yolu oğlan çocukları papaz yapmak, kızları da evlendirmeyerek zengin bir manastıra yerleştirmekti. Diderot'nun babası da bu yolu izleyerek büyük oğlu Denis ile küçüğü Didier'yi Langres'deki cizvit kolejine verdi, kızlarından birini de bir manastıra soktu.

Cizvit okulunda bir süre okuyan Denis, bir gün evden kaçtı. Kendisini yakalayan babasına Paris'e gitmek istediğini söyledi. Babası da on beş yaşına basınca onu başkente gönderdi.

Paris'te d'Harcourt kolejine giren Diderot burada Yunanca, Latince, matematik okudu. Öğrendikleri onun canlı, araştırıcı zekâsını geliştirmiş, teolojiden soğutmuştu. 20 yaşında bu okulu bitirerek **maitre es arts** sanını kazandı.

Babası onu hemşerilerinden bir noterin yanına yerleştirdi. Ama genç Diderot işini savsaklayıp İngilizceye çalışıyor, Hobbes'u, Lock'u ve Newton'u inceliyordu. Papaz olmayacağını da babasına kesinlikle bildirmişti. Sürekli olarak bir işe kapılanmaya hiç niyeti yoktu. Babasına, bir mektubunda: ''Adam öldürmeğe istekli olmadığı için hekim olmayacağını, noterliğin çok incelikleri bulunan bir meslek olduğunu, avukatlığı benimseyebileceğini ama bütün bir ömür boyunca başkalarının işleriyle uğraşmaktan hiç hoşlanmadığını'' yazmıştı.

Babasının, Langres'e dönmesi için diretmesine aldırmayarak Paris'te kaldı, artık ailesiyle bağını koparmıştı.

Şimdi Paris'te bir tavan arasında oturuyor, Ingilizce, matematik dersleri vererek kıt kanaat yaşıyordu. 1743'de çamaşırcı dükkânı işleten bir kadının kızı Antoinette Champion'la evlendi. Bu kadından, ileride me de Vendeul adını alacak olan kızı doğdu.

Çalışma, inceleme, eğlenme ile geçen bir ömürden sonra Diderot, 1784 de, Büyük Fransız Devriminin patlak vermesinden beş yıl önce öldü.

XVIII YÜZYILDA FRANSA

Endüstri devrimini daha önce gerçekleştirmiş olan İngiltere ve Hollanda'dan sonra Fransa'da yeni ekonomik ilişkiler kurulmaya başlanmaştı. Kırsal bölgelerde feodal kökenli gelenekler sürüyor, köylüler angaryaların ve ağır vergilerin altında eziliyordu.

Buna karşılık şehirlerde kapitalist üretim ilişkileri gittikçe belirginleşmekteydi. İmalathaneler (manufacture) çoğalıyor, iç ve dış ticaret gelişiyordu. Bir yandan da sermaye birikimi gittikçe artıyordu. Böylece aristokratların ve papazların karşısında, çıkarları onlarınkine karşıt olan burjuvazi gelişip güçleniyordu. Yalnız, toplumun siyasal ve hukuksal yapısı ve sınıfın daha gelişmesine engeldi. Bu yüzden, halk katmanlarının da hoşnutsuzluğuna dayanan yeni güçler her alanda eski düzene karşı mücadeleye girişmekteydi. Bu da en belirgin biçimde, fikir ve sanat alanında kendini gösteriyordu.

Krallık rejiminin, kilisenin bütün baskılarına karşı temelinde keskin bir eleştiri yatan düşünce akımları gittikçe güçleniyordu. Bu, özellikle felsefe ve edebiyat alanlarında çok parlak örneklerle gerçekleşmekteydi. ''Fransız XVIII Yüzyılı felsefe sözcüğüne en geniş ve güçlü anlamını kazandırdı. Sarsılan bir toplum düzenini haklı göstermek üzere ileri sürülmüş bir dünya görüşünü kırarak, yapaylıkları, saçmalıkları, çelişki..., bir önceki yüzyıl düşünüşündeki ger-

SINAVA DOĞRU

Her aboneye bir kitap armağan ediyor!

SINAVA DOĞRU

Sınava Doğru'ya abone olun, hem tasarruf edin, hem hiç bir sayısını kaçırmayın!
30 sayı 2.250 yerine 1.800 TL.

SINAVA DOĞRU

SINAVA DOĞRU
Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu-İstanbul

(Bu bölümü doldurun, kesin, yollayın)

Adı, soyadı: ....
Adres: ....

1.800 TL.'yi .... sayılı posta havalesiyle/pul olarak gönderdim. Makbuzu ektedir.
30 sayısını adresime göndermenizi rica ederim. İmza

ve öğrenimi için harcar. Kardeşleri fabrikalarda çalışır orospu olur. Taşradan zengin bir adamın kızıyla evlenir. Onbeş yaşında aldığı karısı önceden Ali adında birini sever, onunla yatar. O öldürülünce de acısını unutmak için önüne gelenle yatmaya başlar. Faik İrfan Elverir önceki ve sonraki olaylarla tam bir kadın düşmanı olur. Onlara hiç güveni yoktur. İdam kararı verip kalemini kırarken hep bunları düşünür. Karısının sevgilisi Ali'yi o içeri attırmıştır. Fakültedeki çocuklar, kızlar onu alaya almışlardır. Karısı babasının aldığı kırmızı Mercedes'in şoförüyle de yatmıştır. O alttan gelmiştir ama çoğu alttan gelenlerin vurguladıkları gibi azimle çalışarak, katlanarak, gözünü açarak gelmiştir buralara ve şimdi öteden beri gıpta ettiklerinin yanındadır. Gözünü açan, fırsatları değerlendiren, çalışan herkes yükselir ve dönüp o günlerdeki kişilere bakmaz. Bakarsa tepeden, ona o acıları çektirenler gibi bakar.

Melek, Hüsrev beyin yalısına yatalak büyük hanıma bakmak için gelir. Daha önce anası ve anasına sonradan koca olmuş üvey ağası ile birlikte oturur. Gece yatak konuşmalarını dinler. Has ağası onun bilmediği bir olayda öldürülmüştür. Öldüren belki de üvey ağası. Öz babası da tarlada vurulmuştur. O sık sık bir ihtiyarın ağıdını duyar kurtarıcı gibi,

Azad eyleseler uçamaz mısın
Kırılmış kolların kanadın hani

En güç koşullarda, en dar zamanlarda duyduğu bu ses onun pek tanıma olanağı bulamadığı dedesinin sesidir. Öyle olaylarla karşılaşır ki Melek, uzaktan uzağa duyduğu ağıt onun için sığınak olur. Üvey ağası anasını zorlayıp onu yalıya bakıcı olarak verince aydan aya gidip parasını da alır.

Yalı tam bir kokuşmuşluk içinde. Hüsrev bey yarı Fransızca, yarı türkçe konuşan hem kaçık, hem sadist biri. Benzerleri gibi para canlısı, nekes! Fransa'ya gittiğinde Josette diye birine tutulur. O elinden gidince sapıtır. Melek'e onun elbiselerini giydirir, onda Josette'i görmek ister göremez. Büyük hanım da ortama yakışır biridir. Hastalığında sürekli anımsadığı kameriyede gül kokuları arasında ablasının kocasına nasıl teslim olduğu. Melek'e ettiği eziyetlerin de bini bir para. Büyük hanım ölünce Hüsrev bey kıza saldırıp giysilerini yırtar, memelerini tırmalar. Büyük hanım sakladığı altınların yerini ölmeden önce sözde ona söylemiştir. Giderek işi büsbütün azıtır. Önce Melek'in üvey ağasının para istemesinden kurtulmak için kızı gizlice kendi nikâhlar. Sonra kahveye gidip eve adamlar getirmeye başlar. Onlar karısıyla cinsel ilişkideyken seyreder, Melek'i kayışla dövdürür. Olayı bütün mahalle bilir. Herkes başını eğer geçer Hüsrev beyi görünce. Kimse, ''Sen ne yapıyorsun?'' demez. Emsal kalfa, bahçıvan kocası ses çıkarmaz, köşelerine sinerler, beyin yolu üzerine çıkmamaya bakarlar.

Daha önce kıza duygusal yakınlık duyan Yalçın çıkar ortaya. İki yıldır Fransızca öğrenim yapan bir yatılı okulda olduğundan Hüsrev bey onu tanımaz, onunla da anlaşır kahvede ve Melek'le sayısız cinsel ilişkide bulunmasını sağlar keni önünde.

Pınar Kür, Melek'in anlattıklarını cahil bir insanın konuşmasını düşlediği gibi noktasız virgülsüz vermiş. Okuru zorlayacağı sanılan anlatım hiç de öyle olmuyor. Başarıyla kullanılıyor.

Roman boyunca etkin bir feminizm fon ola-

Acaba Melek'in yaşamında mutlu anlar hiç olmadı mı? O ezgi mi hep mutluluk olarak anımsadığı. Emsal Kalfanın kocası, yalının bahçıvanı, yazarın erkekler arasında çizdiği en sevimli tip. Büyük hanım ölene kadar bahçeye gözü gibi bakar. Çiçeklerle büyük dostluk kurmuştur. O da ısıtmaz Melek'in içini. Oysa ona yakın olabilecek kişilerdendir. Yazar, kız için bir iki iyi sözü ona bile söyletmez. İnsan yaşamı ne acılarla dolu olursa olsun mutlulukla ışıyan günleri, anları da vardır, gelip geçse bile yanılıyor muyuz? Fakat ezilmişliği etkinlikle vurgulamak isteyen yazar buna bile bile yanaşmaz. Açılacak bir sevgi gediği sağlanan gerilimi düşürür. Kaldı ki bizim toplumda Hüsrev bey gibilerin elinde olanlara kim sahip çıkar, çıkabilir. Kimse başına dert açmak istemez. Yazar burada toplumdaki sağırlığı da vurgulamak istiyor.

Anlatım yapaylık ve zorlamadan uzak, rahat okunurluk ve inandırıcılık içinde. Genellikle yazarların ilk romanlarında önleyemedikleri kişi kalabalığı, gereksiz tipler gibi olumsuzluklar yok.

Yalçın'ın dili, düşünceleri de pek bir şey söylemez Melek'e. Onu Hüsrev bey kadar bile anlayamaz. O sözde kurtarmak ister kızı, kurtaramadığı, başını büsbütün derde soktuğu bir yana onunla sevgi diyaloğu bile kuramaz. Yazar, Yalçın gibilere iyi bir eleştiri getiriyor. Hüsrev bey gibiler öldürülüp gömülmekle Melek'ler kölelikten nasıl kurtulur? Hüsrev beye arka çıkanlar bırakır mı yakasını. Onlar öldürülmekle çökertilebilir mi? Yalçın daha kendini kurtarmadan boyundan büyük işlere kalkışır. Kendini kurtardığında da Faik İrfan Elverir'in bir başka türlüsü olmayacağı ne belli. Melek'ler güvenebilir mi dilini anlamadığı bu kişilere, onlarla yola çıkabilir mi? Halka yaklaşmanın yanlışlığı sürüyor. Yazar Hüsrev beylerden kolay kurtulunamayacağını Melek'e, ''Ondan kurtulanabilir mi, işte hortladı!'' dedirtmekle vurguluyor.

Pınar Kür kişilerinin geçmişlerine iyi sarkmış. Onların gerilerindeki yaşam anıları sonraki davranışlarındaki doğallığı sağlıyor. Anlatım yapaylık ve zorlamadan uzak, rahat okunurluk ve inandırıcılık içinde. Genellikle yazarların ilk romanlarında önleyemedikleri kişi kalabalığı, gereksiz tipler gibi olumsuzluklar yok. Kahramanlara önemleri ölçüsünde yer verilmiş ve aralarındaki denge iyi kollanmış. Yaşadığımız topluma bakış, olayları değerlendiriş, sağlam, güçlü, ödünsüz bir aydın tavrı! Yazar Melek'lere karşı erkeklerin tavrını belki biraz abartmalı veriyor ama Melek'i ''ezilmişliği meslek edinmiş''lerden görmüyor, annesi için, onun durumunda olanlar için söylenecek çok şey var. ''Ezilmişliği meslek edinmiş olanlar'' bunlar ve onun daha birkaç kat üstündekiler. Kuşkusuz onlara eklenen erkekler de var. Hüsrev beyi görmezlikten, yaptıklarını bilmezlikten gelen erkek kalabalığı bunlardan. Yazar bunlardan birini ona karşı çıkarsaydı yazdığı toplumu böylesine başarılı çizemezdi ve yapmak istediği şeyi, söylemek istediğini de bir ölçüde zedelerdi.

Yalçın deneysizliğiyle karşı çıkıyor. Yazar bir umut simgesi olarak karşı çıkarmış olabilir mi onu? Belki. Daha iyisi olmadığına göre! Yalçın toyluğuna, densizliğine karşın gelecek için bir umut olabilir mi? O yaşadığımız toplumda bir ''vakıa''dır. Ne yazık ki kökü olmayan, ayakları yerden kesik bir ''vakıa''. Ama yanlıs da olsa belki bir şeylerin habercisi. Yalçın'ların daha geniş ve sağlam bir kültüre, daha tutarlı olmaya, halkı tanımaya gereksinmesi var. Bu olmadıkça Yalçın'lar romandaki densizliklerini sürdürecek.

AST perdelerini açıyor

Ankara Sanat Tiyatrosu bu yıl ilk oyun olarak Bilgesu Erenus'un **Güneyli Bayan** adlı yapıtını sahneye koyacak. Amerikalı tiyatro yazarı Lillian Hellman'ın anılarından derlenen oyunda Rutkay Aziz ve Işık Yenersu rol alıyorlar.

AST'ın 1983-84 döneminde sergileyeceği oyunlar arasında Brecht'in **Galilei** adlı yapıtı ve Ahmet Önel'in **Mızıkçı** adlı çocuk oyunu da yer alıyor. Galilei rolünü Kerim Afşar'ın oynayacağı oyunun yönetimin Rutkay Aziz, müziğini Timur Selçuk, çevre düzenlemesi ve giysilerini Yücel Tanyeri üstleniyor. Mızıkçı'nın ise yönetimi Ali Meriç'e, müziği Turgay Erdener'e, çevre düzenlemesi ve giysileri Nezih Danyal'a ait.

AST da perdelerini Ekim ayında açacak.

"Bizim Tiyatro" 3. yılına girdi

Üsküdar Sunar Tiyatrosu'nda oyunlarını sürdürmekte olan "Bizim Tiyatro" üçüncü yılına ve 1983/84 sezonuna bir dizi etkinlikle giriyor.

Tiyatroda, "Zafer Diper'in Nasreddin Hoca ve Eşeği" ile "Tarzan" adlı çocuk oyunları gösterilecek. Her iki oyunun da müzikleri Nadir Göktürk'ün. Ayrıca Barry Collins'in yazdığı ve konusunu İkinci Dünya Savaşında Polonya'nın Katoviçe kenti yakınlarındaki bir manastıra düşman askerleri tarafından diri diri gömülen yedi askerin oluşturduğu gerçek bir yaşam öyküsünü anlatan "YARGI" adlı çağdaş bir tragedya oynanacak.

Öte yandan Bizim Tiyatro, tiyatro oyunlarının yanısıra Haluk Şevket Ataseven yönetiminde, yaşayan ozanlarımızın şiirlerinden oluşan şiir dramatizasyonlarını gerçekleştirecek. Tiyatro- drama gösterilerinin ilki Kemal Özer ve İsmail Uyaroğlu'na ayrıldı.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konserlerine başladı

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası 14 Ekim Cuma ve 15 Ekim Cumartesi günleri arasında Brahms'ın Re Majör Keman Konçertosu ve 3. senfonisini sunacak. Orkestra Norveçli şef Kasten Andersen yönetiminde 21 Ekim Cuma ve 22 Ekim Cumartesi günleri arasında vereceği konserlere solist olarak Norveçli piyanist Braatenin katılacak ve Gluck'un İphigenia in Aulis Üvertürü, Stravinsky'nin piyano ve nefesliler Konçertosu ile Beethoven'in 6. Senfonisi seslendirilecek.

Öte yandan orkestranın 28 Ekim Cuma ve 29 Ekim Cumartesi günleri Cumhuriyetin 60. yılı nedeniyle Ulvi Cemal Erkin'in Keman Konçertosunu ve Adnan Saygun'un 1. Senfonisini sunacak. Solist olarak Suna Kan'ın katılacağı konserde orkestrayı Rengin Gökmen yönetecek.

"Sultanımız" evleniyor mu?

ÖMER FARUK

Son günlerin en 'önemli' olaylarından birisi de T.Şoray C.Ünal evliliği. Hem de öylesine önemli bir olay ki; uluslararası tansiyonun süratle yükselmesine neden olan düşürülen yolcu uçağı, Lübnan, Salvador, önümüzdeki ayda yapılacak seçimler, enflasyon, demokrasi kavramının bizim bildiğimizden farklı bir içerik kazanması...vb. haberlerden daha fazla basının, dolayısıyla kamuoyunun ilgisini topluyor. Günlerdir en fazla satan, en 'ciddi' gazetelerimizin ilk sayfaları bu olayla meşgul.

* * *

Türkan Şoray...

Sinemamızın taçsız kraliçesi... Büyüklüğünü yıllardır her türlü engele ve rakibesine rağmen başarıyla korumasını bilen kadın...

Omuzlarına dökülen dalgalı saçları, yakın çekimlerde yüreğimize işleyen buğulu-iri gözleri, uzunluğuna şaşırdığımız kirpikleri, işveli boyun kırmaları ve her zaman mağrur, gururlu haliyle gönüllerimize taht kuran Türkan Şorayımız...

Yeşilçam'ın o hep duyduğumuz yozluklarına karşı 'yiğitçe' karşı duran; hatta Yeşilçam'a kanunlar koyan ve bu kanunları uygulatan 'namuslu' kadınımız...

Sultanımız...

Evleniyor mu yoksa?

* * *

Her şey 'Mine' filmiyle başladı. T.Şoray 'Şoray Kanunları'nı ilk kez bırakıp hem soyunmuş hem de sevişmişti. Yıllardır kanunlarını uygulatmak, korumak için özel bir dikkat ve çaba gösteren T.Şoray'ın bu beklenmedik davranışı bütün magazin dünyasını ve Şoray hayranlarını alt üst etti. Daha film çekilirken sevişme sahneleri bütün ayrıntıları ile basına yansıdı. Sonra, filmi izledik. Finale yaklaşırken T.Şoray'ın göğsünü yumruklayarak 'N'olur yat benimle''deyişini ve çok başarılı bir oyunla C.Ünal'la sevişmesini gördük. Bildiğimiz soyunmayarak namusunu, masumluğunu koruyan T.Şoray gitmiş yerine erkeğiyle birlikte olmaktan, erkeğine zevk vermekten mahmurlaşan gözleriyle tam bir dişi gelmişti. O ne bakışlardı öyle?.. T.Şoray rol gereği başarılı bir oyun mu sergiliyor yoksa gerçekten sevdiği erkekle mi sevişiyordu.. Biz de pek anlayamadık doğrusu. Filmin gösterime girmesinden aylar sonra da sürdü bu işin dedikodusu.. "T.Şoray'la C.Ünal arasında bir aşk mı vardı?.. Doğrusu pek de yakışıyorlardı birbirlerine..."Ama birleşmelerinin önünde önemli bir engel vardı. C.Ünal her ne kadar boşandığı için özgür bile olsa T.Şoray yeterince serbest değildi. Uzatmalı sevgilisi Rüçhan Adlı ile yıllardır beraber yaşıyordu ve aralarından su sızmıyordu. R.Adlı ne olacaktı peki? O, biraz 'fazlalık' gibiydi sanki...

Bir gün gazetelerimizi açtığımız zaman bomba gibi bir haberle karşılaştık. T.Şoray ile R.Adlı dostça ayrılmışlardı.Sultanımız çocuk istiyordu ve R.Adlı bunu verecek 'sosyal' konumda değildi. Şimdiye kadar sinema dünyasında pek görülmeyen uzun süren bir beraberlik kopmuştu. Dile kolay yirmi yıl. Bu haber 'ciddi' sayılan gazetelerimizde bile ilk sayfada verildi. 'Önemli' bir olaydı çünkü.. Hatta, sınırları oldukça daralan demokrasimizden bile daha önemliydi. Demokrasi, T.Şoray kadar heyecan verici değildi herhalde.

* * *

T.Şoray artık yalnızdı; üstelik çocuk ta istiyordu. Bizim gibi **erkek** bir millet nasıl olurda bir kadını çocuksuz bırakırdı. Basın bu önemli soruna ilgisiz kalamazdı... Nitekim kalmadı da. Hemen kollar sıvandı ve sultanımıza bir erkek aranmaya başlandı. Çok aranmadı; aday hazırdı çünkü C.Ünal. Evleneceklerine ilişkin haberler basında ardı arkasına boy göstermeye başladı. Geçmiş filmlerde çekilen elele yanak, yanağa sahneler sanki şimdi çekilmiş gibi ilk sayfalarda renkli olarak basılıyor; bu işin bir an önce halledilmesi için gerekli bütün çaba gösteriliyordu. Nitekim beklenen haber gecikmedi. Çok satmakla övünen önde gelen gazetelerimiz 'evlenecekler' haberini verdi. Ertesi gün diğer gazeteler de bu haberi geçtiler. Fakat bir gazete habere pek inanmamıştı. O 'ciddi' bir gazeteydi ve konunun 'ciddiyetini' bilerek hemen ana haber kaynağı C.Ünal'a başvurmuştu. Her ne kadar T.Şoray çok tanınan ve sevilen biri bile olsa evlenme kararını erkek olarak C.Ünal'ın vermesi gerekirdi. C.Ünal ise "evlenecekleri doğrultusunda bir kararının olmadığını" 'ciddi' gazeteye 'ciddi' bir biçimde açıklıyordu. "Üstelik annesi yeni ölmüştü, böyle konularla uğraşacak durumda değildi.

IV. Murat rolüyle tanınan, sert, haşin erkek rolünü biz erkeklere yakışan biçimiyle başarıyla oynayan ve erkekliğini göstermesi için önemli bir fırsat çıkan C.Ünal yan mı çiziyordu yoksa?...

Hemen arkasından T.Şoray ve C.Ünal ayrı ayrı açıklama yaparak "evlenecekleri haberinin asılsız olduğunu" kamuoyuna açıkladılar. 'Ciddi' gazete bu haberi, haberden büyük renkli bir fotoğrafla verdi; fotoğrafta C.Ünal, T.Şoray'ın saçlarına kasımpatıları takıyordu ve ikisinin de gözlerinde mutluluk okunuyordu.

Ama o ne?

Biz tam da bu durumun üzüntüsünü ve çözümsüzlüğünü yaşarken R.Adlı aniden sahneye giriyor, üstelik birçok anlama gelecek bir laf ediyordu "Bekleyin göreceksiniz." Aynı 'ciddi' gazetede yer alan beraberce çekilmiş fotoğrafta ise T.Şoray'ın gözlerindeki mutluluğu okumamak için 'kör olmak' gerekirdi.

Ne yapacağımızı şaşırmış haldeyken devreye çok satan bir başka gazete girdi. "Türkan Sultan'la C.Ünal İzmir'de üç saat aynı masada dilleriyle değil gözleriyle konuştular. (...) Emel Sayın'ın 'Bir Sevgi İstiyorum' şarkısında ise uzun uzun bakıştılar. "Bu haber yüreğimize su serpmişti. Üstelik bir haftalık magazin gazetesini görünce iyice rahatladık. Herhalde bizim rahatsızlığımızı farkeden gazete sorunun artık kestirip atmak noktasına geldiğinin bilinciyle dev bir manşet atıyordu: **Evlensinler.** Üstelik bu karara varan gazete değildi; gazete halkın nabzını ölçmüştü; halkın genel eğilimi bu yöndeydi. Halk 'evlensinler' diyordu... O halde evlenmeliydiler...

* * *

Ve... Meloş'da sahneye girdi.

Böylesine önemli bir konuda sessiz kalamazdı. "Cihan'ı gözüm tutmadı. Kızıma 30 bin lira maaşı olan birisi değil, zengin bir işadamı layıktır," dedi. Anlaşılan T.Şoray geçim sıkıntısı çekiyordu. Kazandığı paralar yetmediği için 'zengin bir koca'ya ihtiyacı vardı. Basın ve kamuoyu Meloş'dan daha iyi bilecek değildi ya!

'Ciddi' gazete ise yeni yayınlamaya başladı magazin ekinde olaya yine 'ciddi' bir biçimde eğildi ve ilk safyasını konuya ayırdı. Gazeteye göre "sinema sezonunun açıldığı bugünlerde T.Şoray ile C.Ünal başarılı bir kampanya uyguluyorlardı."

Türkiye'nin en çok satan ve en 'kral gazete'si artık konuya 'krala yakışan' bir tarzda eğilmek gerektiğini düşünerek diğer gazeteleri 'atlatan' bir haber verdi. "Türkan Şoray hem Rüçhan Adlı hem de Cihan Ünal ile olmak istiyor. "Haber hepimizi şaşırttı. Sultanımızın hiç bilmediğimiz bir yanını öğreniyorduk; o **poligami** idi... Ama ertesi gün poligaminin salt erkeklere özgü bir ilişki biçimi olduğunu düşünen birinin kullanabileceği sert kelimelerle C.Ünal düşüncesini açıkladı "Ya Rüçhan Adlı ya ben."

Vs...Vs...Vs..Vs...

* * *

Geçmiş yıllarda bir bilim adamımız T.Şoray için şöyle bir yorum yapmıştı; "O hepimizin bir gün beraber olmayı umduğu, dışarıya pek vurmasak ta bu umudu sürekli gönlümüzde yaşattığımız biri. O da bunu biliyor. Bu yüzden evlenmiyor. Evlenirse bir gün ona kavuşabilme umudumuz ortadan kalkacak. Ve bizim değil de bir kişinin gönlünde taht kuracak. Oysa o evlenmeyerek umudumuzu diri tutuyor; ve hepimizin gönüllerine taht kuruyor. Onu bu yüzden seviyoruz..."

Ne dersiniz?.. Bizi **"evlenir gibi yaparak' heyecanlandırıyor mu?** Belki de bizden vazgeçemeyecek ve evlenmeyecek.

Geçmiş filmlerde çekilen elele, yanak yanağa sahneler sanki şimdi çekilmiş gibi ilk sayfalarda renkli olarak basılıyor; bu işin bir an önce halledilmesi için gerekli bütün çaba gösteriliyordu.

Haftanın Filmleri

NEZİH COŞ

Kahkahalar Kralı

"King of Comedy"/Yönetmen: Martin Scorsese/Oyuncular: Robert De Niro, Jerry Lewis, Diahnne Abbott, Sandra Bernhard, Shelley Hack, Margo Winkler/ABD filmi, 1982/Getiren: UFM/EMEK KONAK ve İNCİRLİ'de.

Yönetmen Martin Scorsese ve gözde oyuncusu Robert De Niro **Mean Streets** (Kirli Sokaklar, 1973), **Taksi Şoförü** (1976), **New York New York** (1977) ve **Raging Bull** (Azgın Boğa, 1980) gibi filmlerden sonra, beşinci kez bir aradalar. Yeni kuşak Amerikan yönetmenlerinin önde gelen adlarından Scorsese'nin 1983 Cannes Şenliği açılışında, yarışma dışı gösterilen bu yepyeni yapıtını sinema severlere sıcağı sıcağına sunduğu için yeni dışalım şirketi UFM'nin yöneticilerine teşekkürler...

Yukarıdaki filmlerinden ikisiyle **Aşk ve Ölüm**'ü (Boxcar Bertha, 1972) ülkemizde gösterilebilen Scorsese, **Kahkahalar Kralı** ileönceki filmlerinden bir adım ileriye gidiyor ve dikkatle izlenmesi gerekli, kişilikli bir sinemacı olduğunu açıkça kanıtlıyor. Yönetmen her filmiyle, bir açıdan, yaşadığı toplumla hesaplaşma içinde. **Taksi Şoförü**'nde bir şoförün gözüyle New York'un gece yaşamının çürümüşlüğünü, siyah-beyaz çektiği **Raging Bull**'da 1940 ve 1950'lerin ünlü boksörü Jake La Motta'nın yaşamı çerçevesinde boks-toplum ilişkilerini irdeleyen Scorsese, **New York New York**'ta da bir saksafoncu gençle bir şarkıcı kızın II. Dünya Savaşı sonrası Amerikan toplumundaki var olma savaşımlarını anlatmıştı. Şoför, saksafoncu ve boksörden sonra, bu kez de karşımızda, 35 yaşlarında yeteneğini kanıtlamak için çılgınca yollara başvuran paranoyak bir "show-man" adayı var. Robert Pupkin adlı kahramanımız (R.De Niro), taptığı Jerry Langford adlı çok ünlü bir TV sunucu ve "show-man"ini (J. Lewis) kendisine örnek alıyor, onun düzeyine ulaşmayı, hatta aşmayı hedefliyor; bunun için de kendisini doğrudan Langford'a tanıtmak, onun yardımını almak istiyor; işyerine tebelleş oluyor. Ününün doruğunda ama yapayalnız bir insan olan Langford, bu garip ve inatçı adamı bir türlü başından defedemiyor. Film, Pupkin'in Langford'u kaçırıp tehdit ve zorbalıkla onun yerine TV izlencesine çıkışını, aldığı 9 yıllık hapis cezasına karşın üne kavuşmasını ve 2.5 yıldan sonra çıkıp nasıl şöhret olduğunu anlatıyor.

Paul D. Zimmermann'ın özgün senaryosu, Scorsese'ye önceki filmlerindekilere benzer bir kişilik çizme olanağı veriyor. Toplumun sivrilme olanağı tanımadığı yoksul aile kökenli bir gencin çabalama-

Pupkin de sürekli düşler kuran, kendini aldatmayı bile göze alan, yalnız, delişmen, tutkulu ve dikbaşlı bir kişi. Bir paranoya içindeki bu insan, özgücüne sonsuz derecede güveniyor ve toplumun vermediğini ondan almasını biliyor. Scorsese'nin öyküsü bir yandan kahramanının "düzenle uzlaşma" ve **Rocky** tipi "bireysel var olma" anlayışını yansıtıyor; öbür yandansa toplumun kişileri üne kavuşturmadaki çarpık kurallarını alabildiğine neşterliyor. Kamuoyunun "star"lara hastalık derecesine varan tapınışıyla (imza meraklıları ve özellikle de Pupkin'in Jerry'ye aşık bakire arkadaşının-S. Bernhard- durumu) bu "star"ların yalnızlığı ve mutsuzluğu ikilemini ortaya getiriyor.J.Langford bir yerde R.Pupkin'in ileri yaşlardaki yazgısı olarak sunuluyor. Langford gibi Pupkin'in yalnızlığı da dikkat çekici.

Yine Scorsese, **Taksi Şoförü**'ndeki gibi doyumsuz, itilmiş kişinin zorbalığa başvuruşunu (bu kez adam kaçırma ve tehdit) gösteriyor. Bu olgu, toplumun şiddetin nedenlerini içinde barındırdığını vurgulamasıyla olumlu; ama bu yola yönelen başkahramanının alabildiğine sempatik gösterilmesi (ve giderek seyirciyle özdeşleşmesi) nedeniyle de adeta yüreklendirici, özendirici, yol gösterici. Öyküyü bu etkilere açık olması bakımından eleştirmek olanaklı. Ama Scorsese'nin flmi o denli dar boyutlu bir çalışma değil. Örneğin yönetmen TV'nin toplum yaşam ve kültürüne damgasını basışını alaycı bir dille vurguluyor: "ünlü kişi" yaratma olayında TV, basın gibi kitle iletişim araçlarının kamçılayıcı rolünü alabildiğine eleştiriyor. "Yalnız bireyler" toplumunda, Pupkin'in **Taksi Şoförü**'nün Travis'i gibi beğendiği bir "kadın"ı idealize edişi ve ona ulaşmaya çalışması da ilginç (Bu kadının zenci olması da fazladan anlamlı). Filmde anlatılan her tür insan ilişkisi çok ince ve zengin ayrıntılar taşıyor, espriler içeriyor; belli bir gülmece dozu baştan sona filme damgasını basıyor.

Anlatımdaki zayıf yönler, konuşmaların bolluğu, oyuncuların kompozisyonlarının esas alındığı (yer yer akıcı ve hareketli bölümlere karşın) düz bir sinema dilinin filme egemen oluşu.

İlk kez bir-iki plan dışında güldürü rolüne çıkmayan Jerry Lewis, filmin ağır toplarından. Ama **Kahkahalar Kralı,** salt Robert De Niro'nun kusursuzun ötesinde bir yetkinlik taşıyan oyunculuğu nede-

"Karagöz" Venedik Üniversitesi'nde..

HİKMET ALTINKAYNAK

Ülkemizde Cumhuriyet yönetimiyle birlikte yaratılan "ulusal edebiyat" kendini yavaş yavaş tüm dünyaya tanıtma aşamasını yaşıyor. Dünyaya açılan sanat ve edebiyatımız, "Türkoloji" anabilim dalı bulunan birçok üniversitede doktora tezlerine konu oluyor. Profesör Asım Tanış'ın kürsü başkanı bulunduğu Venedik Üniversitesi Türkoloji Bölümü, çağdaş Türk edebiyatı konusunda -yeni kurulmuş olmasına karşın yaptığı araştırmalarla ön sırayı almakta...

Karagöz konusunda tez yapan Sayın Bidorini de bu üniversiteden. Bu çalışma için birkaç ay ülkemizde kalacak olan genç bilimciye yönelttiğimiz sorular ve verdiği yanıtlar şöyle:

— Sayın Maria Laura BİDORİNİ kendinizi tanıtır mısınız?

• Adım Maria Laura BİDORİNİ, 11.5.1960 Venedik doğumluyum. Venedik Üniversitesi Türkoloji bölümü öğrencisiyim. Orta öğrenimimi Dil Lisesinde yaptım. Burada Almanca, Fransızca ve İngilizce öğrendim. Bu dillerin dışında Doğu dillerinden birini öğrenmek istiyordum. Doğu dilleri arasında en iyi öğretmen kadrosu Türkçe Profesörlerden oluşuyordu. Prof. Asım Tanış ve Giam Piero Bellingeri adlı değerli öğreticilerden oluşan bu kadronun varlığı, Doğu dilleri arasında benim Türkçeyi seçmeme büyük etken oldu.

— Türk Folkloruna ilginiz nasıl başladı?

• Öğrenimimi sürdürdüğüm yıllar içinde yaz tatillerini Türk Hükümetinden Burs alarak her yıl Türkiye'de geçirdim. Bu tatillerde Türkiye'nin birçok yöresini gezme imkânı buldum. Dolayısıyla Türk insanını yakından tanıma fırsatını buldum. Türkiye'ye geldiğim ilk yıl içinde Metin And'ın "Karagöz" adlı kitabını okudum. Çok ilgimi çekti. Bir yıl sonra İstanbul'da Karagözle ilgili bir oyun seyrettim. Bu benim ilgimi daha da arttırdı ve Üniversite'de tez konusu olarak Karagöz ve Türk Gölge Oyununu seçtim.

— Bu ilginizi İtalya'da geliştiren yayınlar bulabildiniz mi?

• İtalya'da bu ilgimi geliştirecek yayın olarak yalnızca İtalyan bir Türkolog olan Alessio Bombaci'nin Üniversite araştırma bölümü yayınlarında çıkan bir iki makalesini bulabildim. Üniversitemizde Karagöz ve Gölge oyunu ile ilgili şu kitapları okudum. Cevdet Kudret'in üç ciltlik Karagöz adlı incelemesi, Metin And'ın Geleneksel Türk Tiyatrosu, Metin And'ın Bizans Tiyatrosu.

— Sizce Türk Sanat ve Edebiyatının İtalya'da etkisi var mı?

Bizim Hangi sanatçılarımızı okuyor, tanıyorsunuz?

• Türk sanat ve edebiyatının İtalya'da etkisi yok. Nazım Hikmet şiirleri ile Yaşar Kemal İnce Memet romanıyla tanınıyor. Çünkü bu kitaplar İtalyanca'ya çevrildi. Ben üniversitede şunları okudum: Orhan Veli Kanık, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, orjinalinden Dede Korkut'u (Eski Türkçe, Osmanlıcadan) Eski Orhun Yazıtları, Yaşar Kemal, Nazım Hikmet.

— Ülkemizde doktora çalışmalarınızı tamamlamak için araştırmalar yapmak amacıyla geldiğinizi söylediniz. Bu konuda karşılaştığınız bir güçlük varmı?

• İstanbul Beyazıt Kütüphanesi'nde İtalyan Venedik Üniversitesi'nin izin kâğıdı geçersiz sayıldı. Türk üniversitelerinden izin kâğıdı istiyorlar. Bu yüzden içeri girip çalışamadım. Geçen sene ve daha önceki seneler böyle bir uygulama yoktu. Fakat bunun yanında Türk halkı ve Türk dostlarım bana bu konuda ellerinden gelen yardımı esirgemediler.

— Çalışmalarınız tamamlandığında Türkçe'de yayımlamak ister misiniz?

• Çok isterim ve yayınlanırsa Karagöz gibi güzel bir sanat dalının tanıtılması ve yaygınlaştırılması beni fazlasıyla mutlu eder.

— Bu çalışmada Türkçe ve yabancı yayınlarda olmayan farklı bilgilerle karşılaştınız mı? Tezinizi özetler misiniz.

• Yayınlarda farklı bilgilerle karşılaşmadım. Fakat Türkiye'de bulunduğum bu sıralarda tanıştığım Mimar- Karagöz üstadı sayın Orhan Kurt'un verdiği bilgilerle Karagöz hakkındaki bildiklerim yepyeni boyutlara ulaştı. Örneğin daha önceleri Karagöz'ün tasavvuf olmadığına dair yayınlar okumuştum. Orhan Kurt beyefendiyle yaptığım söyleşide (ayrıntılara girmek istemiyorum) Karagöz'ün aslında tümüyle tasavvufa dahil olduğunu öğrendim. Özet olarak açıklamak gerekirse Karagöz'ün yaratıcısı olan Şeyh Küşteri'nin söylediğine göre perdenin dört köşesi var. Bunlar şeriat, tarikat, hakikât ve marifeti simgeliyor. Diğer perdeyi tutan 12 ilik de 12 imam olarak kabul ediliyor. Perde dünya, ışık ruh, gölgeler de insanlar ve bunların tümü de Allaha bağlı olarak kabul ediliyor. Biraz düşünürsek gerçekte bu saydığım ve Karagöz'ü oluşturan elemanlar tümüyle tasavvufu simgeliyor. Diğer ilgimi çeken bir olay Karagöz'ün tek kişiyle oynatıldığı hakkındaki iddialar. Orhan Kurt'la yaptığım söyleşide Karagöz'ün yalnızca hayali ile değil, bu kişinin yanında bir yardak (yardımcı) ve daha ufak işleri halleden bir de çırak bulunması birden fazla kişiyle oynatıldığı gerçeğinin kanıtıdır. Tezimin özetine gelince; genel olarak Karagöz'ün tarihi gelişimini, yapılışını, malzemesini ve oynatılış şekillerini kapsayan önsözle başlayarak en önemli oyunlarının çevirisiyle sonuçlanıyor.

Hikmet Altınkaynak, Bidorini ile...

Maria Laura Bidorini

SANAT ÇİZELGESİ

Hazırlayan: Cemile Özdemir

ŞEHİR TİYATROLARI

"FİGARONUN DÜĞÜNÜ" (Beaumarche)/ Harbiye Ş.Tiy./ Çrş, Prş: 21.00, Pz. 15.30-19.00
HEPSİ OĞLUMDU" (Arthur Miller)/Fatih Ş.Tiy./ Çar.Prş: 21.00, Pz: 15.30-19.00
"MACBETH" (Shakespeare)/ Harbiye Ş.Tiy./ Cm: 21.00, Ctsi: 15.30-21.00
"ONİKİ ÖFKELİ ADAM" (Reginalt Rose)/Fatih Ş.Tiy./Cm: 21.00, Ct.: 15.30-21.00
"SEVDİĞİM ADAM" (Recep Bilginer) Üsküdar Ş.Tiy. Cm: 21.00, Ct.: 15.30- 21.00
"SUSUZ YAZ" (Necati Cumalı)/Üsküdar Ş.Tiy./ Çrş, Prş: 21.00, Pz: 15.30- 19.00
"ŞİMDİ SIRASIMI" (Feydeau)/ Kadıköy Ş.Tiy./Cm: 21.00, Ctsi: 15.30-21.00, Pz: 15.30-19.00

ÖZEL TİYATROLAR

İSTANBUL

"NASREDDİN HOCA VE EŞEĞİ" (Zafer Diper)/Bizim Tiy. (Üsküdar Sunar)/ Ctsi, Pz: 11.00
"KOLTUKTAN KALKMAYAN ÇOCUK" (Çocuk Oyunu)/Hodri Mey.Kül.Mer./Ct. Pz: 10.00

SERGİLER

İSTANBUL

Akbank Osmanbey Sanat Galerisi: **Canan Tekpınar**, resim (28 Ekim'e kadar)
Akbank Nişantaşı Sanat Galerisi: **Fatme Eye**, resim (28 Ekim'e kadar)
Akbank Bebek Sanat Galerisi: **Ahmet Arısan**, resim (16 Ekim- 4 Kasım)
Baraz Sanat Galerisi: **Okşan Tezer**, resim (17-29 Ekim)
Dev.Güzel Sanatlar Galerisi: **Özer Gürdeniz**, resim (15 Ekim'e kadar)
Garanti Bank Sanat Galerisi: **D Grubu 50. Yıl Resim ve Heykel Sergisi,** (Sanatçılar: **Nurallah Berk, Cemal Tollu, Elif Naci, Zeki Faik İzer, Abidin Dino ve Zühtü Müridoğlu)**
Hobi Sanat Galerisi: **Muzaffer Akyol,** resim (20 Ekim'e kadar)
Sevimce Sanat Galerisi: **Karma Desen ve Baskı Sergisi** (29 Ekim'e kadar)
Süha Öztartar Sanat Galerisi: **Nevin Mengü- Asım Yücesoy** resim sergileri (25 Ekim'e kadar)
Tanak Sanat Galerisi: **Remzi Töremen,** resim (24 Ekim'e kadar)
Taksim Sanat Galerisi: **Necmiye Gönenli- Şadiye Erdölen,** resim sergileri (15 Ekim'e kadar)
Tiglat Sanat Galerisi: **Karma Resim Sergisi (Adnan Turani, Aylin Örek, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Devrim Erbil, Ferruh Başağa, Fikret Mualla Hüseyin Yüce, İbrahim Balaban, Nuri Abaç, Nurullah Berk, Orhan Ersoy)** (30 Ekim'e kadar)
Ümit Yaşar Sanat Galerisi: **Habib Aydoğdu,** resim (21 Ekim'e kadar) Yapı Kredi Kâzım Taşkent Sanat Galerisi: **Akın Ergökçen "Cumhuriyet'in 50. Yıldönümünden Anılar"** konulu sergi (20 ekime kadar.)

ANKARA

Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Kent-Koop Sergisi** (17-27 Ekim)
Artizan Sanat Galerisi: **Avni Arbaş,** resim (20 Ekim- 10 Kasım)
Kibele Sanat Galerisi: **Seyyit Bozdoğan,** resim (25 Ekim'e kadar)
Sanat-Yapım: **Karma Resim Sergisi (Adnan Turani, Balaban, İbrahim Safi, Hüseyin Yüce, Malik Aksel, Turan Erol, Şefik Bursalı, Eşref Üren, Hakkı Torunoğlu, İsmail Altınok, Mehmet Güler** (25 Ekim'e kadar)

İZMİR

Akbank Konak Sanat Galerisi: **Cafer Bater,** resim (28 Ekim'e kadar)

4. İSTANBUL SANAT BAYRAMI

17 Ekim Ptsi.
10.00 **4. İstanbul Sanat Bayramı Açılışı**
10.30 Sem. 83' **'Son 100 Yılda Ülkemizde ve Dünyada Sanat ve Mimarlık**/Sin. TV Birimi
11.00-18.00 Sem. 83 **'Dünyada Plastik Sanatlar'**/Sin.TV Birimi
18.30 **Yeni EĞilimler Sergisi** Açılışı/M.S.Ü. Osman Hamdi Sa/**İtalyan Çağdaş Mimari Sergisi**/M.S.Ü.Mim. Sinan Salonu/**Alman, 'Tarihi Çevrede Yeni Mimari Uygulamaları**/M.S.Ü.Mim. Salonu/**İngiliz, 'Rönesans'tan Günümüze Batı Sanatı Kitap ve Dergi Sergisi"**/M.S.Ü. Kütüphanesi.
18 Ekim Sl.
9.30-18.00 Sem. 83 **'Dünyada Mimarlık'**/Sin.TV Birimi
18.30 Galeriler 83 **'Çağdaş Türk Sanatı Sergisi'** Açılışı.
19 Ekim Çrş.
9.30-18.00 Sem. 83 **'Ülkemizde Tiyatro, Sinema, Plastik Sanatlar'**/ Sin. TV Birimi
19.00 **Ercüment Berker, Türk Sanat Müz. Konseri**/Sn. TV Birimi
20 Ekim Prş.
9.30-18.00 Sem. 83 **'Ülkemizde müzik, mimarlık, plastik sanatlar'**/Sin. TV Birimi
17.00 Gitar Resitali/**Leo Witoszynsky**/M.S.Ü. Toplantı Salonu

sı, çılgınca girişimleri ve amacına ulaşması. Scorsese'nin öbür kahramanları gibi

gerekli ilginç yapıtlarından biri.

Küçük Eller

Yönetmen ve senaryo: Oksal Pekmezoğlu/Oyuncular: Murat Soydan, Tanju Korel, Yıldırım Murat, Aynur Meletli, Filiz Özten, Erol Taş, Attila Ergün, Sevim Tosunoğlu/Hayat Film yapımı, 1983/LALE, YUMURCAK, ÜNVERDİ vb.'de.

Bu yılki Antalya Şenliği'nde yarışan filmlerden biri. Bugüne dek olumlu bir film çalışmasına rastlanmayan, seks ve arabesk filmleri yönetmeni Oksal Pekmezoğlu, bu kez kendi yönünden daha ciddi bir film yapma düşüncesiyle yola çıkmış gibi. Ancak neresinden bakarsanız bakın, sonuç olumsuz.

Öyküde, iki benzin istasyonu işçisinin giriştikleri soygun, annesi ağır hasta, babası işsiz, kaba ve anlayışsız bir küçük çocuğun dramıyla birleştirilmiş. Soyguncülardan Kasım (M. Soydan) Tekirdağ dolaylarındaki başka bir benzin istasyonuna işçi olarak girerken, **Postacı Kapıyı İki Kere Çalar**'dan esintiler apaçık dikkati çekiyor. Sonunda soyguncular ölürken, annesinin ameliyatı için bulduğu soygun paralarına el koyan küçük Murat (Y. Murat) tutuklanıyor!

Filmin başlarında bir ölçüde ekonomik sorunların ağırlığı vurgulanır gibi oluyor. Ama **Küçük Eller** kısa sürede ciddiyetin dışına düşüveriyor. Soygun gibi beylik bir konu öğesi, trafik kazaları gibi melodram trükleri öyküyü basitleştirmeye yetiyor. Bunlara, Pekmezoğlu'nun ileri-geri 'zoom''lara dayalı modası çoktan geçmiş görüntüleme tekniğini, filmin genelde taşıdığı düz fotoroman anlatımını, ağlamaklı, gözyaşlı sahnelerin çokluğunu, üç baş kadın oyuncusunun da canlandırdıkları kişiliklerin dünyasına uymayan aşırı makyajlı, yapılı saçlı, iğreti görüntülerini, T. Korel'in oynadığı sonlarda iyice sapıtan işçi kahramanı da eklersem, filmin düzeysizliği, ilkelliği anlaşılabilir. Bunlara karşılık yeni küçük oyuncu Yıldırım Murat'ın pek aksamadığı, Erol Taş'ınsa filmin en dikkati çeken oyuncusu olduğu belirtilebilir. Düzmece öykülü, neyi neden anlatacağı belirsiz Türk filmlerine tipik bir örnek **Küçük Eller.**

Fransız Kültür Merkezi Godard'ın iki filmini sunuyor

İstanbul'da İtalyan ve Alman kültür merkezlerinde film etkinlikleri henüz başlamamışken, Fransız Kültür Merkezi ilginç filmlerle dolu bir ekim ayı izlencesi ilan etti. Hafta içinde Charles Belmont'un Boris Vian uyarlaması **L'Ecume des Joure** (Günlerin Köpüğü, 1968) gösteren merkez, 15 ocak 18.00'de (yarın) Julien Duvivier'nin Gérard Philippe ve Danielle Darrieux'lü yapıtı **Pot-Bouille**'u (1957) sunacak. Gelecek hafta salı 16.00 ve perşembe 20.30'da René Clair'in Michel Simon'lu özgür Faust uyarlaması **La Beauté du Diable** (Şeytanın Güzelliği, 1949), çarşamba 18.30 ve cumartesi 18.00'de yse Jean-Luc Godard'ın 1962'de karısı Anna Karina'yla çektiği ünlü filmi **Vivre Sa Vie** (Hayatını Yaşamak) gösterilecek. Merkez, 26 ve 29 ekimde yine Godard'ın Eddie Constantin ve Anna Karina'lı bilim-kurgu yapıtı **Alphaville**'i (1965) izlenceye almış durumda.

"En Büyük Romülüs" Sanatevi Tiyatrosu'nda

Sanatevi tiyatro grubu 12 Kasım'dan başlayarak İsmet Küntay'ın **403. Kilometre,** Karl Wittlinger'in **Samanyolu** adlı yapıtlarıyla birlikte Dürrenmatt'ın **En Büyük Romülüs** adlı oyununu sergilemeye başlayacak.

En Büyük Romülüs'ü sahneye koyan Selçuk Uluergüven, bu oyunla "günümüz insanının güncel sorunlarını sahnede tartışmak, onlara her günkü şartlanmışlıktan kurtularak değişik bir açıdan bakabilmek olanağını yaratmak amacında" olduklarını belirtti.

Oyunda Erol Demiröz, Şener Kökkaya, İhsan Sanıvar, Metin Coşkun, Metin Bilgin, Asuman Çiğiltepe, Bülent Yıldıran, Savaş Yurttaş, Nurhan Özenen, Cengiz Sezici, Ercan Demirel ve Mustafa Takmaz rol alıyorlar.

Serezli- Aşkıner Tiyatrosu Ankara'da

Nisa Serezli Tolga Aşkıner Tiyatrosu 7-30 Ekim günleri arasında Ankara'da **Hayırdır İnşallah** adlı oyunla yeni tiyatro dönemini açtı.

Arthur Lovegrove'ın yazdığı oyun Betül Mardin ve Nisa Serezli tarafından tiyatroya uyarlanmış. Tolga Aşkıner'in "Tipik bir Türk kadını güvendiği sağduyusuyla hiç tanımadığı bir ailenin hayatının akışını değiştiriyor" sözleriyle tanıttığı oyunda, Göksel Kortay, Kamran Usluer, Belkıs Dilligil, Kerem Yılmazer, Bora Ayanoğlu, Yaşar Güner, Ayşe Demirel, Zerrin Sümer ve Sibel Aydın rol alıyorlar.

Hayırdır İnşallah geçen yıl İstanbul Venüs tiyatrosunda sahnelenmişti.

Özdemir İnce Paris'e gitti

Ozan Özdemir İnce Fransa Hükümetinin çağrılısı olarak bir ay süre ile Paris'e gitti.

İnce, bir ay sürecek gezisi sırasında Kültür Bakanlığı kuruluşları ile yayınevleri ve televizyonlarda incelemeler yapacak.

Meriç Sümen "Giselle" balesinde

Meriç Sümen S.S.C.B'ye gitti

Ankara Devlet Opera ve Balesi başbalerini devlet Sanatçısı Meriç Sümen Moskova Dans Akademisi'nde bale öğretmenliği eğitimi görmek üzere bir yıllığına Sovyetler Birliği'ne gitti.

1961 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı'nı bitiren Sümen, aynı yıl Devlet Balesi'ne katılmış, hemen bütün klasik balelerin başrolünde dansetmişti. Yurt dışında İngiltere, Polonya, Japonya, Bulgaristan, Tunus, Danimarka ve Mısır'da ülkemizi temsil etmiş, dünyanın en ünlü bale topluluklarından Bolşoy Balesi'ne üç kez çağrılı olarak gitmişti. Giselle balesinin başrolünde Moskova, Kiev , Leningrad ve Odessa'da danseden sanatçı, 1980-83 Uluslararası Varna Bale Yarışması ve 1981 Moskova Uluslararası Bale Yarışması'na jüri üyesi olarak çağrılmıştı.

Ankara Devlet Opera ve Balesi sanat yönetmeni, başkareograf, başbalerin olarak çalışmalarını sürdürmekte olan Meriç Sümen, Sovyetler Birliği'nde eğitiminin yanısıra, çeşitli kentlerde Adams'ın Giselle, Melikov'un Bir Aşk Masalı ve Bizet-Schedrin'in Carmen Suite adlı yapıtlarının başrolünde dansedecek.

Ortaoyuncular yeni oyunlarına 21 Ekim'de başlayacak

Küçük Sahne "Ortaoyuncular", Ferhan Şensoy'un yazdığı, Serdar Kalafatoğlu'nun düzenlediği "Fırıncı Şükrü, Deli Vahap, Nuri ve Ötekiler" adlı yeni oyunlarına 21 Ekim Cuma günü başlayacaklar.

Müziklerini de Ferhan Şensoy'un yaptığı oyunda Sedef Bediz, Nefrin Tokyay yeniden Ortaoyunculara katılıyorlar. Oyunda Baykal Kent, Rasim Öztekin

Ankara 1983-84 oyun döneminde neler izleyecek?

GÜLŞEN KARAKADIOĞLU

Tiyatrolar, yeni döneme girerken oyun dağarlarını açıkladılar, provalara başladılar. Ankara'da Ankara Sanat, Ankara Halk ve Sanatevi Tiyatroları dışında özel tiyatro yok. Ödenekli Tiyatro olarak ise, 4 sahnesiyle Devlet Tiyatroları, Ankara Tiyatro dünyasına ağırlığını koyuyor. Ankara Devlet Opera ve Balesi de geleneksel düzeni içinde yıllık programını belirleyip duyurduğu devlet Tiyatroları ve Opera Balesi'nde oyun dağarının oluşumunda etkin olan düşüncenin Cumhuriyet'in 60. yılının kutlanmasına katılmak olduğu görülüyor.

Devlet Tiyatroları Ankara Sahneleri için Dinçer Sümer'in KARACAOĞLAN, Güngör Dilmen Kalyoncu'nun AK TANRILAR, Sadık Şendil'in KANLI NİGAR, Necati Cumalı'nın MİNE ve Vasfi Uçkan'ın ACILI TOPRAK oyunlarını seçti. Ekim ayı içinde oynanmaya başlanacak oyunların provaları sürüyor. Büyük Tiyatro'daoynanmak üzere provaları yapılan Güngör Dilmen'in "Ak Tanrılar"ını Yücel Erten yönetiyor. Seyircilerin Ayak Parmakları, Canlı Maymun Lokantası, Kurban ve Midasın Kulakları oyunlarından tanıdığımız Güngör Dilmen'in bu oyunu 16. yy.da çok farklı iki uygarlığın karşılaşmasıyla ortaya çıkan tragedyayı konu ediniyor. Aztek'ler, çağlar öncesinde sürgüne giden Ak Tanrı'nın bir gün Meksika'-

su'nun başarılı yönetmeni, Ak Tanrılar'a nasıl bir yorum getirecek görmek gerekir.

Eski Fotoğraflar ve Katip Çıkmazı oyunlarından tanıdığımız Dinçer Sümer'in yazıp yönettiği Karacaoğlan ise Küçük Tiyatro'da hazırlanıyor. Dinçer Sümer "Bir barış türküsüdür oyunum; dünyaya bir 'merhaba'dır benden, ta içimden bir selamdır" diyor Karacaoğlan için. Yeni Sahne'de Nurşen Girginkoç, Necati Cumalı'nın Mine isimli oyununu sahneye koyuyor. Daha önce, 1959-60 yıllarında Kent Oyuncuları'nda oynanan Mine'nin filmi de yapıldı. Küçük bir kasabada tutucu değerlerin boğup, soluksuz bıraktığı bir genç kadını konu ediyor Mine. Nurşen Girginkoç'un ilk yönetmenlik denemesi oluyor bu bildiğim kadarıyla. (Okuldaki eğitim çalışmaları dışında.).

Altındağ Tiyatrosu'nda ise iki oyun görülüyor. İlki, Rüştü Asyalı'nın yönettiği Sadık Şendil'in Kanlı Nigâr'ı, öbürü Baykal Saran'ın yönettiği Vasfi Uçkan'ın Acılı Toprak'ı. Kanlı Nigâr'ı, Devlet Tiyatrolarında ilk kez seyredecek seyirci. Daha önce Münir Özkul'a, İsmail Dümbüllü'nün ibiş küllahını vermesine neden olan sahnelenişinde de sonrakinde de Özel Tiyatrolarda oynamışı Kanlı Nigâr.

Rüştü Asyalı'da Devlet Tiyatrosu'nda ilk kez oyun sahneliyor. Zaten bu dönem Devlet Tiyatrolarında Alev Sezer ve R.Gürzap da dahil olmak üzere, dört sanatçıyı yönet-

"Karacaoğlan" — Küçük Tiyatro

Işık Yenersu ve Rutkay Aziz "Güneyli Bayan"da...

ediyor.

Devlet Tiyatrosu'nun bu döneme ilişkin oyun dağarı, Cumhuriyet'in 60. yılını kutlamak amacıyla tümüyle Türk oyun yazarlarının oyunlarından oluşturulmuş. Oyun dağarının açıklanması, "oyunların hayli eski olduğu, çoğunun daha önceleri bir ya da birkaç kez oynanmış olduğu" eleştirisine yol açtı. Tiyatronun salt oyun metniyle başlayıp biten bir olay olmadığı düşünülürse, eski metinlerin yeni oyunlara dönüşebileceği de düşünülebilir. Yeter ki eski metinler eskimiş metinler olmasın.

Ankara Sanat Tiyatrosu ise sezonu Lilian Hellman'ın anılarından yola çıkarak Bilgesu Erenus'un yazdığı "Güneyli Bayan"la açıyor. Oyunu Rutkay Aziz sahneye koyuyor ve Işık Yenersu ve Rutkay Aziz oynuyorlar. Çevre düzeni ise Yücel Tanyeri'ne ait. "Güneyli Bayan" Ekim'de oynamaya başlıyor.

İkinci oyun B.Brecht'in "Galilei'nin Yaşamı" isimli oyunu Galilei rolünü Kerim Afşar üstleniyor. Yöneten Rutkay Aziz, çevre düzeni Yücel Tanyeri. Oyunda, Devlet Tiyatrosu'ndan emekli olan ve AST'ta geçen yılda görev alan konuk oyuncular ve tüm AST kadrosu yer alacak. AST'ın Çocuk Oyunu ise, Ahmet Önel'in yazdığı "Mızıkçı". Yöneten Ali Meriç, müzik Turgay Erdener, çevre düzeni ve giysi Nezih Danyal'ın. AST'ın bu dönem bir diğer etkinliği de, Erdinç Dinçer'in MİM Tiyatrosu.

Ankara'nın geçen yıl etkinliklerini izlediği bir başka özel tiyatrosu da Sanatevi. Tüm sanatsal kültürel alanlarda etkinlikler yapmayı seçen Sanatevi, tiyatro dalında bu yıl için çok geniş bir oyun dağarı oluşturup duyurdu. Çok yetkin ve kalabalık bir oyuncu ve teknik kadroyu gereksinen bu listeyi gerçekleştirmek için Sanatevi yönetiminin nasıl bir çözüm düşündüğü bilinmemekle beraber, oyun listesini beğenmemek olası değil. Liste şöyle: Shakespeare'den "Venedik Taciri", O'Neill'den "Karaağaçlar Altında", Tolstoy ve Piscator'dan "Savaş ve Barış" Haşmet Zeybek'ten "Düğün ya da Davul", Kazancakis'ten "Zorba", İbsen'den "Bir Halk Düşmanı", B.Shaw'dan "Sezar ve Kleopatra" Gençlik Tiyatrosu için de, Brecht'in "Kural ya da Kural Dışı", Büchner'in "Leonce ile Lena" oyunları. Sanatevi, şu anda İsmet Kuntay'ın "403. Kilometre"sini oynuyor.

Yeni bir salon bulma sorununu yeniden yaşamakta olan Ankara Halk Tiyatrosu ise şu sıralarda Gençlik Parkı'nda Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı adlı Rıfat Ilgaz'ın güldürüsünü sergiledi. Kapalı salon sorunu çözümlenir çözümlenmez, Erhan Bener'in ünlü romanı Bürokratlar'ı sergileyecek. Oyunu Erhan Bener oyunlaştırdı.

M.Güleryüz, B.Doğançay ve diğerleri

SEZER TANSUĞ

Urart galerisinin kesinleşmiş sergi programında bu ay yer alan ressam Mehmet Güleryüz, birkaç yıldan beri yaşadığı ABD'de de kendinden söz ettirmenin yollarını aradı. ABD'de yaşayan dört önemli Türk sanatçıdan biri oldu M.Güleryüz. Bu ülkede şans arayan Türk sanatçılar etkin-

rıcalı nitelikleri, bu sergisinde çok daha iyi farkedilecek. Bu kanımızı böylece belirttikten sonra ABD'deki dördüncü isim sahibi sanatçımızın genç Bedri Baykam olduğunu anımsayabiliriz. Bedri Baykam geçen yıl AKM'de açılan sergisindeki büyük boyutlu resimleriyle ilgi toplamış ve üslubu eleştiri almıştı. Biz aynı kanıda olmadığımızı kısaca ifade ederek bu sanatçılarla, İstanbul

lışmalarından hiç alışkın olmadığımız bir renk ifadeciliği içine girmiş olması, sanatçının yoğun bir yenileme çabasını yansıttığı ölçüde söz konusu akımla da bir ilişkisi olup olmadığını akla getiriyoruz. Çok dinamik bir mizaca sahip olması, M.Güleryüz'ün en genç akımlarla da hesaplaşmaktan geri kalmayacağının bir nedeni olarak düşünülebilir.

Arzu Bigat, Levent Ünsal ve konuk olarak Mehmet Keskinoğlu da bulunuyor.

Öte yandan topluluk, geçen yıl 40 kez oynanan Anna'nın 7 Günahı adlı müzikli oyununu sürdürüyor.

ya geri döneceğine inanan Meksikalılardır. Bu arada Avrupa teknolojisi almış başını gitmiştir ama, Azteklerin bundan haberi olmaz. Bir gün bir grup sömürgeci İspanyol'u karşılarında görünce, Ak Tanrı'nın geri döndüğünü sanırlar. Yücel Erten Devlet Tiyatro-menlik denemesinde izleyecek seyirci. Baykal Saran'ın yönettiği Acılı Toprak oyunu ise, Vasfi Uçkan'ın. Seyircinin Deli Emine ve TV Oyunu Kadın Ana'dan çok iyi tanıdıkları Vasfi Uçkan, oyununda mülkiyet tutkusunun insan sevgisiyle çatışmasını konu

A'dan Z'ye bizim toplumumuz

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ

Toplumumuz üzerine ilk kez, özüyle ve biçimiyle farklı, yetkin ve kapsamlı bir ansiklopedi.

Aydınımız, öğretmenimiz, öğrencilerimiz için... Türkiye'yi öğrenmek için vazgeçilmez bir kaynak.

A'dan Z'ye toplumumuz.
Toplum yapımızı oluşturan bütün kurumlar, kuruluşlar, kavramlar, sistemler...

Ekonomimiz, siyasetimiz, hukuğumuz, sanatımız, edebiyatımız, müziğimiz, sporumuz...

Her madde: bir kitap.
Her maddesi bir kitap zenginliğinde. Fotoğraflar, belgeler, çizelgeler...

İlk fasikülü bayinizden isteyin. Önce, Türkiye'yi öğrenin!

Yazarlar Kurulu
(Alfabetik sırayla)

Dr. Mehmet Ali Ağaoğulları
Prof. Dr. Asaf Savaş Akat
Doç. Dr. Sina Akşin
Filiz Ali
Prof. Dr. Erdoğan Alkin
Prof. Dr. Cem Alpar
Prof. Dr. Metin And
Güven Arsebük
Prof. Dr. Toktamış Ateş
Prof. Dr. Aydın Aybay
Prof. Dr. Rona Aybay
Prof. Tamer Başoğlu
Doç. Dr. Afife Batur
Sabahattin Batur
Prof. Dr. Jale Baysal
Cengiz Bektaş
Murat Belge
Prof. Dr. Niyazi Berkes
Halil Berktay
Prof. Dr. Korkut Boratav
Aydın Bulca
Tevfik Çavdar
Engin Çizgen
Meral Çizmeci
Fahri Çoker
Selahattin Çoruh
İsmet Ebcioğlu
Prof. Dr. Nusret Ekin
Prof. Dr. Doğan Ergun
Neşe Erdilek
Neşe Erdok
Prof. Dr. Kurthan Fişek
Prof. Dr. Cevat Geray
Doç. Dr. Haluk Gerger
Ali Gevgilili
Dr. Korel Göymen
Çelik Gülersoy
Jülide Gülizar
Güven Gülöksüz
Yiğit Gülöksüz
Ahmet Günlük
Vedat Günyol
Dr. Şükrü Gürel
Nedim Gürsel
Dr. Seyfettin Gürsel
Prof. Dr. Gencay Gürsov
Dr. Can Hamamcı
Prof. Dr. Zeyyat Hatipoğlu
Prof. Dr. Metin Heper
Meriç Hızal
Doç. Dr. Alparslan Işıklı
Prof. Dr. Günsel Kaptagel-İlal
Selim İlkin
Dr. Ahmet İnsel
Arslan Kaynardağ
Prof. Dr. Gülten Kazgan
Prof. Dr. Haydar Kazgan
Prof. Dr. Ruşen Keleş
Dr. Çağlar Keyder
Dr. Uygur Kocabaşoğlu
Esat Korkmaz
Doç. Dr. Yalçın Küçük
Cahit Külebi
Sait Maden
Prof. Dr. Şerif Mardin
Cemil Meriç
Fethi Naci
Süleyman Nebioğlu
Ahmet Oktay
Prof. Dr. Gültekin Oransay
Prof. Dr. Gündüz Ökçün
Dr. Ayşe Öncü
Prof. Dr. İzzettin Önder
Ferit Öngören
Mahmut Tali Öngören
Hikmet Özdemir
İsmet Özel
Atilla Özkırımlı
Selahattin Özmen
Nijat Özön
Doç. Dr. Fazıl Sağlam
Erol Sayın
Timur Selçuk
Prof. Dr. Muzaffer Sencer
Dr. Ömür Sezgin
Bülent Soylan
İlhami Soysal
Prof. Dr. Mümtaz Soysal
Doç. Dr. İlkay Sunar
Kemal Sülker
Dr. Gencay Şaylan
Doç. Dr. Bülent Tanör
Sezer Tansuğ
Prof. Dr. İlhan Tekeli
Doç. Dr. Şirin Tekeli
Prof. Dr. Reşat D. Tesal
Prof. Dr. Taner Timur
Fikret Toksöz
Yavuz Top
Dr. Binnaz Toprak
Dr. Ayşe Trak
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
Nihal Tuncer
Doç. Dr. Mete Tunçay
Yalçın Tura
Nida Tüfekçi
Dr. Güngör Uras
Prof. Fehmi Yavuz
Doç. Dr. Yıldızhan Yayla

Kuşe kapak içinde, birinci hamur kâğıda ofset baskı. Ansiklopedi 10 ciltte tamamlanacak.

Önce: Türkiye!

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi bir **İletişim** *yayınıdır.*

İletişim Yayınları/Perka A.Ş.
Klodfarer Cad. İletişim Han.
Cağaloğlu-İstanbul
Tel.: 520 14 53
520 14 54 - 520 14 55

İNDEKS

liklerini kanıtlamak için kuşkusuz çetin bir savaş da veriyorlar orada. Yirmi yıldır Amerika'da çalışan Burhan Doğançay Avrupa'nın çeşitli kentlerinde açılan sergileriyle uluslararası sanat çevrelerinde de epeyce tanındı.

Burhan Doğançay'ın resimleri Kasım ayında Galeri Baraz'da babası Adil Doğançay'ın peysaj ve naturmortlarıyla birlikte sergilenecek. Doğançay, Ev-Ofis dergisince her yıl düzenlenen altın palet yarışmasında bu yılın onur ödülü verilmesi, sanatçının uzun dönemdeki etkin çalışmalarını değerlendirme amacına yönelikti. Gene uzun yıllardır ABD'de çalışan bir sanatçımız Erol Akyavaş, Urart Galerisi'nde Kasım ayında açılacak olan sergisiyle yıllar sonra gene İstanbul çevresinin karşısına çıkacak. Ressamlığını esas mesleği olan mimarlıktan kazanılmış düzen ve perspektif deneyimlerle de pekiştiren E.Akyavaşın aygalerileri arasındaki bağıntılara da eğilelim.

ABD'de çalışan bu dört sanatçı Urart ve Baraz galerilerince paylaşılıyor. Akyavaş ve Güleryüz'ün Urart, Doğançay ve Baykam'ın ise Baraz Galerisi'nde sergileri açılıyor. İstanbul galerilerinin Türkiye dışında da etkinlik arayan sanatçılarla işbirliğine gitmeleri elbette uluslararası ortama açılmanın bir yolu olabilir. Böyle bir konuya değinmişken Urart'ın Viyana'da resim eğitimini tamamlayan Mehmet Gün'le işbirliği, soruna ayrı bir anlam kazandırıyor. Dışarda büyük çaba gösteren genç sanatçıların kıyaslanabilmesi de yakında gündeme gelecektir. Şimdilik bu kıyaslamaya girmeden M.Gün'ün sıkı bir özeleştiri çabası ile düşsel fantazileri somutlaştıran bir disiplin içinde çalıştığı, Baykam'ın ise yeni Ekspresyonizm akımının atılganlığını yeğlediği söylenebilir. Öte yandan Mehmet Güleryüz'ün eski ça-

Sözünü ettiğim dört sanatçı etkileşim sınıflarının Avrupa'yı aşıp Amerika'ya ulaşmasının da açık seçik bir anlam kazandığını görüyoruz. Resim sanatında son otuz yıllık Amerikan etkinliğinin bu sanatçılarla ülkemize yansıması, Türk resminin sorunlarını yeni baştan gözden geçirme zorunluluğunu bile düşündürecek bir boyuttadır. Türk resim sanatında son otuz yıllık ABD ile de bağlantılı olan dinamik gerilimine en tipik örnek, özgün üslup gelişmesi dikkatle izlenen Ömer Uluç'tur. Türk resim sanatı, bugün yeni bir görüş süzgecinden geçirilir ve akademik resmin sözde tahakküm çerçevesi ka'le alınmazsa bu yazıda adları geçen altı sanatçıya Paris ve Almanya'da çalışan bir kaçının yanı sıra Türkiye'den de bazı isimler daha katılarak hem özgün, hem de gerçek anlamda uluslararası bir tablo oluşturulabilir.

Bir duygu yorumcusu Nazmi Yılmaz ve genç kuşak üzerine eleştirinin eleştirisi

SEMRA DOBRUCALI

Genç kuşak varlığını hergün biraz daha kanıtlama yolunu Seçerken, plastiği içinde sürekli diriliğini koruyan çizgilerle Nazmi Ziya, genç kuşakca yaratılan epik-lirik grup içerisinde kararlı bir uzun yol koşucusu tavrını sürdürüyor.

Nedir genç kuşak, sorumluluklarını kim üstlenmiştir. Geçenlerde Sezer Tansuğ bir yazısında "benim asıl sorumluluk alanım içersinde yer alan" ayırımını yaptıktan sonra "ben zabıt katibi olmadığım için her genç sanatçının (ki aralarında önemli bulduklarım var) kayıtlarını tutuyor pek sayılmam" diyor, ekliyor 1970-80 arasında kendini kanıtlamakta başarılı olan sanatçılara, kendi sorumlu yazarınızı çıkarın diye devamlı söylemişimdir."

Haklıdır Sezer Tansuğ. Bugün yaşı otuz çevresinde dolaşan ressamlarımızın sözcüleri kısıtlıdır. Zaman zaman yazan genç insanlarımız vardır. Ama genç kuşağı yazmak, onlarla aynı kavganın sorunlarını paylaşmak, aynı dilden konuşmak daha başkadır. Lenin insan boş zamanlarında ihtilal yapamaz diyor. Profesyonel anlamda eleştiri mekanizmasını işleten genç eleştirmenlere, sanat dünyamızın genç kuşak ressamları adına gereksinim duyulmaktadır. (Somut dergisinde adına rastladığımız Ayla Ersoy burada akla gelebilir, fakat Ersoy'un tavrı daha çok bir sanat tarihçisi veya araştırıcısı yönündedir. Onun dışında çeşitli yayınlarda adına rastladığımız Emin Çetin Girgin'se belki genç kuşakdan devamlı yazan tek isimdir.) D Grubu'nun 50. yılının kutlandığı bu günlerde, o yılların Fikret Adil'i bir bayrak koşucusu tavrı ile Sezer Tansuğ'lar, Kaya Önsezgin'ler, Gültekin Elibal'lar takip etmişlerdir. Ressam olarak Nurullah Berk'ler, Turan Erol'lar, Adnan Çoker'ler kuşaklarının sözcüleri olmuşlardır. Orta kuşak sözünü söylemişse bu insanlarda ifadelerini bulmuşlardır. Fakat genç kuşak artık bildirisini sunmak, manifestosunu yazacak insanları aralarından çıkarmak zorundadır. Onlar adına yazanlar, bu işi doğrularıyla, yanlışlarıyla göğüsleyerek, yakın takibe geçmelidirler. Bilinmelidir, genç kuşak ressamları. Genç kuşak sanatçısı kendi kendini tanıtmamalıdır. Onun sorumluluğunu üstlenecek olan isimler çeperlerini genişleterek daha zorlu bir uğraşa girmelidirler. Bu iş yalnız resim eleştirmenlerine değil, genç kuşak şairlerine, romancılarına, müzikçilerine de uzanmalıdır. Değişik yaklaşımları ancak değişik eğilimler geliştirir, zenginleştirir. Bunlar daha değişik bir yazıda gereken ölçüler içinde ele alınmalıdır diliktir. Burhan Uygur'dan, Muzaffer Akyol'a uzanan bir düşler dünyasında "ecol" tavrı geliştiren plastik devamlılık içersinde Yılmaz, yeni oluşmakta olan yetenekli bir yorumcudur.

14 Ekim tarihinde Galeri Cep'te açılan sergisinde son dönem ürünlerini iddiasız bir içtenlikle sergileyen sanatçı, yüreği geniş, soluğu güçlü bir penturcudur. İnsanın açmazlarını zorlayan, yaşadığımız dünyanın biraz

yerek yayın dünyasında adı pek geçmiyen ama genç kuşağın özgün çizgilerinden olduğunu kabul ettirecek olan Nazmi Yılmaz'ın değerlendirmesine geçiyoruz: Nazmi Yılmaz genç kuşak sanatçıları içerisinde sağlam çizgisi, geniş bir duyarlılıklar skalasında yarattığı narin duyarlılığı ile gittikçe bir arayıştan özgün birleşimlere geçişin ağır sancılarını taşıyan, değerlendirilmesi gereken bir kimgizli kalmış gerçeklerini kendi düşler dünyasına taşıyan bir görünümde, genç kuşağın yaratıcı isimlerindendir, yeter ki sahip çıkılsın.

Binbir zorlukla ve inatçı bir kısır döngüde, sorumluluğunu üstlenmiş bu insanlara sahip çıkılması bulundukları açmazdan çıkarılmaları, yorum getirilmeleri, tartışılmaları demin de değindiğimiz gibi genç kuşak adına bir zorunluluktan öte bir sorumluluktur...

yazko **somut**

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

Rue de Pera
“Ya da bir tarihin yok oluşu”

Haşim Baydar İFSAK, "Ayın Fotoğrafı Yarışması", ekim ayı ikincisi

İFSAK ayın fotoğrafını seçti

İFSAK'da üyelerin çalışmalarını değerlendirmek ve teşvik etmek amacıyla her ay dernek salonunda bulunan üyeler tarafından "AYIN FOTOĞRAFI" seçilmektedir.

Ekim ayında yapılan "AYIN FOTOĞRAFI" yarışmasında Oral Gönenç'in yapıtı "AYIN FOTOĞRAFI" seçilirken, Haşim Baydar'ın yapıtı ikinci, Aramis Kalay'ın yapıtı da üçüncü oldu.

Ayrıca Muzaffer Sütlüoğlu, Engin Kavukçuoğlu ve İbrahim Akyürek'in birer yapıtları da sergilenmeye değer bulundu.

Theodorakis'e Lenin ödülü verildi

Tanınmış Yunanlı besteci Mikis Theodorakis Moskova'da düzenlenen bir törenle Lenin Barış Ödülü'nü aldı.

Theodorakis 1 Ekim Cumartesi günü Moskova'ya gitmişti. Aynı günün akşamı, Çaykovski konser salonunda bestelerinden 3. Senfoninin seslendirildiği konseri izledi. Sanatçı onuruna düzenlenen konserde Sovyetler Birliği devlet adamları, sanatçıları ve Sovyet-Yunan Derneği üyeleri bulundular. Konserden sonra Theodorakis onuruna düzenlenen kokteylde, SSCB Besteciler Birliği Başkanı Tihon Hrennikov, sanatçıya Moskova Film Festivali'nde sergilenen "Conto General" adlı yapıtın müziği için ayrıca müzik ödülü verdi.

Lenin Barış Ödülü'nün töreni de 4 Ekim akşamı Kremlin'deki Sferdbof Salonu'nda yapıldı. Mikis Theodorakis'e ödülü, Lenin Ödülü Komitesi ve SSCB Tıp Akademisi Başkanı Nikolay Mplotkin tarafından verilde ulaştırıldı.

Sovyetler Birliği'nde çok tanınmış bir sanatçı olan Theodorakis'in bestelerine Sovyet radyo ve televizyonunda çok sık rastlanıyor. Ayrıca, Lenin Ödülü'nü alması üzerine, Sovyet basını, Yunanlı sanatçının yaşamı ve bestelerine geniş yer veriyorlar.

Yazı ve fotoğraflar:
CÜNEYT AYRAL

"Bir zamanlar Pera'ydı. Levanten yaşamasını sergiliyordu. Toplumsal hayatımız, belki biraz da burada **batılılaştı.** Halit Ziya, **Aşk-ı Memnu**'da orayı bir gezintiyle anlattı.

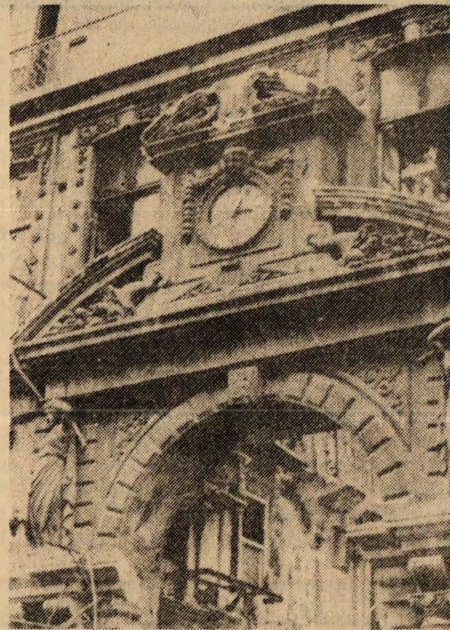
....

Salah Birsel o günleri **Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu**'da anlattı.

....

Ama Orhan Kemal'in **Küçücük** adlı ince romanı, Beyoğlu'nun nereye gittiğini yaklaşık on beş yıl önceden haber vermişti."

Yukarıdaki yazıları 4 haziran 1979 günlü Dünya Gazetesi'nin Selim İleri tarafından yönetilen sanat Sayfasından aldım.Benim çekmiş olduğum "Kaybolan Ulke Beyoğlu" fotoğraflarına bu yazıları yazmış ve bugünkü İstiklâl Caddesi'nin ve çevresinin yok olmaya terk edilişini bir kez daha ilgilileri "umut yok ya..." belki uyarabilir miyiz diye sürdürülen çabalara katkıda bulunmak istemiştik.

Çiçek Pasajı, doğa koşullarına terk edildi.

Bugün İstanbul'un kurtarılması yolunda bir takım çalışmalar yok değil, var. Boğaziçi'nde inşaat sınırlaması, kentin temizliğine özen gösterilmesi vb. gibi... Bir de Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü Başkanı Çelik Gülersoy'un kişisel çabaları ile yürüttüğü **Kurtarma Harekâtı** var. Hiç olmazsa eski köşkler içinde yaşanır hale getirilmeye başlandı Oysa nedeni belirsiz bir biçimde Beyoğlu yok sayılıyor...

Türkiye'deki **Batılılaşma** hareketine, ülkenin sarıktan sıyrılıp şapkaya dönüşündeki yeni yaşantısına büyük katkıları olan "Rue de Péra" da artık eskiyi andıran hemen hemen hiçbir şey kalmadı, kalanlar ise, yok olmak üzereler. Koruma kapsamına alınmış tarihi yapıların bakımları yapılamadığı için her biri bir harabeyi andırıyor. Yangından sonra çiçek pasajı kokoreç kokularına ve mangal dumanlarına terk edildi. Markiz Pastanesi'ni otomobil parçacısı yapmak isteyenlerin hayalleri belki suya düştü, bu yaptırılmadı ama Markiz yeniden eski günlerine dönemedi. Gittikçe kaybolan ve yoksul farelere barınaklık eden çirkin bir tahta kapıdan ibaret şimdi.

Ünlü Hacıpulo pasajının güzelim avlusundaki sokak lambasını kaç kişi görüyor. Artık tarih olan çeşitli işyerlerinin korunması için kredi mi veriliyor, yasal önlemler mi alınıyor Beyoğlu'nun güzelleştirilmesi için? Yooo... Her gün artan banka ve işyeri neonları ile, gitgide insanı boğacak dereceye varan kebab, bira ve midye tava kokuları sarmış yöreyi. Eski sinemaların hepsi "sidik" kokuyor...

YALNIZ BEYOĞLU OLSA NEYSE

Bir yabancıya İstanbul'u dolaştırıyordum. Taksim alanına gelip de Kültür Merkezi binasını gösterince ne dedi beğenirsiniz: "İslâmlığın bıraktığı mimari değerler ve anlayışlarla, batılılaşma çabaları doğrultusunda gelişen batı mimarisinin ender güzellikteki örneklerinin yaşadığı İstanbul'da varılan mimari sentez bu mu?" Söyleyecek sözüm yoktu doğrusu.

Nişantaşı Valikonağı caddesindeki Mim Kemal apartmanı birkaç gün içinde yerle bir edildikten sonra içindeki tarihi asansör bir kışı caddede naylon torbalara sarılı olarak geçirdikten sonra yok olup gitti. Ünlü Mimar Vedat'ın güzel yapılarından Yekta Lokantası'nın bulunduğu bina korumasız, bakımsız.. Eminönü'nde ticaret yapanların birçoğunun ilginç anılarını gizlemiş olan ünlü BORSA lokantası şimdi artık yok, yerle bir edilmiş bir gelenek...

Beşiktaş haftalık zahire pazarının kurulduğu bölgedeki eski ahşap yapılar, Üsküdar ve çevresi, güzelim Galata, kule yöresi ve ara sokakları, Eminönü ve civarı... Buraların hepsi yok olmak üzere. Bir kültür, yılların kültür birikimi kendi kendine eriyip gitmek üzere yalnızca yazarların, çizerlerin **ah vah** eden satırlarında kalmak üzere.

Toplumların kültürleri bir birikimin sonucunda oluşuyorsa eğer, turizm turizm diye bel bağladığımız gelir kaynağından beklediklerimiz varsa eğer, yarına, çocuklarımıza nereden gelip nereye gittiğimizi anlatmakta zorluk çekeceğimizi biraz olsun seziyorsak eğer...

Beyler İstanbul gidiyor... Eriyor... Bitiyor.

Benden söylemesi...

Tarihi yapılarımız çöplük olarak kullanılıyor.

"Şark Aynalı Çarşısı" yok olmak üzere

Abdülcanbaz serüvenleri

di. Sovyet televizyonundan ülkenin bütün şehirlerine naklen yayınlanan olan ödül töreni, İntervidenie aracılığıyla diğer ülkelere

Sanat Kurumu 32. Genel Kurulu yapılıyor

Sanat Kurumu'nun 32. Genel Kurul çalışmalarıyla ilgili olarak hazırlanan raporda "kültür ve sanat birikimine sahip çıkılırken, açık kültür düşmanlığına olduğu kadar gizli kültür düşmanlığına da karşı bir tutum, bilinçle izlenmelidir" denildi.

Kültür ve sanat dünyamızın zamanımıza değin sahipsizliğin getirdiği bir başıboşluk ortamına sürüklendiği vurgulanarak Atatürk döneminde geleceğe dönük ciddi adımların sonraları siyasal nedenlerle kesilmesinin bu duruma yardımcı olduğu kaydedilen raporda, her gelen yönetimin kendi doğrultusunda bazı girişimlerde bulunmasının sorunu daha da büyüttüğü belirtildi. Otuz ikiyıldan bu yana kültür alanında önemli çalışmaları bulunan Sanat Kurumu'nun 32. Genel Kurul Raporu'nda daha sonra şu görüşlere yer verildi:

"Çeşitli kültürler arasında sıkışmışlıktan kurtulabilmek, tarihin belirli dönemlerinden kalan kültürel kalıtları ulusal gerçekler doğrultusunda birleştirebilmek ve giderek ulusal kültür birleşimine yönelebilmek için öncelikle toplumun her kesiminin oluşumuna katılacağı ve benimseyebileceği ulusal kültür politikasına gereksinme vardır. Kültür politikanın dışında değildir. Her dünya görüşünün veya politikanın kültür sorunlarına bakış açısı farklıdır. Yarım yüz yıllık cumhuriyet tarihi bunun değişik örnekleri ile doludur. Evrensel düzeyde kültürel etkinlik sağlamanın yolu ulusallıktan geçmektedir. Ulusal kültür birleşimine ulaşamayan toplumlar uluslararası ilişkilerde etkin olamamaktadırlar. Kültür hem ulusaldır hem de evrenseldir."

Ulusal ve demokratik bir kültür politikası tüm sorunları içeren bir içerik ile belirlendiği zaman işbaşına gelen siyasal yönetimlerin kültür ve sanat dünyasını güdümleme girişimleri söz konusu olamayacaktır."

Ülkü Ünsoy için sergi düzenleniyor

Urart Sanat Galerisi, genç sanatçı Ülkü Ünsoy için 28Ekim 1983Cuma günü saat 17.00'de karma bir sergi açacak.

Ülkü Ünsoy, Mimar Sinan Üniversitesi Resim Bölümü Neşet Günal Atölyesi'nde bitirme tezi hazırlarken, önemli bir göz rahatsızlığı geçiren ve görme yeteneğini yitirmek üzere olan genç bir sanatçıdır. UNESCO'nun İran'da düzenlediği resim yarışmasında dünya beşincisi olmuştu.

Bu sergide Urart Sanat Galerisi'nin temsil ettiği sanatçılar yanında, ünlü birçok sanatçımızın, özellikle ve özenle kendileri tarafından seçilmiş yapıtları ile Ülkü Ünsoy'un resimleri yer alacak.

Sanatçılar arasındaki dayanışmanın yeni bir örneğini veren bu sergide yer alacak yapıtlar tüm sanatçıların ortak kararına göre bir kez olmak üzere, özel bir fiyatlandırma ile satılacak.

TOBAV'ın Oyun Yarışması

Kısa adı Tobav olan Devlet Tiyatrosu-Opera ve Bale Çalışanları Yardımlaşma Vakfı ödüllü oyun yarışması 29 ekim cumartesi günü sona erecek.

Yarışma, Cumhuriyet'in 60. yılında Türk tiyatro sanatına çağdaş, kalıcı anlamda yapıtlar kazandırma amacıyla düzenlendi.

Mehmet Güleryüz— portre Imaginair (Düşsel Portre)

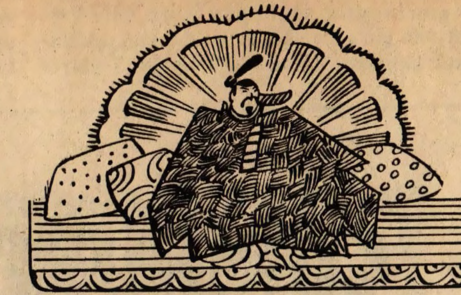
Sezer Tansuğ'un "M.Güleryüz, B. Doğançay ve diğerleri" başlıklı yazısı 11. sayfamızda

"Sıfır" dergisinin ikinci sayısı çıktı

Yayım hayatına Eylül 1983'de başlayan aylık mizah dergisi "**Sıfır**"ın ikinci sayısı çıktı.

Sıfır'ın ikinci sayısında, ilk sayısına göre büyük ilerleme ve düzelme var. Aziz Nesin, Mehmet Erdem, Özdilek Erdem ve Hüseyin İlbey mizahi yazılarıyla dergiye katkıda bulunurken, dergide Hakan Derman'ın "Abdi İpekçi"nin karikatür çalışmalarını anlatan bir araştırması da yer alıyor. Birçok yerli ve yabancı çizerlerin karikatürlerine Sıfır'da genişçe yer verilmiş.

albümleşti

"Ramona Karatecinin Aşkı"

Turhan Selçuk'un beğenilen çizgi romanı "**Abdülcanbaz**" her onbeş günde bir albümler halinde çıkıyor. Her serüven Turhan Selçuk'un kendi deyimiyle "32 kısım tekmili birden" olacak.

Abdülcanbaz serüvenindeki ilk roman "Ramona Karetecinin Aşkı". Turhan Selçuk bu serüvendeki 'karate tarihi' ve 'karate hareketleri'ndeki başarısından dolayı Almanya'nın en büyük karete merkezlerinden biri olan "Sport-Center Bushido" tarafından "1. DAN" karete diplomasıyla ödüllendirilmiştir.

Çok renkli karton kapak içine, üçüncü hamur kâğıda basılan albümün ederi ise 150 lira.

Oradan Buradan Ankara'dan

Kampanya

Kampanya sözcüğü genellikle belli bir döneme sıkıştırılmış yoğun çalışma karşılığında kullanılır. Örneğin Şeker fabrikalarının pancar işlemesi bu şekildedir, ondan ötürü de kampanya dönemi olarak adlandırılır. Fakat kamu oyunun bu sözcüğü en çok kullandığı alan siyasalçalışmalardır. Özellikle seçim dönemlerinde partilerin ve adayların kendi program ve düşüncelerini açıklamak için yaptıkları yoğun çalışmalar seçim kampanyası olarak bilinir. 6 Kasım'da yapılacak seçimlere girecek olan üç partinin de Ekim 15'den sonra seçim kampanyasıyla ilişkili son çalışmaları başlayacak. Aslında bu faaliyet seçimin başlama tarihinden itibaren yürümektedir fakat yasal kampanya döneminin başlangıç noktası 15 Ekim tarihidir.

Bu seçimlere kadar Türkiye'de siyasi partilerin seçim kampanyaları belli özellikleri içermekteydi. Bu özellikieri şöyle sıralamamız mümkündür:

• Kampanya süresince partiler ülkenin çeşitli genel ve yerel sorunlarına ilişkin önerilerini açıklığa kavuşturup, kamu oyunu aydınlatmaya çalışırlardı. Bu işlev açık hava ve kapalı salon toplantılarıyla sürdürülür, bunların yanısıra radyoda kendilerine ayrılan yasal yayın süresinden de yararlanılırdı. Bu tür aydınlatma çabası sadece karşı partilere yönelik eleştirelerle (ki bu eleştiriler özellikle iktidar partisine yöneltilirdi) kendi programlarının açıklanmasına yönelikti. Bazı kişilerin sık sık politika ve politikacıyı karalamalarına karşın, partiler genelde karşıtlarını karalama yolunu çok az seçerlerdi.

• Kampanya süresinde kullanılan araçlar ne olursa olsun bunların kullanımı konusunda kitle iletişim ve halkla ilişkiler öğelerinden yararlanma biliçli bir şekilde yapılmamaktaydı. Gerçi liderler, partilerin sözcüleri ve adayları bazı önemli noktaları yakalarlardı ama bu bilinçli bir şekilde yapılan araştırmaların sonuçlarına dayanmaz, sadece lidere veya adaya özge yeteneklerden, tesadüflerden ileri gelen bir kendiliğinden oluşum içinde ortaya çıkardı. Belki son bir kaç seçimde sosyal-psikologların sınırlı da olsa yol göstermesine rastlanabilir ama bu bugüne kadar ki seçim kampanyalarının çağdaş batı örneği kampanyalara benzediği anlamına gelmez.

Bu seçimde durumun biraz daha değişeceğine dair elimizde bazı göstergelerin olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin seçimlere giren ve mali kaynağı güçlü olan (Bu güç de incelenmesi gereken bir konudur) iki partinin kampanyasının önemli reklam ajansları tarafından üstlenildiği biliniyor, hatta bunlardan birinin Anavatan Partisi için hazırladığı ilanlar gazete ve dergilerde boy göstermeğe başladı bile. Bu işaretler kampanya sırasında şu an bilemediğimiz ve tahmin de edemeyeceğimiz ilginç bazı gösterilere tanık olacağımızı göstermektedir.

Reklam firmalarının yapımcı ve yönetici olarak devreye girdiği bu seçimde kampanyanın bundan önceki seçim kampanyalarına egemen olan tanıtma ve aydınlatma ögesinden çok satış ögesine ağırlık vereceğini tahmin etmek hiç de güç olmasa gerektir. Bu kez tanıtma söz konusu olamaz çünkü reklamın birinci kuralı tanıtmaktan çok satmaktır. Tanıtma ögesi ancak satışa yararlı olduğu sürece içtenlikle kullanılır, bunun dışında tanıtma daima satışları artıracak biçimde sapmalı yani kişiyi ve partiyi alıcının isteklerine uygun halde sunan bir tarzda yapılır.

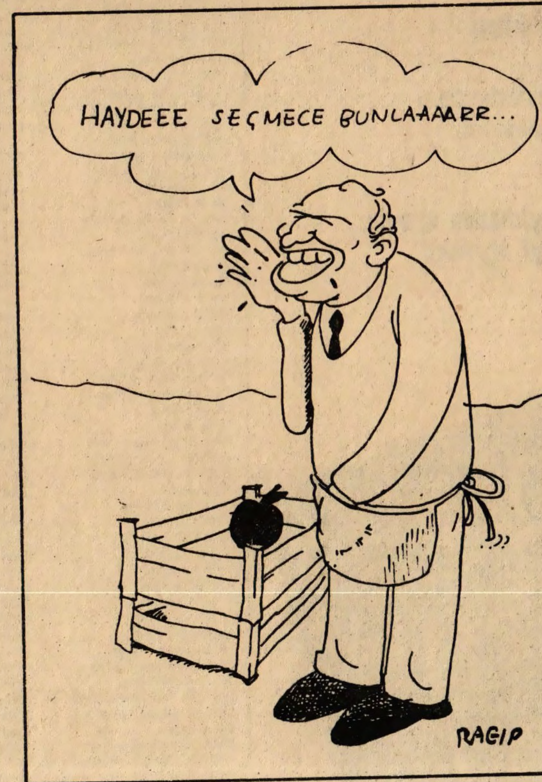
Gazoz ya da deterjanın satış yöntemleri bu kere partiler için kullanılacaktır. Satış demek mala karşı olan talebi olabildiğince yükseltmek demektir. Bu ise normal reklam işlemlerinde ürünün satış miktarıyla ölçülebilir, oysa kampanya düzenlemesinde ürün ancak son gün satılacaktır, bu satışın sonuçlarının kötü çıkması halinde ise satışların arttırılması için beş yıl beklemek zorunluluğu vardır. O halde kampanya süresince satışın nasıl gittiğini irdelemek için kamuoyu yoklamaları dediğimiz anket çalışmalarına ve bunların sonuçlarına dayanan özgün bazı puanlama sistemlerine gerek bulunmaktadır. Sanırız bu puanlamaları yapacak kamuoyu araştırmalarıyla uğraşan kuruluşların varolmayışı kampanyayı düzenleyenlerin bu işlevi de kendileri tarafından yapılması zorunluluğunu ortaya çıkaracaktır Tabii bu puanlamanın güvenilirliği de ayrı bir sorundur.

Türkiye seçimlerinde aydınlatma ve tanıtmanın yerini alan satış olgusu nasıl puanlanacaktır. Piyasaya çıkan bir ürünü satarken ya da mevcut bir ürünün satışını artırmak isterken önce tüketicinin o ürüne yönelik istekleri saptanır ve ürün o isteklere uygun imişçesine pazarlanır. Dikkat edilirse ürüne yönelik talebin enbüyüklenmesi için müşterilerin istekleri önce şu ya da bu biçimde saptanmaktadır. Sonra ürün bu isteklere uyumlu imişçesine piyasaya sürülüp reklam kampanyasıyla pazarlama olanakları artırılmaktadır. Politikada da siyasi partiye satılacak ürün, seçmene de satın alacak müşteri olarak bakıldığında davranışın farklı olmaması gerekir, nitekim Amerikan seçim kampanyalarında aynı yöntemler uygulanmaktadır.

> ### *Haftanın Göstergesi*
>
> *Yüksek seçim kurumunun verilerine göre Türkiye'de ortalama il barajı: 49177'dir. Bu baraj Hakkari'de 21691 ve İstanbul'da 69312'dir. İstanbul'dan milletvekili olabilmek için Türkiye ortalamasından %41 ve Hakkari'den %219 daha fazla oy almak gerekecektir.*

Bir siyasi parti satışa çıkarılırken nelere dikkat edilir? Önce bir düşünce satışı söz konusudur. Ama gelin görün ki her düşünceyi yığınlara satamazsınız. Bir başka deyimle arabesk isteyen yığınlara Beethoven'i satmak imkansızdır, ancak, ola ki Beethoven'i arabesk biçimde sunun.

Beethoven nasıl arabesk formuna indirgenebilir? Mozart nasıl pop müziği olursa o da arabesk olabilir. Reklam kuruluşları bunu becerirler. Ama bu kez satılan düşünce ya da müzik Beethoven olmaz başka bir şey olur. Dikkat edilirse satışta önemli olan yığınları bir düşünceye inandırmak, onun izleyicisi haline getirmek değildir. Tam aksine düşünceler yığınların hoşlanacağı ya da koşullandırılabileceği biçimde değiştirilecektir. Düşünce çok sayıda ancak böyle satılabilir. Siyasi inançlarda farklı bir satış kuralına sahip değildir. Üstelik bunun iki yararı da vardı. Şöyle ki, yığınlar kendilerine ve çıkarlarına tam anlamıyla karşıt olan bir düşünceyi de severek alacaklar, düşünceler de piyasada alınıp satılan bir mal haline indirgenebileceklerdir. Bu bir anlamda siyasetin ve siyasi partilerin metalaşmasıdır. Galiba politikayı asıl yozlaştıracak olan da budur.

Düşünce satılırken bazı yan unsurlardan da yararlanılabilir. Görüntü ve ses bunların başında gelmektedir. Televizyon, sinema, video görüntü ögesinin cansız olarak; açık hava ve kapalı salon toplantıları da canlı olarak kullanıldığı yerlerdir. Unutmamalıdır ki görüntü ögesi kullanılırken ışık ve ses oyunlarından da geniş ölçüde yararlanılacaktır. Bunların ustaıarı da ülkemizde yetişmiştır. Kararmış bir salonda, projektörlerin bir şov yıldızını beklercesine aydınlattığı sahnede, gene ışık ve ses ögeleriyle desteklenmiş bir Özal'ın ya da Sunalp'in yaratacağı etkiyi düşünün. Akılda kalacak olan bir müzik eşliğinde, diyelim ki kırmızı beyaz ışıklar altında, iki elleri havada halkı selamlayan, özel coşturucu timlerin söylediği tempolu sloganlarla hop oturup hop kaldırılan kalabalıkların çığlıklarıyla süslenen, büyük sözlü ve yoksul içerikli nutukları önceden programlanmış jestlerle yineleyen liderlerdir. Bunların etkisi ne olacaktır? Kısa bir süre sonra göreceğiz.

Düşünce, görünüm kadar ses ögesinin kullanılmasıyla da satılacaktır. Unutmayın, TV de reklamları bir yaşına henüz gelen çocuklar bile, en azından kısa bir süre ilgiyle izlemeğe çalışmaktadır. Bu yığınsal iletişimde varılan etkileme düzeyinin çarpıcılığını ortaya koymaktadır. Reklamlar da kullanılan bazı sözler zihinlere istemeden de olsa yerleşmiştir. Şu örnekleri bir anımsayalım: "Sonra kızı vermem ha", "Alıyorum ha, para vermiyorum ha..." "Anladım ki bir Atlası bir de beni sevmiş", "Bira bu kapağın altındadır".

Müzik ögesi de düşün ve görüntü satımında önemli bir yer tutacaktır. Bazan kolay mırıldanılabilir şarkılar, bazan da anılarda yer etmiş ünlü bestelere uydurulmuş reklamlar. Özellikle bu ikinci türün yararı büyük olmaktadır çünkü bu müzik parçası çalındığında akla hemen aynı müziğin değişik sözlerle reklamda kullanılışı ve bu reklamdaki ürün gelecektir. Erol Evgin'in bir zamanlar Akbank için yapmış olduğu müzik birinci türe, Poyraz reklamın Ziraat Bankası reklamında kullandığı müzik de ikinci türe girmektedir.

Kuşkusuz ki bütün bu saydıklarımız bir halkla ilişkiler firmasının seçim kampanyası için düşünebileceği klasikleşmiş ilk yöntemler. Günümüzde bu yöntemler video bandlarla daha da çeşitlendirilmiş olmaktadır. Günümüzde bu yöntemler video bandlarla daha da çeşitlendirilmiş olamkatır. Önümüzdeki kampanya dönemi içersinde bunlardan hangilerinin kullanıldığını, klasik ögeler arasına yeni unsurların sokulup sokulmadığını hep birlikte göreceğiz.

Sonuç ne olacaktır. Seçimlere olan ilgi artacak mıdır? Eğer oy verme oranını bu ilginin ölçüsü sayarsak artacaktır. Çünkü işin sonunda, oy verilmediği takdirde 2500 TL'lik bir ceza vardır. Bugünkü koşullar içersinde kimsenin bu cezayı vermeyi göze alması beklenemez. Görüldüğü gibi oy verme ilgi için iyi bir gösterge olmamaktadır. Kampanya ve seçimin son onbeş gününe sığdırılan kamuoyu bombardımanı ancak oyların partiler arası dağılımını etkileyecektir. Bundan ötürü de bu seçimlerin sonuçları konusunda rol oynayacak kararsızlarla, eskiden beri kronik oy kullanmayanların tavrı ancak 6 Kasım akşamı belli olacaktır.

1983 seçimleri siyasi yaşımımıza siyasal düşünün satışa çıkarıldığı batı usulü kampanyaların tanındığı seçim olarak geçecektir. Bu kampanyaların değerlendirilmesi kuşkusuz gelecek seçimlerde izlenecek propaganda vb. etkileme çalışmalarının planlamasını da belirleyecektir.

Siyasal düşünceyi açıklamak ya da tanıtmak değil de satmak... Bu yaklaşım gelecekteki siyasal yaşamımızı yozlaştıracak en büyük tehlike olarak bugünden görülüyor. Acaba siyasi parti liderlerimiz bunun farkındalar mı yoksa yüzleriyle, saptırılmış düşünceleriyle, hareketleriyle satış için programlamaya çoktan beri hazırmıydılar? Ne dersiniz?

(HABEROLA)